

Taula 5.15.- Mobilitat interna per districte d'alta i de baixa. 1996. Destinació

On van?	Districte de baixa										
Districte d'alta	BCN	Dte. 1	Dte. 2	Dte. 3	Dte. 4	Dte. 5	Dte. 6	Dte. 7	Dte. 8	Dte. 9	Dte. 10
Base	36.210	3.533	5.766	3.987	1.627	2.644	2.693	3.994	4.360	3.076	4.530
% columna	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Dte. 1	8.7	82.6	4.8	4.2	1.8	2.5	3.4	2.0	1.1	1.7	3.1
Dte. 2	15.4	10.4	52.0	10.0	10.7	11.6	12.5	6.2	3.9	4.6	9.6
Dte. 3	11.4	8.2	8.0	64.2	14.5	4.2	3.2	3.1	1.9	2.2	2.8
Dte. 4	4.8	0.7	3.4	7.7	49.9	7.2	2.1	0.8	0.8	0.9	1.1
Dte. 5	7.3	1.6	5.8	1.6	12.0	56.2	9.9	2.5	0.8	1.2	1.5
Dte. 6	7.6	3.3	7.1	2.3	3.0	8.5	48.2	6.8	2.8	2.5	2.3
Dte. 7	11.2	2.3	5.3	2.5	1.8	3.5	10.5	59.2	9.4	6.3	4.5
Dte. 8	11.1	2.1	1.9	1.8	1.5	1.2	2.2	8.5	65.0	10.0	4.0
Dte. 9	8.9	1.8	3.2	1.6	1.0	1.6	2.2	5.4	9.3	61.1	6.2
Dte. 10	13.5	7.0	8.5	4.0	3.7	3.6	5.8	5.5	4.9	9.4	65.0

Font: Càlculs propis dels percentatges a partir de les dades absolutes sobre districtes d'alta i baixa que consten a l'Ajuntament de Barcelona (1997d: 76).

Taula 5.16.- Mobilitat interna per districte d'alta i de baixa. 1996. Origen

D'on vénen?	Districte de baixa											
Districte d'alta	Base	% fila	Dte. 1	Dte. 2	Dte. 3	Dte. 4	Dte. 5	Dte. 6	Dte. 7	Dte. 8	Dte. 9	Dte. 10
BARCELONA	36.210	100.0	9.8	15.9	11.0	4.5	7.3	7.4	11.0	12.0	8.5	12.5
Dte. 1	3.163	100.0	69.9	8.7	5.3	0.9	2.1	2.9	2.6	1.5	1.6	4.4
Dte. 2	5.577	100.0	6.6	33.8	7.2	3.1	5.5	6.0	4.4	3.0	2.6	7.8
Dte. 3	4.145	100.0	7.0	11.1	61.7	5.7	2.7	2.1	3.0	2.0	1.6	3.1
Dte. 4	1.730	100.0	1.3	11.3	17.8	46.9	11.0	3.3	1.8	2.0	1.6	2.9
Dte. 5	2.643	100.0	2.1	12.6	2.5	7.4	56.3	10.1	3.8	1.3	1.4	2.5
Dte. 6	2.766	100.0	4.2	14.8	3.4	1.7	8.1	46.9	9.8	4.5	2.8	3.8
Dte. 7	4.063	100.0	2.0	7.6	2.4	0.7	2.3	7.0	58.2	10.1	4.8	5.1
Dte. 8	4.032	100.0	1.9	2.7	1.8	0.6	0.8	1.4	8.4	70.3	7.7	4.4
Dte. 9	3.211	100.0	2.0	5.7	2.0	0.5	1.3	1.9	6.7	12.7	58.5	8.7
Dte. 10	4.880	100.0	5.1	10.1	3.3	1.3	1.9	3.2	4.5	4.4	5.9	60.3

Font: Càlculs propis dels percentatges a partir de les dades absolutes sobre districtes d'alta i baixa que consten a l'Ajuntament de Barcelona (1997d: 76).

barcelonins del districte primer que canviaren de districte de residència durant el 1996 anaren principalment als districtes 2 i 3; els del districte segon, als districtes 6, 5, 4 i 3; els del districte tercer, als districtes 2 i 4; els del districte quart, als districtes 3 i 5; els del districte cinquè, als districtes 4 i 6; els del districte sisè als districtes 5 i 7; els del districte setè, als districtes 6 i 8; els del districte vuitè, als districtes 7 i 9; els del districte novè, als districtes 8 i 10; i finalment, els del districte desè, als districtes 9 i 2.

L'observació de l'edat de les persones que s'han donat de baixa i d'alta dins de la ciutat durant l'any 1996⁶³ permet concloure que els grups que més s'han donat d'alta han estat els d'aquells que tenen entre 25 i 34 anys, cosa que els confirma com el col·lectiu de gent més mòbil a l'interior de la ciutat, fet esperable si es té en compte que és l'edat en què més sol materialitzar-se la formació de noves llars i que aquest és el principal motiu que avui justifica la mobilitat residencial dels barcelonins en concret, i també dels catalans i espanyols en general⁶⁴. També es mou força la gent d'entre 35 i 39 anys, els que en tenen entre 20 i 24, i els de més de 64 anys. Els menys mòbils són les persones més grans però que encara no han arribat als 65 anys.

3.5.- Gràfic sintètic de la dinàmica poblacional a la ciutat

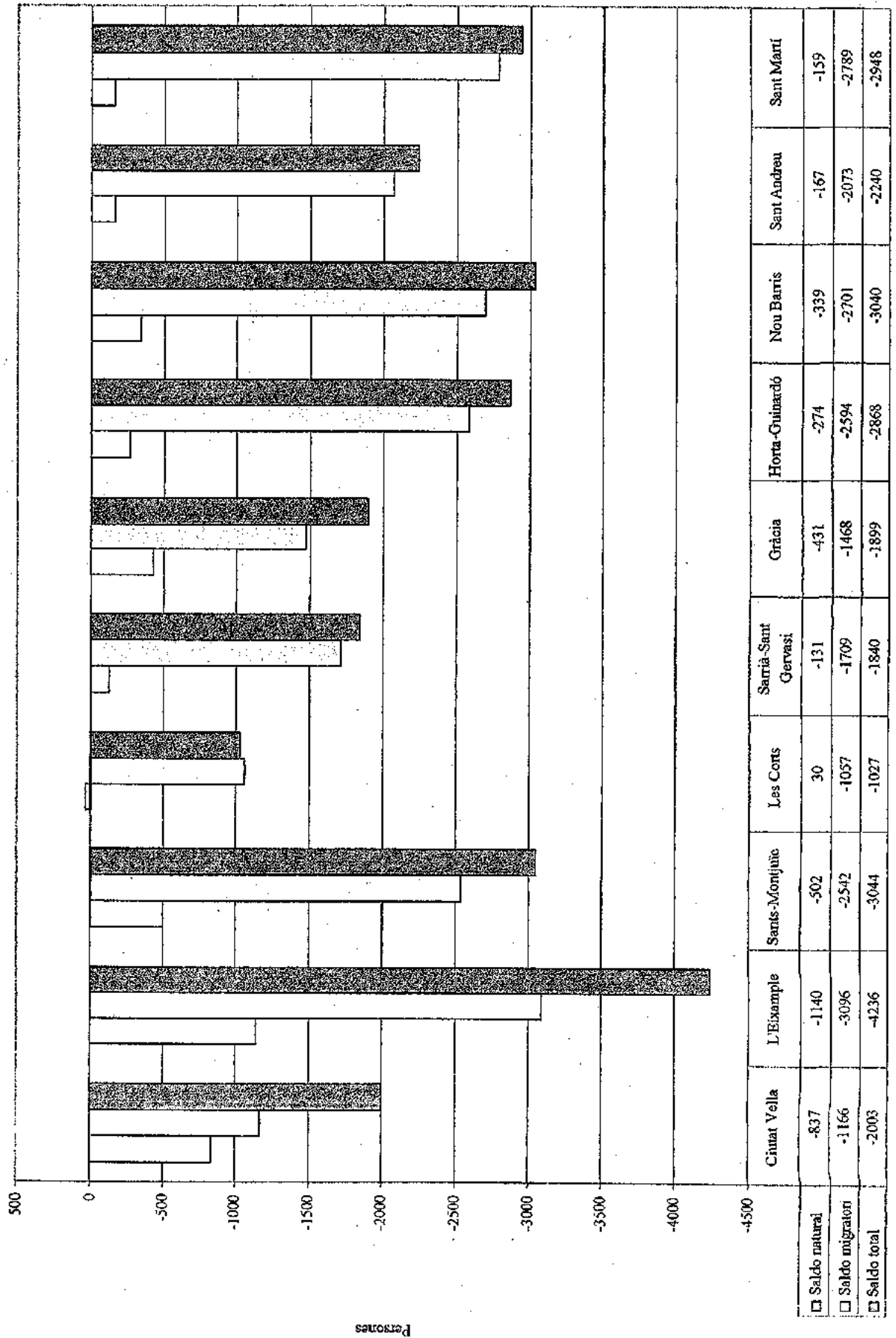
El gràfic 5.17 recull els resultats del saldo natural, migratori i total -suma dels dos anteriors- a cadascun dels districtes de la ciutat per a l'any 1996, i mostra que en tots ells el saldo resultant de la dinàmica poblacional és negatiu, per bé que la pèrdua de població hi té diferent intensitat i composició -a causa del diferent pes dels moviments natural i/o migratori-.

L'any 1996 la ciutat de Barcelona va veure reduir el nombre de residents en 25.145 persones, 3.950 com a conseqüència del saldo natural i 21.195 com a conseqüència del saldo migratori.

⁶³ Dades que poden consultar-se a l'AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d: 77).

⁶⁴ Sobre la fonamental relació entre el canvi de residència i la constitució de noves unitats familiars, pot consultar-se: MÓDENES, J. A. (1999: 5-8). És important també consultar la tipologia de les migracions que es fa a GARCIA, A. I PUJADAS, I. (1998) referent al segle XX i en què, a banda de les migracions residencials -que classifiquen en econòmiques i ecològiques o veïnals-, es caracteritzen les migracions de retorn -de jubilats o prejubilats i també de migrants actius-, les migracions laborals, les migracions d'oci, i migracions d'altres tipus menys freqüents però qualitativament igual d'importants, com són les derivades de corrents com el neoruralisme, els processos de reagrupació familiar o la mobilitat forçada a què poden sotmetre's funcionaris o professionals d'alt nivell. La importància de cadascun d'aquests models i de tots conjuntament a cada zona en particular permet a les autores poder parlar de zones amb unes perspectives molt diferents quant a la immigració segons corresponguin a un model fonamentalment *expulsor* -clàssic o industrial-, *de retorn* -de jubilats o actius-, *mixt* -sols expulsa població de 25 a 39 anys- o *receptor* -d'actius o bimodal-. L'estudi permet comprendre millor el fenomen migratori en general i també les migracions internes en particular.

Gràfic 5.17.: Saldos natural, migratori i total per a Barcelona i els districtes. 1996.

Persones

3.6.- Algunes reflexions finals sobre la necessitat d'estudiar la dinàmica de la població a Barcelona i als seus districtes, i sobre com aquesta pot afectar el diferent risc de pobresa i exclusió social dels barcelonins i, amb ell, el perfil de beneficiaris de PIRMI i la utilitat del programa a la ciutat

A partir de l'anàlisi de la dinàmica poblacional pot concloure's fonamentalment que Barcelona és una ciutat:

- que cada vegada té un menor nombre de residents, tendència que s'accentua sobretot des dels anys vuitanta;
- on canvia el perfil dels residents i, per tant, les seves necessitats.

Concretant més el tipus de moviments demogràfics que ha sofert la ciutat s'aprecia:

- que disminueix el creixement vegetatiu, sobretot per una disminució de taxa de natalitat, alhora que s'observa un lleuger augment de la taxa de mortalitat;
- on disminueix el saldo migratori, sobretot per l'increment de la taxa d'emigració⁶⁵;
- que, donades les tendències anteriors i les seves característiques principals⁶⁶, s'està anat vers una ciutat amb una població que s'envelleix i que tendeix a disposar d'una menor xarxa de suport familiar local i, per tant, a una població en major risc de pobresa i exclusió social⁶⁷.

És rellevant destacar la importància d'aquests fets per explicar⁶⁸ el major risc de pobresa i exclusió social que hauran d'afrontar els barcelonins. I, per això, que aquests seran elements de referència importants quan s'avalui, amb posterioritat, l'eficàcia i eficiència del PIRMI i de les seves

⁶⁵ Aquest augment de la taxa d'emigració s'explica bàsicament per l'emigració per motiu residencial, sobretot d'aquelles persones que s'independitzen de la seva família d'origen i instal·len la seva residència fora de la ciutat.

⁶⁶ Que vénen fonamentalment explicades pel que s'ha definit i caracteritzat com a *segona transició demogràfica*.

⁶⁷ Les noves generacions marxen a constituir fora de la ciutat la seva residència habitual. Els residents són, doncs, cada vegada persones més envellides i, com a tals, amb una necessitat creixent que els atenguin i cuidin. Les tasques d'atenció i cura a les persones - atès l'actual sistema de serveis i de benestar social- recauen en bona mesura sobre la pròpia família dels necessitats. Per això, pot considerar-se que, en allunyar-se la família dels residents més ancians, aquests veuen -*ceteris paribus*- incrementar el seu risc de pobresa i créixer la seva necessitat d'ajuda dels serveis socials.

⁶⁸ Ateses les característiques de l'estat del benestar i de l'economia i el mercat de treball de la ciutat comtal. Aspectes que s'expliquen en els capítols segon a quart (l'aspecte institucional) i sisè (l'aspecte relatiu a l'economia i el mercat de treball).

mesures a la ciutat, i quan se'n caracteritzin els tipus de beneficiaris i es vulgui interpretar el risc diferencial de cadascun dels col·lectius residents a la ciutat.

L'anàlisi d'aquestes dades a àmbit de districtes ha mostrat que en ells se segueix generalment la mateixa dinàmica demogràfica que en el conjunt de la ciutat però que hi ha diferències que cal tenir en compte quant a la intensitat o el moment temporal en què comencen a seguir-s'hi els nous canvis detectats. A major heterogeneïtat en les pautes evolutives major necessitat de considerar les particularitats de cada districte a l'hora de definir i avaluar mesures de política social. I, per tant, major importància de l'estudi de les seves diferents característiques sociodemogràfiques tant dinàmiques com estàtiques.

4.- Característiques estructurals dels barcelonins

4.1.- L'estructura de la població

La variable *estructura de la població* permet veure la diferent distribució per gèneres i trams d'edat de la població d'una determinada regió o ciutat. Considerant que tant l'edat com el gènere són importants condicionadors de les possibilitats d'autosuficiència econòmica⁵⁹ i també de l'accés a les mesures d'ajuda de què pot gaudir-se⁶⁰, aquest coneixement esdevé essencial per tal de poder avaluar -com es fa posteriorment- les mesures de garantia d'ingressos, els seus beneficiaris i els seus resultats.

A tall d'exemple es pot indicar que quant a l'edat destaquen principalment les dificultats que han d'afrontar les persones joves que cerquen la seva primera feina i les persones d'edat elevada -principalment aquells que tenen més de 45 o 50 anys- que, tot i haver treballat amb anterioritat, han perdut les seves ocupacions⁶¹. Per això, en la mesura que

⁵⁹ Per exemple, les dones tenen un major risc de pobresa i exclusió social que els homes, i això les fa més propenses a requerir les mesures de garantia d'ingressos o de rendes mínimes que hi pugui haver a determinada ciutat. És també el cas dels col·lectius que afronten majors dificultats per aconseguir una autosuficiència econòmica, com ara els joves que volen independitzar-se i cerquen el seu primer treball.

⁶⁰ Com s'ha detallat en el capítol tercer d'aquesta tesi doctoral, considerant el conjunt del territori espanyol, i també la comunitat autònoma catalana, i també en el capítol quart, en què s'analitza detalladament el funcionament del PIRMI a la comunitat autònoma catalana.

⁶¹ Aquestes persones tenen una edat que els fa difícil competir en el mercat de treball, i alhora, que no els permet accedir a les mesures d'ajuda previstes per a la gent que per raó d'edat no es considera apta per treballar -jubilació-, o que consideren que l'exclusió serà

les poblacions d'aquestes edats estiguin més presents en una ciutat o districte municipal -principalment quan, a més, l'evolució de l'economia i del mercat de treball hi siguin menys favorables-, pot esperar-se una major demanda potencial d'ajuda als serveis socials i del PIRMI en particular d'aquest col·lectiu d'usuaris, que són els que solen estar socialment menys desarrrelats -fonamentalment gràcies al suport i aixopluc del teixit familiar-, si més no, al principi de la seva trajectòria d'exclusió laboral.

D'altra banda, respecte al gènere, destaca l'encara vigència en gran mesura del *model del breadwinner*, que afavoreix un repartiment de les tasques productives -bàsicament responsabilitat de l'home- i reproductives -bàsicament responsabilitat de la dona- per raó de gènere dins de la unitat familiar, i que pressuposa la distribució interna d'ingressos i benestar dins d'aquesta unitat. Aquest model ha suposat per a les dones importants dificultats per aconseguir una inserció laboral en igualtat de condicions, ja que sovint el treball masculí continua sent el que millor s'avalua i retribueix, i el que es considera més 'necessari' en tant que a través d'ell es garanteix (suposadament) el benestar de tota la unitat familiar; i, també, perquè la responsabilitat del treball reproductiu i domèstic continua considerant-se fonamentalment responsabilitat de la dona, la qual, àdhuc, gaudeix de poques mesures públiques de suport per tal de facilitar la compaginació dels treballs en les esferes productiva i reproductiva, i sovint, també, de poca ajuda dins del propi nucli familiar⁶².

Per tant, i per això, generalment per a les dones la constitució d'una família comporta la renúncia a la seva realització professional o, si més no, una important vinculació d'aquesta al cicle vital familiar⁶³. Fenòmens que condicionen força la capacitat d'autosuficiència de les dones, fet especialment preocupant quan, com passa cada dia més freqüentment⁶⁴, el nucli familiar es desfà, i els seus membres han de continuar el seu camí per separat -en especial quan es tracta de dones que han de tenir cura de persones dependents i no gaudeixen d'ajuda adequada de les seves exparelles ni de l'estat del benestar-, ja que aquests fets augmenten en gran mesura el seu risc de pobresa i exclusió social en quedar simultàniament

---

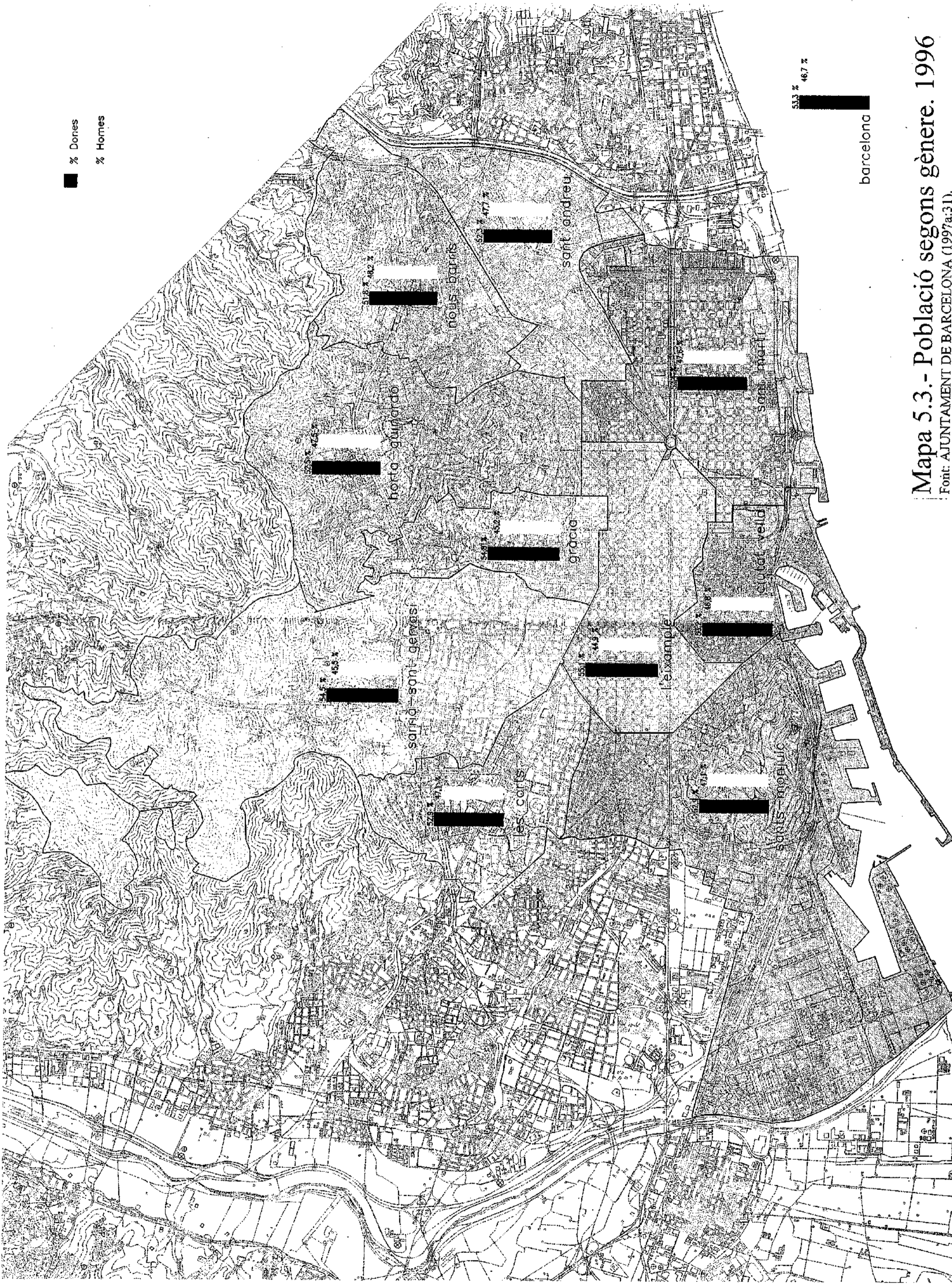
temporal -prestació per desocupació o subsidi d'atur, limitats en el temps- mentre que aquestes persones solen quedar atrapades en situacions d'atur de llarga durada.

⁶² Culturalment les tasques reproductives i de la llar, les de cura de persones necessitades, de minusvàlids, d'ancians o de nens dependents que viuen a la llar, continuen considerant-se responsabilitat de les 'mestresses de casa', i no s'exigeix socialment la contribució dels 'caps de família' o si més no, no s'imposen models de 'coresponsabilitat'.

⁶³ Sobre la inserció laboral de les dones i la compaginació treball productiu i domèstic poden consultar-se, entre altres, les referències: BRULLET, C. I FLAQUER, LI. (1999) i BRULLET, C. (2000); BRULLET, C. I FLAQUER, LI. (2000b).

⁶⁴ Les anteriors referències il·lustren també sobre la inestabilitat de les unions sentimentals i la seva importància.

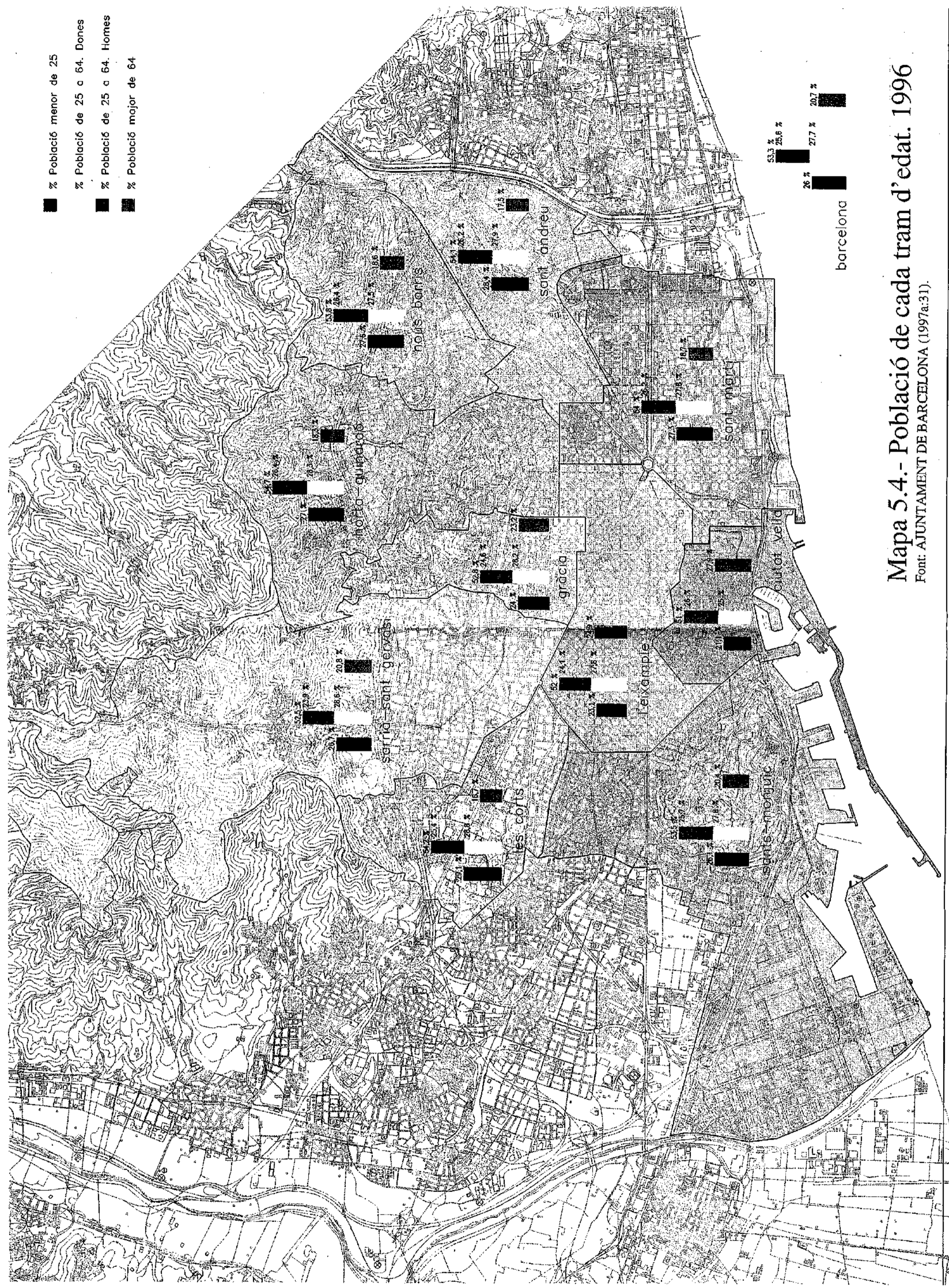

Mapa 5.3.- Població segons gènere. 1996
 Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997a:31).

- % Població menor de 25
- % Població de 25 a 64. Dones
- % Població de 25 a 64. Homes
- % Població major de 64

Mapa 5.4.- Població de cada tram d'edat. 1996
 Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997a:31).

allunyades dels diferents mecanismes de protecció tradicionals⁶⁵ no tan sols d'aquestes dones sinó també dels que en depenen.

Per tot, és d'esperar que depenent de l'estructura d'edats i de l'estructura de gèneres de la població de cada districte o ciutat, variï el nombre de persones necessitades d'ajuda dels serveis socials i, en concret, de sol·licitants i beneficiaris del PIRMI, i també les característiques i possibilitats de recobrar l'autosuficiència en un període de temps més o menys prolongat de què aquests podran disposar.

En aquest apartat de definició del context ens apropiarem a l'estructura poblacional per edats i gèneres del conjunt de Barcelona i dels seus deu districtes municipals, deixant per a capítols posteriors la definició de les característiques dels beneficiaris del PIRMI i de les seves potencialitats.

La presentació de l'estructura per edats i gèneres partirà fonamentalment de l'anàlisi de les piràmides d'edat. Els mapes 5.3. i 5.4. mostren la distribució d'aquestes variables per separat.

4.1.1.- L'estructura de la població barcelonina

Considerant les dades de la piràmide d'edats i gèneres de 1996 a Barcelona ciutat -que recull el gràfic 5.18.- cal destacar bàsicament l'existència de pocs infants, principalment dels menors de 14 anys⁶⁶; que els col·lectius de 35 a 39 i de 55 a 59 anys són menors que els d'edats immediatament inferiors o superiors, i que els quinquennis amb una major presència són els que tenen entre 15 i 39 anys (principalment els més joves dins d'aquest col·lectiu), i entre 60 i 69 anys⁶⁷. I que la gent de més de 80 anys és força menys nombrosa que la dels col·lectius més joves.

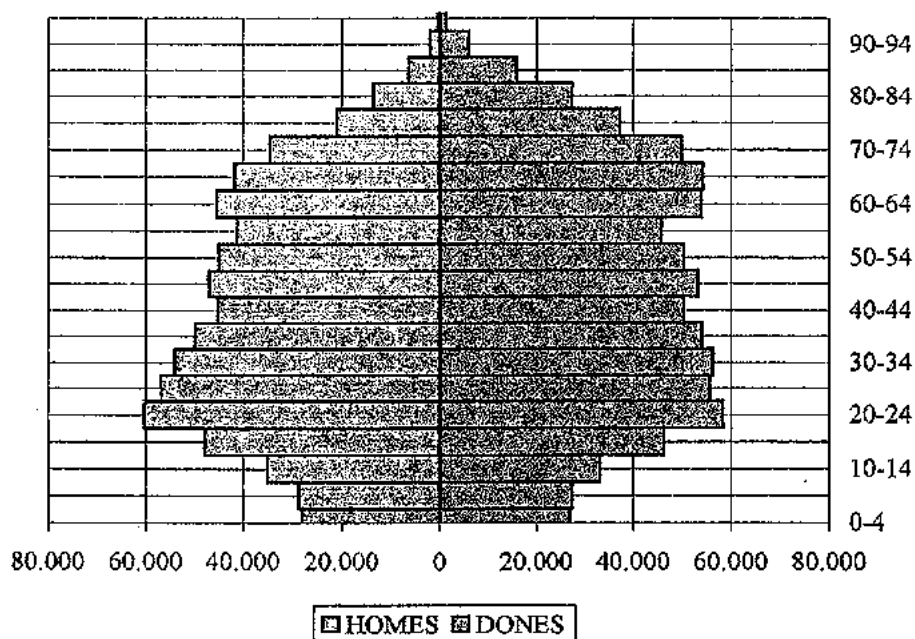
També destaca la important asimetria de la piràmide, que mostra un clar predomini del gènere femení en el conjunt de la població barcelonina, predomini que augmenta a mesura que ho fa l'edat dels individus, i que solament es veu contradit en els trams d'edat més joves (inferiors als 30 anys), en què hi ha major nombre d'homes que de dones dins del mateix tram d'edat.

⁶⁵ En aquest sentit pot parlar-se del creixent nombre de separacions i divorcis existent, que deixen les dones sense l'accés a la protecció que arribava del marit gràcies a la seva vinculació laboral, moltes de les quals queden encarregades de l'atenció i cura dels menors que havien sorgit d'aquestes unions. També, del major nombre de fills nascuts fora d'unions estables que fa augmentar el risc de pobresa i exclusió social de les dones que se n'han d'encarregar sense l'ajuda dels excompanys, i que troben importants dificultats d'inserció laboral i alhora una escassa existència de mesures de protecció pública.

⁶⁶ És a dir, que Barcelona és una "població envellida per la base".

⁶⁷ És a dir, que també s'observa un envelliment a la part superior de la piràmide, atenent la importància del pes que tenen les persones de més de 65 anys sobre el conjunt de residents.

Gràfic 5.18.- Piràmide de població de 1996. Barcelona

Font: Elaboració pròpia de la piràmide a partir de les dades que consten a: Ajuntament de Barcelona (1997a: 19).

4.1.2.- L'estructura de la població dels districtes barcelonins

L'estructura de la població en els distints districtes evidencia l'existència d'importantes diferències internes entre ells. Així, tot i que considerant el pes dels diferents *grups d'edat* -dades recollides en el gràfic 5.19 i a la taula 5.17.- s'observa que, igual que en el conjunt de la ciutat, els col·lectius més joves i els més ancians són els menys presents a cadascun dels districtes, i els d'edats compreses entre els 20 i els 34 anys, aquells més abundants, cal destacar una presència relativa que varia notablement dels diferents col·lectius en cadascun dels districtes municipals⁶⁸. Tenint en compte les dades absolutes⁶⁹, Horta-Guinardó i Nou Barris són els districtes que mostren una menor presència del col·lectiu d'adults entre els 40 i els 44 anys, i el de Les Corts, dels que tenen entre 30 i 34 anys, col·lectius força presents en els districtes restants. En el districte de Ciutat Vella destaca la importància del col·lectiu de persones de més de 60 anys i també dels joves d'entre els 25 i els 34 anys, mentre, per contra, hi ha pocs adults d'entre 40 i

⁶⁸ Diferències palesables fàcilment en observar les piràmides d'edat de cadascun dels districtes municipals (gràfic 5.19).

⁶⁹ Dades consultables a l'Ajuntament de Barcelona (1997a: 32).

54 anys. Els menors de 15 són principalment importants en els districtes de Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts -els de majors rendes de la ciutat- i també en els de Sants-Montjuïc, Sant Andreu i Sant Martí. El col·lectiu de 20 a 29 anys destaca per la seva major importància relativa en els districtes de Nou Barris i d'Horta-Guinardó. Globalment, L'Eixample i Sant Martí són els districtes més poblats, i Ciutat Vella, Les Corts i Gràcia aquells amb menor volum de població (també s'ha vist que eren justament els dos districtes amb menor extensió territorial).

Més interessant és encara l'observació de les relacions de dependència -també recollides en la taula 5.17.- i que permet copsar que és en els districtes de Ciutat Vella, L'Eixample i Sarrià-Sant Gervasi on la proporció de les persones dependents (de menys de 24 anys o de més de 64) sobre el conjunt de persones adultes (entre els 25 i els 64 anys) és major. Diferenciant per tipus de dependències, és a dir, distingint entre el pes de la població més jove i de la més anciana sobre la població adulta de cada territori, s'observa que: el pes dels joves sobre els adults és significativament major en els districtes de Les Corts, Sant Andreu, Nou Barris, Sarrià-Sant Gervasi i Sant Martí; mentre que el dels més ancians és especialment elevat a Ciutat Vella.

Taula 5.17.- Dades absolutes totals i relacions de dependència. Totals. Districtes. 1996

PIRÀMIDE 1996	DTE.1	DTE.2	DTE.3	DTE.4	DTE.5	DTE.6	DTE.7	DTE.8	DTE.9	DTE.10
TOTAL	83.829	248.777	167.390	81.864	129.573	115.753	169.832	170.849	135.579	205.359
Dades absolutes										
0-24	17.748	57.533	43.669	23.851	34.548	27.791	45.891	47.094	38.508	56.113
25-64	42.729	129.233	89.494	44.355	68.032	61.149	92.932	92.014	73.353	110.965
65-79	17.544	44.525	26.598	10.606	19.979	19.598	24.449	26.222	18.806	30.567
80 i més	5.816	17.486	7.629	3.052	7.014	7.215	6.560	5.519	4.912	7.714
Relacions de dependència										
Joves/adults (%)	41,54	44,52	48,80	53,77	50,78	45,45	49,38	51,18	52,50	50,57
Ancians/adults (%)	54,67	47,98	38,25	30,79	39,68	43,85	33,37	34,50	32,33	34,50
Joves i ancians/adults (%) ⁷⁰	96,21	92,50	87,04	84,57	90,46	89,30	82,75	85,68	84,83	85,07
Índex d'envelliment (%) ⁷¹	131,62	107,78	78,38	57,26	78,13	96,48	67,57	67,40	61,59	68,22

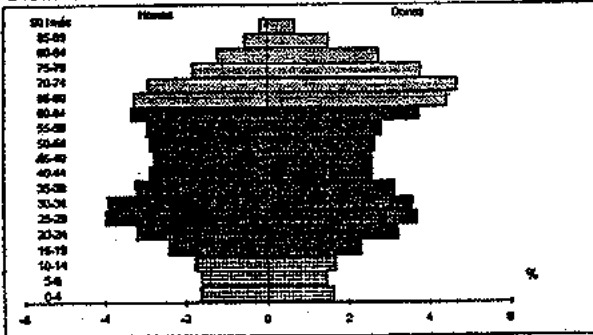
Font: Càlculs propis a partir de les dades de la piràmide d'edats dels districtes obtingudes de l'Ajuntament de Barcelona (1997a: 32).

⁷⁰ Aquesta relació indica el percentatge que suposen les persones joves (fins a 24 anys) més les persones ancianes (més de 64) respecte a la població adulta (gent de 25 a 64 anys). Per tant, indica la proporció que suposen les persones dependents sobre aquells que estan en edat de treballar.

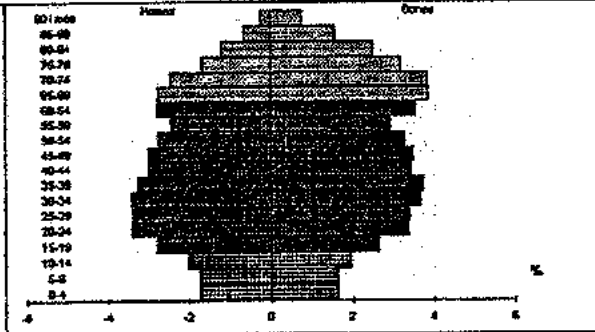
⁷¹ L'índex d'envelliment calcula el percentatge que suposen les persones ancianes (65 i més anys) respecte de les joves (fins a 24 anys).

Gràfic 5.19.: Piràmides de població de 1996. Districtes.

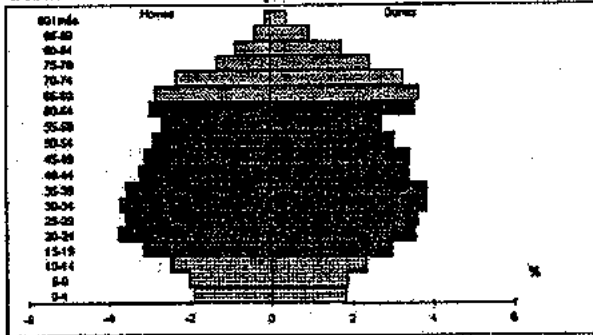
Districte : 1. Ciutat Vella

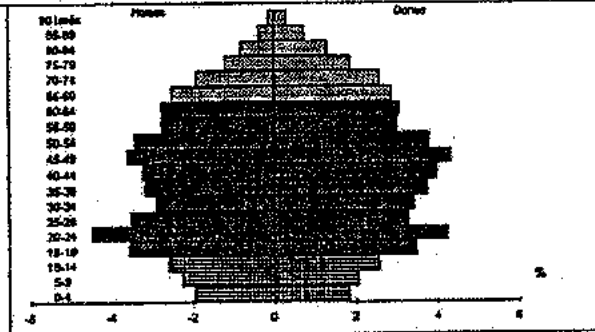
Districte : 2. Eixample

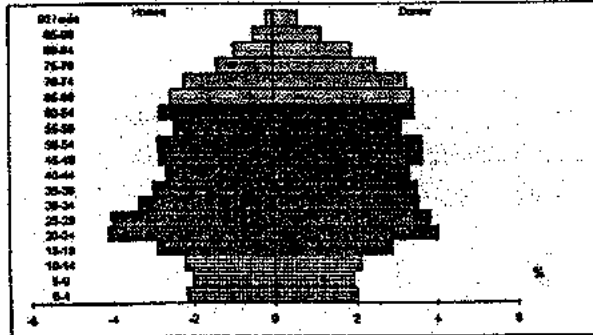
Districte : 3. Sants - Montjuïc

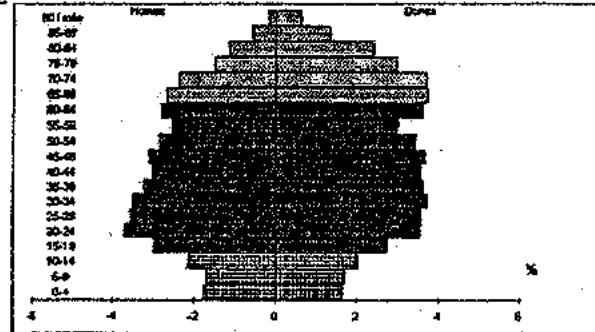
Districte : 4. Les Corts

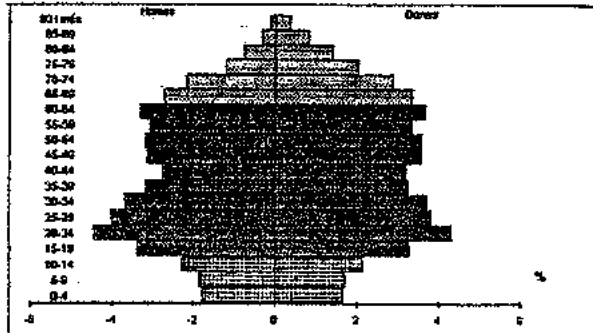
Districte : 5. Sarrà - Sant Gervasi

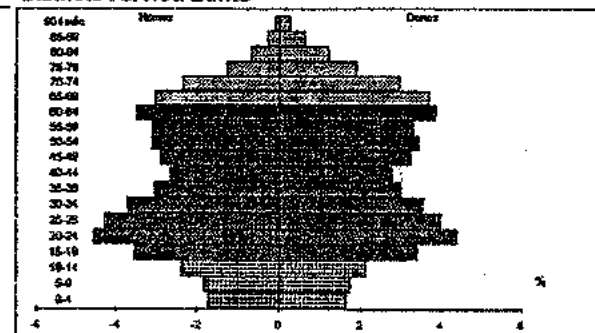
Districte : 6. Gràcia

Districte : 7. Horta - Guinardó

Districte : 8. Nou Barris

Font: Ajuntament de Barcelona (1997a: 36-37).

Desagregant les dades en funció de gèneres, i tenint en compte les dades relatives al total de població de cadascun dels districtes, es detecta un predomini de dones a tots i cadascun d'ells. Predomini que, com s'ha apuntat, augmenta a mesura que ho fa l'edat, i que no es dona en els trams d'edat inferiors. Així ho mostren les dues taules que es presenten en la pàgina següent, i es fa especialment evident en constatar les importants diferències que hi ha en la relació de dependència global -força major per a les dones-, que es deuen essencialment a la relació entre dones ancianes i adultes, notablement superior a la relació equivalent entre els homes, mentre que la relació entre dones joves i adultes és lleugerament menor que l'equivalent per als homes en tots els districtes llevat del primer. Aquestes dades queden recollides en les dues taules de la pàgina que segueix (taules 5.18. i 5.19.).

4.2.- El nivell d'instrucció de la població

La variable *nivell d'instrucció* ha estat considerada durant molt de temps una de les variables personals que més podien contribuir a definir la situació laboral d'una persona i, per tant, la seva integració en el mercat de treball i, a través d'ell, en la xarxa social. Tot i que avui en dia aquesta relació directa entre mercat de treball i integració social es posa més en dubte⁷², la importància del nivell d'instrucció a l'hora de poder predir les potencialitats d'una persona de cara a la seva integració sociolaboral, no tan sols no es qüestiona sinó que tendeix a considerar-se més cabdal atesa la reestructuració viscuda en el mercat de treball⁷³.

Per aquestes raons, el nivell d'instrucció esdevé una variable clau per tal de poder preveure el major o menor risc de pobresa i exclusió social de les persones i, per tant, les possibilitats que en determinat context pugui haver-hi major o menor proporció de sol·licitants i beneficiaris de programes d'ajuda social; i, també, de poder preveure la seva capacitat d'assolir novament l'autosuficiència en un període de temps més o menys extens. Per això, en aquest apartat d'aproximació a les característiques estàtiques de la població barcelonina, amb vista a analitzar posteriorment el funcionament del PIRMI, la seva població beneficiària i les seves potencialitats per aconseguir la seva autonomia i inserció sociolaboral, s'ha estimat oportú de veure'n el nivell d'instrucció, tant pel que fa al conjunt de la ciutat, com separatament segons el districte de residència, el gènere o l'edat.

⁷² Com s'ha vist en el segon capítol d'aquesta tesi doctoral.

⁷³ Reestructuració que també s'ha detallat en el capítol segon d'aquesta tesi doctoral.

**Taula 5.18.- Dades absolutes i relacions de dependència. Homes.
Districtes. 1996**

PIRAMIDE 1996	DTE.1	DTE.2	DTE.3	DTE.4	DTE.5	DTE.6	DTE.7	DTE.8	DTE.9	DTE.10
TOTAL HOMES	39193	111689	78806	38562	58.960	52.328	80.621	82.319	64.662	97.845
0-24	9.012	29.245	22.436	12.149	17.534	14.207	23.437	24.038	19.695	28.684
25-64	21.842	60.066	43.230	20.781	31.270	28.426	44.839	45.125	35.512	53.945
65-79	6.717	17.164	10.839	4.585	8.030	7.535	10.327	11.409	7.941	12.857
80 i més	1.622	5.214	2.301	1.047	2.126	2.160	2.018	1.747	1.514	2.359
Relacions de dependència										
Joves/adults	41,26	48,69	51,90	58,46	56,07	49,98	52,27	53,27	55,46	53,17
Ancians/adults	38,18	37,26	30,40	27,10	32,48	34,11	27,53	29,15	26,62	28,21
Joves i ancians/adults	79,44	85,94	82,29	85,56	88,55	84,08	79,80	82,42	82,08	81,38
Índex d'envelliment	92,53	76,52	58,57	46,36	57,92	68,24	52,67	54,73	48,01	53,05

Font: Càlculs propis a partir de les dades de la piràmide d'edats dels districtes obtingudes de la referència Ajuntament de Barcelona (1997a: 34).

**Taula 5.19.- Dades absolutes i relacions de dependència. Dones.
Districtes. 1996**

PIRAMIDE 1996	DTE.1	DTE.2	DTE.3	DTE.4	DTE.5	DTE.6	DTE.7	DTE.8	DTE.9	DTE.10
TOTAL DONES	44.636	137.088	88.584	43.302	70.613	63.425	89.211	88.530	70.917	107.514
0-24	8.736	28.288	21.233	11.702	17.014	13.584	22.454	23.056	18.813	27.429
25-64	20.887	69.167	46.264	23.574	36.762	32.723	48.093	46.889	37.841	57.020
65-79	10.827	27.361	15.759	6.021	11.949	12.063	14.122	14.813	10.865	17.710
80 i més	4.194	12.272	5.328	2.005	4.888	5.055	4.542	3.772	3.398	5.355
Relacions de dependència										
Joves/adults	41,83	40,90	45,90	49,64	46,28	41,51	46,69	49,17	49,72	48,10
Ancians/adults	71,92	57,30	45,58	34,05	45,80	52,31	38,81	39,64	37,69	40,45
Joves i ancians/adults	113,74	98,20	91,48	83,69	92,08	93,82	85,50	88,81	87,41	88,55
Índex d'envelliment	171,94	140,11	99,31	68,59	98,96	126,02	83,12	80,61	75,81	84,09

Font: Càlculs propis a partir de les dades de la piràmide d'edats dels districtes obtingudes de la referència Ajuntament de Barcelona (1997a: 35).

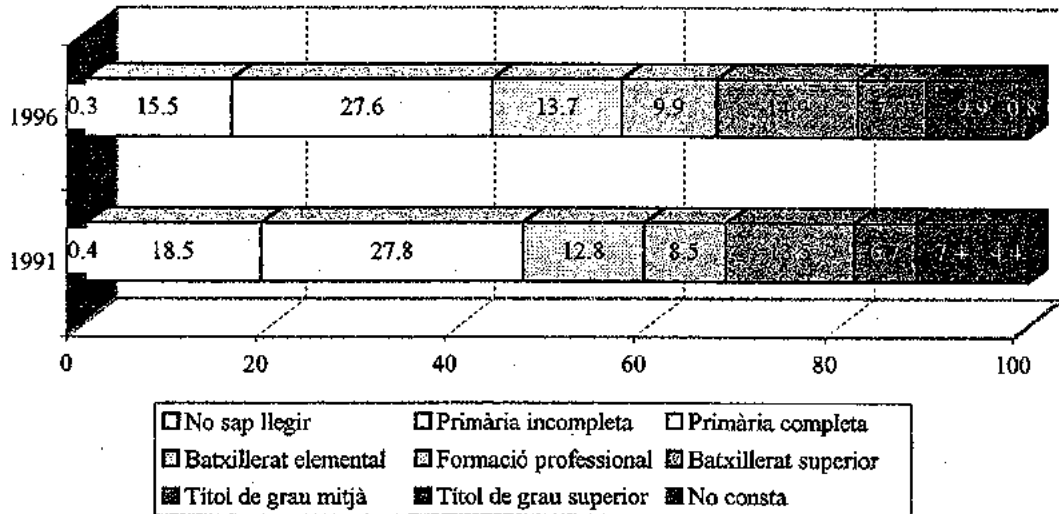
A més a més, tenint en compte que un dels objectius explícits del PIRMI és dotar a aquelles persones amb deficiències formatives d'un nivell d'instrucció adequat a les seves potencialitats i a les necessitats del mercat de treball, per tal d'afavorir la seva integració en el món laboral i en la xarxa social-, la seva avaluació requereix, encara més si es possible, el coneixement del nivell educatiu de la població barcelonina i de les característiques del mercat de treball, sent l'únic camí que pot garantir una correcta avaluació de les mesures formatives i educatives adoptades i de la seva contribució a la consecució d'un programa efectivament eficaç.

4.2.1.- El nivell d'instrucció de la població barcelonina

Atenent les dades dels padrons municipals de 1991 i 1996, el nivell d'instrucció de la població barcelonina major de 16 anys ha augmentat durant els anys noranta: els col·lectius de persones que com a màxim han completat la primària han davallat (passant de representar un total de la població de referència del 46.7% el 1991, a un 43.4% el 1996); mentre que els

que tenen estudis de batxillerat, formació professional o titulacions universitàries han crescut tant en termes absoluts com relatius. Concretament, el percentatge de població major de 16 anys que disposa de títol de grau superior és del 9.9% i el dels que han assolit títols de grau mitjà d'un 7.3%. Els col·lectius més nombrosos entre els que han superat la primària són, però, els que disposen del títol de Batxiller Superior (14.9%) o del Batxillerat Elemental (13.7%). Tot i així, el 1996 continua havent-hi a Barcelona -com recullen les dades recollides en el gràfic 5.20- un 0.3% de població major de 16 anys que no sap llegir; un 15.5% que no ha completat els seus estudis primaris; i un 27.6% que solament han finalitzat la primària, poblacions amb un major risc relatiu de sofrir situacions de pobresa i/o exclusió social, principalment en correspondre a població d'edat avançada i, per tant, amb majors necessitats i menor facilitat d'adaptació fonamentalment vers les noves exigències laborals. I, a més, malgrat l'esmentat increment del nivell d'instrucció a la ciutat, aquest continua sent relativament inferior al d'altres països i ciutats de la Unió Europea.

Gràfic 5.20.- El nivell d'instrucció de la població barcelonina. 1991 i 1996

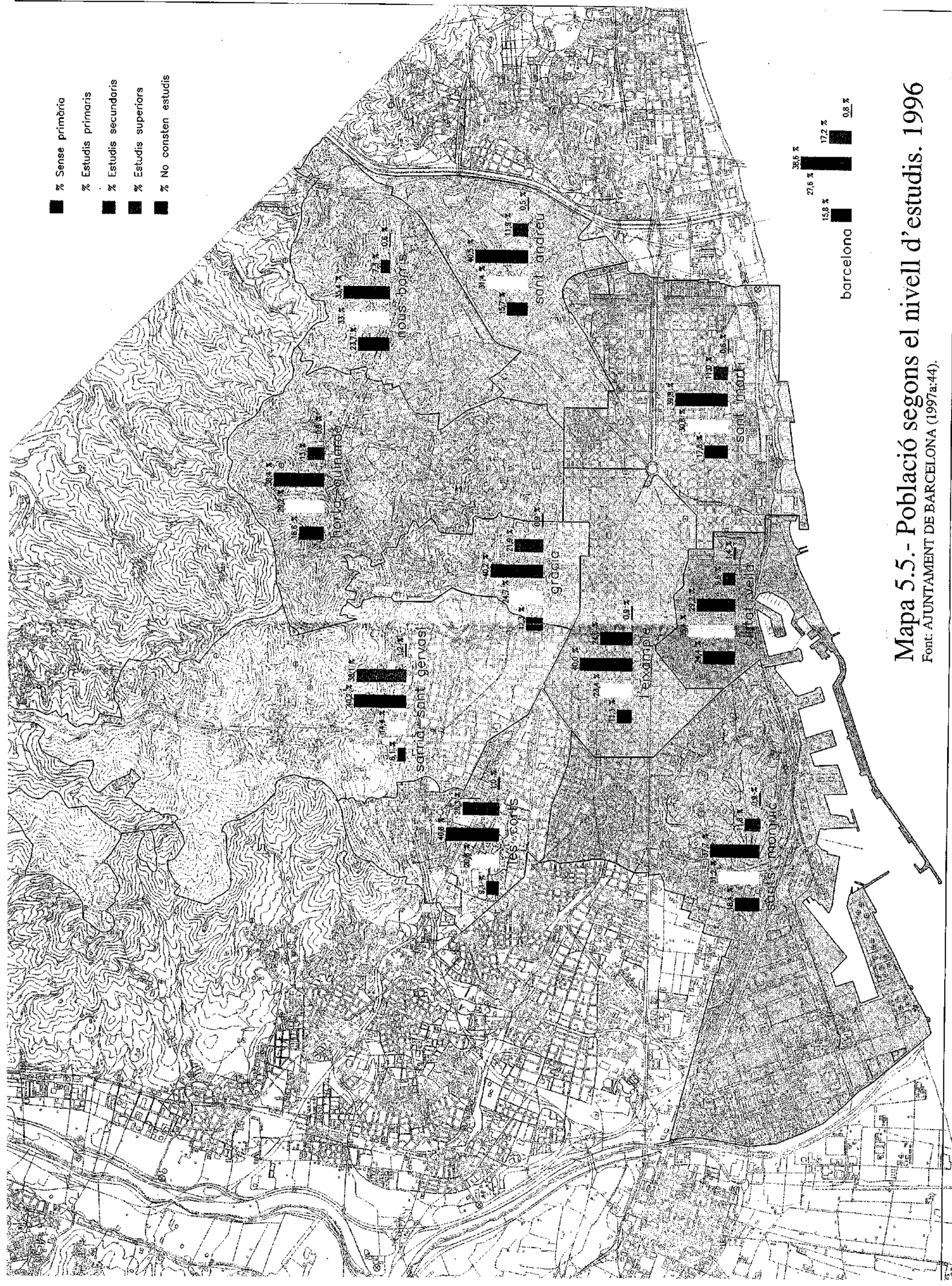

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir de les dades obtingudes de: Ajuntament de Barcelona (1997a: 26).

4.2.2.- El nivell d'instrucció de la població barcelonina per districtes

Considerant desagregadament el nivell d'instrucció de la població resident en cadascun dels districtes de la ciutat -que recull el mapa 5.5.- es mantenen en bona mesura les conclusions obtingudes a àmbit de ciutat ja que en la majoria de districtes el percentatge de població que no ha completat els estudis de primària és inferior al 20%, la majoria de persones tenen estudis secundaris o bé primària acabada, i hi ha un nombre reduït de persones amb titulacions universitàries de grau mitjà o de grau superior.

- % Sense primària
- % Estudis primaris
- % Estudis secundaris
- % Estudis superiors
- % No consten estudis

Mapa 5.5.- Població segons el nivell d'estudis. 1996
 Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997a:44).

El mapa també permet observar diferències importants entre els districtes. Aquestes diferències permeten parlar de tres grans grups de districtes:

- Un *primer grup* estaria format pels districtes de Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts, l'Eixample i Gràcia. En ells hi ha major nivell d'instrucció: menors taxes d'analfabetisme -taxes del 0,1% en tots quatre districtes- i taxes de titulacions universitàries que superen sempre el 20% de la població, arribant fins i tot al 28,3% en el cas del districte de Les Corts i al 38,1% en el cas de Sarrià-Sant Gervasi, districte amb la major proporció de titulats universitaris superiors (25,8%) i també de grau mitjà (12,3%) de la ciutat.
- A l'extrem oposat -en un *segon grup*- els districtes de Ciutat Vella i Nou Barris, en els quals predomina la gent que com a màxim ha finalitzat l'ensenyament de primària (pràcticament sis de cada deu dels residents en aquests districtes estan en aquesta situació), la taxa d'analfabetisme és més propera a l'1% (0,8 a Ciutat Vella i 0,6 a Nou Barris) i on hi ha menys del 10% de la població amb titulacions universitàries (9,6% a Ciutat Vella i tan sols un 7,3% de la població de Nou Barris).
- Finalment, els districtes de Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó, Sant Andreu i Sant Martí formarien el *tercer grup*, ocupant una posició intermèdia quant al nivell d'instrucció, amb una taxa d'analfabetisme del 0,3%; amb un percentatge de titulats universitaris entre l'11% i el 12%, i amb un percentatge de gent que com a màxim ha assolit el nivell de primària que és inferior al 50% dels residents.

Per tant, les majors deficiències formatives de la població barcelonina es concentren en els districtes de Ciutat Vella i de Nou Barris, que serien, atenent aquesta variable, els districtes on la població seria susceptible de patir un major risc de pobresa i exclusió (social i laboral). També quasi la meitat dels residents als districtes d'Horta-Guinardó, Sant Andreu i Sant Martí tenen un nivell d'instrucció inferior a la primària.

En canvi, els districtes de Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi, en primer lloc, i també de l'Eixample i Gràcia, en segon terme, destaquen per la major instrucció dels seus residents, tenint-hi un pes principalment important els titulats universitaris i els que disposen del batxillerat superior, els quals suposen, conjuntament, més del 60% de la població de Sarrià-Sant Gervasi (61,3%), pràcticament la meitat de Les Corts (48,7%), i prop del 40% dels residents als districtes de l'Eixample (42,7%) i de Gràcia (39,3%). En aquests districtes, per tant, podria esperar-se -considerant únicament aquesta variable- uns menors índexs de pobresa i exclusió social.

4.2.3.- El nivell d'instrucció de la població barcelonina per grups d'edat

L'estudi del nivell d'instrucció per grups d'edat permet veure si les noves generacions tenen un nivell d'instrucció superior, igual o inferior al de les generacions precedents i, per tant, avaluar si en determinada població tendeix a augmentar o disminuir el nivell d'instrucció i, amb ell, el risc de pobresa i exclusió.

Del resultat d'aquesta variable, en dependran no tan sols les perspectives més o menys positives d'autosuficiència i integració dels membres de la col·lectivitat, sinó també el tipus de necessitats que se'n derivaran, en tant que les necessitats d'una col·lectivitat seran força diferents en funció de si les persones amb majors nivells d'instrucció són les que corresponen a les generacions més joves o a les més ancianes i, per tant, les polítiques a emprar també hauran de ser notablement dispars⁷⁴.

Atenent les dades obtingudes del padró de 1996 -que recull el gràfic 5.21.- el col·lectiu de persones que no saben llegir o sols disposen d'estudis primaris (completats o no) augmenta a mesura que augmenta l'edat dels individus (és a dir, que és menys nombrós en les generacions més joves), mentre que són justament les generacions més joves aquelles que disposen en major mesura d'estudis superiors⁷⁵. Es pot concloure, per tant, que a Barcelona són els col·lectius més joves els que, en general, posseeixen nivells de formació més elevats; fenomen que confirma la tendència apuntada anteriorment entre 1991 i 1996 d'un increment del nivell educatiu de la població barcelonina i que fa pensar que, teòricament, està augmentant la seva capacitat d'autosuficiència i d'integració social i laboral. I s'indica 'teòricament' perquè una altra dimensió del problema consistiria a avaluar si aquest augment de la formació s'està realitzant de la manera que el mercat de treball ho necessita, o si es tracta d'un augment formatiu que no correspon exactament a les noves necessitats i, per tant, provoca que continuïn existint desajustos entre el que la població pot oferir i el que el mercat laboral necessita o demanda. Si es tractés del segon cas, l'augment formatiu no comportaria una reducció del risc d'exclusió -com s'havia previst inicialment-, sinó que podria fins i tot incrementar-lo.

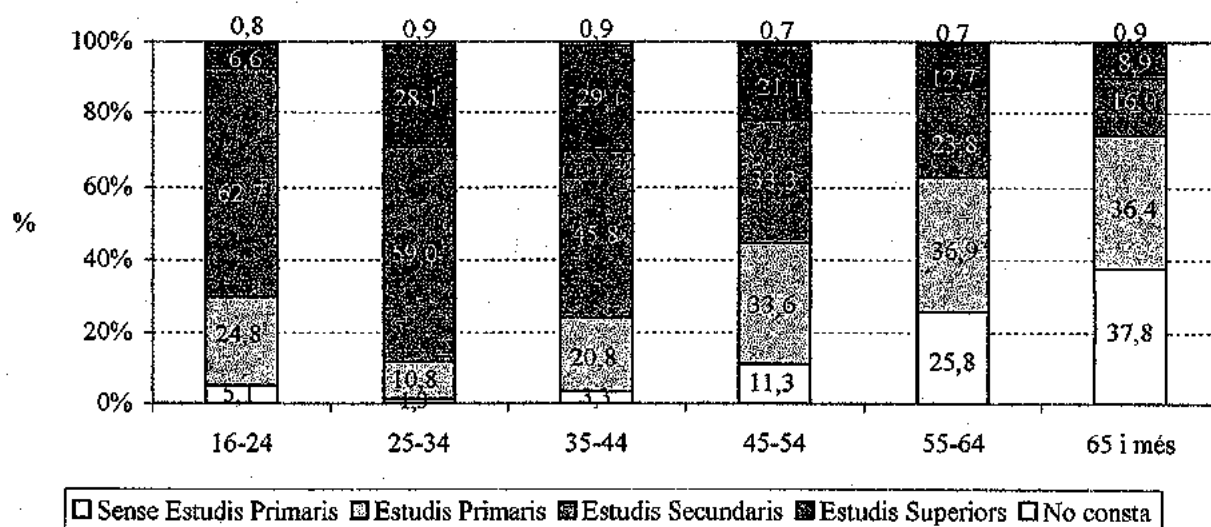
⁷⁴ Evidentment, quan siguin les noves generacions les que presentin els menors nivells d'instrucció, caldran mesures formatives que en garanteixin la qualificació i la idònia preparació per desenvolupar les tasques que d'ells demani el mercat laboral. Per contra, quan siguin persones d'edat avançada les que pateixin major desqualificació, les mesures de formació poden no ser la solució més adequada, sinó que poden ser preferibles solucions com per exemple jubilacions avançades pactades -sempre depenent de l'edat de les persones excloses i de les característiques del mercat laboral que les ha expulsades-.

⁷⁵ Així, la gent entre 35 i 44 són el grup més nombrós quant a batxillers elementals i quant a titulats de grau mitjà; els de 25 a 34, els més nombrosos entre els titulats entre formació professional i titulacions de grau superior; i tant aquests com els que tenen menys de 25 anys són el col·lectiu més nombrós de batxillers superiors.

Es valorarà posteriorment en quina mesura la població que es beneficia del PIRMI disposa d'estudis que es pressuposa que l'haurien de capacitar per poder inserir-se en el mercat laboral i, per tant, no haver de requerir l'ajuda d'aquesta mesura, i també fins a quin punt el programa ajuda persones amb un nivell de formació insuficient per a la seva inserció sociolaboral a millorar-la.

Les dades obtingudes a escala de districtes per grups d'edat confirmen les grans línies que s'acaben d'apuntar per al conjunt de la ciutat⁷⁶.

Gràfic 5.21.- Nivell d'instrucció de la població barcelonina per grups d'edat. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris, a partir de les dades que consten a: Ajuntament de Barcelona (1997a: 45).

⁷⁶ Aquestes dades poden consultar-se en la referència: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997a).

4.2.4.- El nivell d'instrucció de la població barcelonina per gèneres i edats

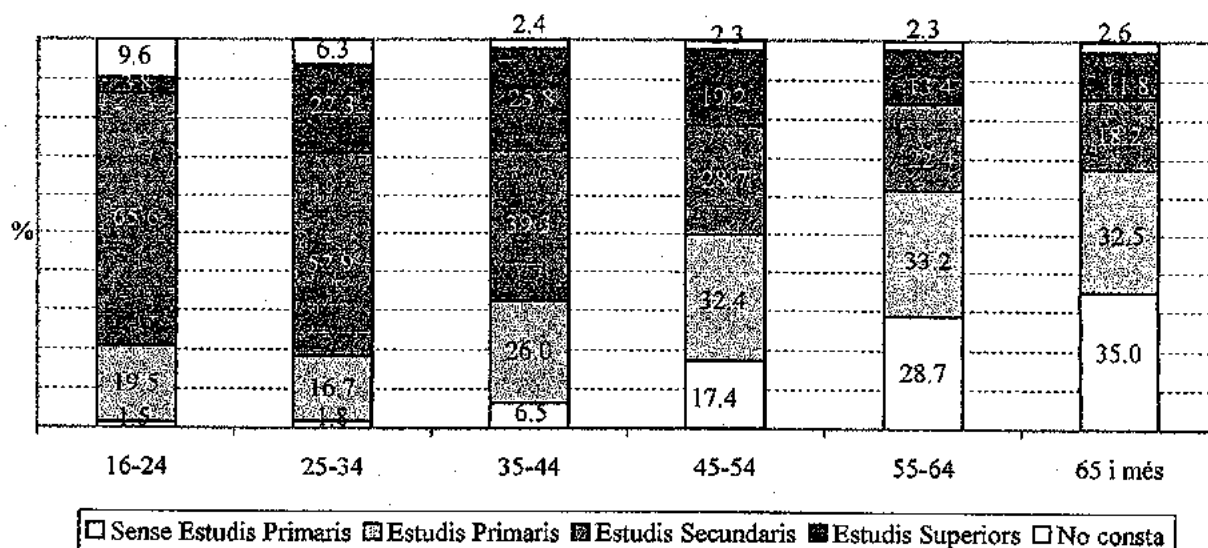
Per considerar simultàniament les diferències en el nivell d'instrucció segons gèneres i grups d'edat, cal recórrer a les dades del 1991, ja que aquest encreuament no està disponible en el moment de realitzar el nostre estudi amb les dades del 1996. L'encreuament es considera interessant en tant que -tenint en compte que la variable nivell d'instrucció continua sent considerada una de les variables personals que més poden contribuir a definir la situació laboral d'una persona, la seva integració en el mercat de treball i també en la xarxa social- pot aportar dades sobre el risc diferencial de pobresa i exclusió social que presenten els homes i dones de diferents edats que resideixen a Barcelona.

Atenent les dades de 1991 -que recullen els gràfics 5.22. i 5.23.- destacar que la proporció d'homes supera la de dones en els trams d'edat referents a ensenyaments superiors (batxillerat superior i titulacions universitàries tant de grau mitjà com superior), llevat del grup dels més joves, on s'ha invertit la tendència històricament contrastada. D'aquesta manera, entre els joves que en el padró de 1991 tenien de 16 a 24 anys, hi havia major proporció de dones tant en les titulacions de grau mitjà com en les de grau superior; i entre els de 25 a 34, també era major la proporció de llicenciades de grau superior que la de llicenciats.

Així, si bé és cert que hi ha un augment generalitzat del nivell educatiu, i aquest és més notable entre la població més jove i principalment entre les dones, també ho és que encara es manté una estructura on les dones són majoria entre la gent que no sap llegir, que té estudis primaris o el batxillerat elemental, mentre que els homes solen ser majoria en els col·lectius amb estudis superiors com ara la formació professional o el batxillerat superior.

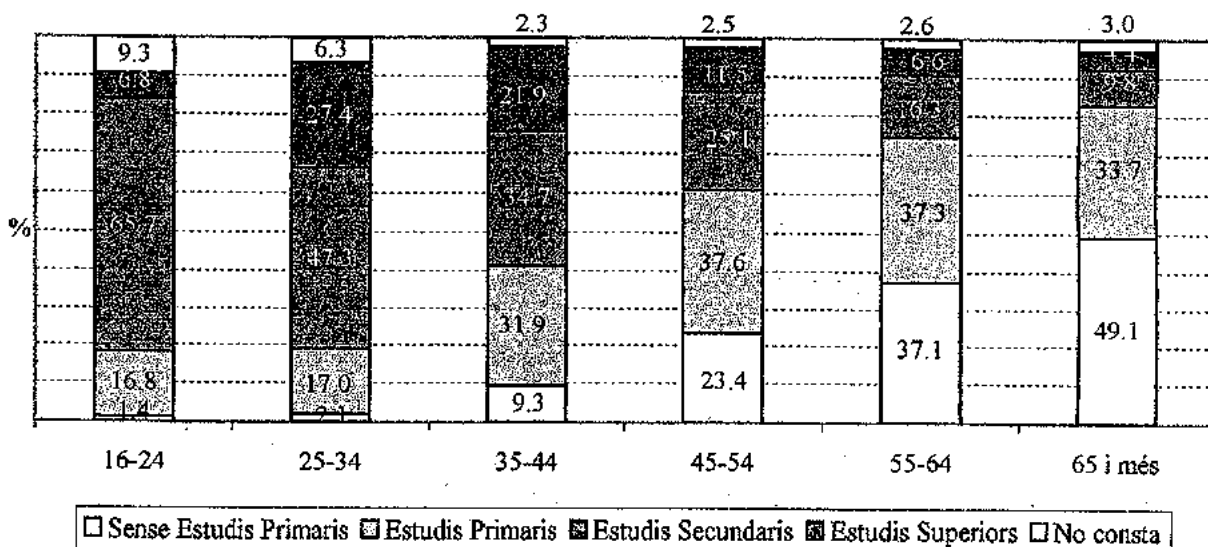
I, si bé les dones més joves han aconseguit ser ja majoria en les titulacions de grau mitjà, continua el predomini d'homes en les de grau superior, i en les de grau mitjà pel que fa a la gent major de 44 anys, i també, en certa mesura, una certa especialització per raó de gènere en uns o altres tipus de carreres professionals, especialització que també pot tenir molta relació amb les posteriors possibilitats d'incorporació en el món laboral.

Gràfic 5.22.- Nivell d'instrucció a Barcelona per gènere i grups d'edat. Homes. 1991

Font: Elaboració pròpia del gràfic i de l'agregació per grups d'edat a partir de les dades que figuren a: Ajuntament de Barcelona (1995a: 72)⁷⁷.

Gràfic 5.23.- Nivell d'instrucció a Barcelona per gènere i grups d'edat. Dones. 1991

Font: Elaboració pròpia del gràfic i de l'agregació per grups d'edat a partir de les dades que figuren a: Ajuntament de Barcelona (1995a: 72)⁷⁸.

⁷⁷ Les dades corresponents a 1996 poden consultar-se en el document: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1996b: 96), però aquesta font utilitza uns trams d'edat diferents no comparables amb els que s'han emprat prèviament).

⁷⁸ Les dades corresponents a 1996 poden consultar-se en el document AJUNTAMENT DE BARCELONA (1996b: 96), però aquesta font utilitza uns trams d'edat diferents no comparables amb els que s'han emprat prèviament).

4.3.- L'estat civil dels barcelonins

L'estat civil de les persones també pot condicionar o reflectir una diferent situació de necessitat. Així, com s'ha argumentat amb anterioritat, en tant que s'adoptin les noves pautes demogràfiques tendents a l'afebliment dels llaços i lligams familiars -bàsicament per una major fragilitat de les unions matrimonials-, és d'esperar que augmenti la vulnerabilitat de determinades persones de la societat -fonamentalment de les dones i en especial aquelles amb càrregues familiars i amb poca o nul·la vinculació prèvia amb el mercat de treball regular-.

És per això que s'ha considerat oportú d'introduir la descripció poblacional de l'estat civil dels barcelonins en aquest apartat contextual, i de fer-ho no tan sols des d'un punt de vista estàtic, sinó observant especialment la seva evolució recent a la ciutat⁷⁹.

4.3.1.- L'estat civil del conjunt de barcelonins i dels de cada districte

Les dades absolutes -que recull la taula 5.20.- mostren que a la ciutat de Barcelona el col·lectiu més nombrós ha estat, tant e 1991 com e 1996, el col·lectiu dels casats (format per 787.205 persones e 1991, i 705.366 e 1996). Seguit, a no molta distància, del dels solters (687.571 persones el 1991, i 619.109 el 1996). El nombre de persones a cadascun dels altres tres col·lectius considerats era força inferior, i el col·lectiu dels vidus destaca entre ells: 127.675 el 1991 i 130.626 el 1996. El total de separats fou de 25.087 el 1991 i de 24.441 el 1996; i el de divorciats de 16.004 el 1991 i de 29.263 el 1996.

De la consideració de l'evolució de les dades al llarg del temps, destaca la pèrdua d'importància relativa dels casats, els solters i els separats, i l'augment relatiu de la gent vídua i, principalment, del col·lectiu dels divorciats⁸⁰. Així, tot i que encara continua existint un volum de persones soles, separades i divorciades inferior a l'habitual en altres països i ciutats d'Europa⁸¹, l'evolució en el temps fa pensar que hi ha un nombre creixent de gent que a priori gaudiria d'uns lligams familiars més dèbils -en tant que

⁷⁹ Cal tenir en compte, però, que pot passar que la situació real i la legal no siguin idèntiques, a voltes perquè determinats canvis de situació requereixen un període de temps per esdevenir reconegudes legalment (per exemple, les separacions); altres vegades, per una voluntat expressa d'amagar la situació real -per exemple, gent separada a la qual interessa legalment seguir constant com a casada-.

⁸⁰ Tendències coherents amb l'envelliment i les noves pautes demogràfiques -major nombre de divorcis, separacions i cohabitants, i també retard en l'emancipació i en la constitució de nous matrimonis- que, com s'ha indicat amb anterioritat, caracteritzen el moviment demogràfic a la ciutat.

⁸¹ Característiques que, com s'ha indicat, reflecteixen que Barcelona, tot i ser una de les ciutats més 'europees' de Catalunya i Espanya, encara se situa en la segona fase de la segona transició demogràfica.

es palesa la importància creixent de persones vídues, i divorciades i la disminució de persones casades⁸² - i pressuposar que poden augmentar les situacions de desarrelament social i de pobresa i exclusió que per manca de suport relacional requereixin la intervenció dels professionals de l'àmbit social. Tanmateix, tot i aquestes tendències observables i previsibles, cal matisar que a Espanya -com a la resta dels països mediterranis-, tot i les tendències de privatització, individualització i desinstitucionalització⁸³ que caracteritzen sociològicament la segona transició demogràfica en els països europeus, i comporten fonamentalment l'increment de les llars monoparentals i unipersonals, i la reducció de les llars complexes, la família continua tenint un paper de suport fonamental⁸⁴.

Les dades de la taula 5.20. mostren que els districtes reproduïxen a grans trets la realitat de la ciutat: els casats són el grup més nombrós, seguit dels solters a poca distància (llevat del districte de Ciutat Vella on el nombre de solters supera el de casats ambdós anys, i del de Sarrià-Sant Gervasi, el 1991, en què passa aquest mateix fenomen). Els vidus són sempre el tercer col·lectiu més nombrós, i separats i divorciats queden a força distància dels esmentats anteriorment. A més a més, s'observa que l'ordre d'importància relativa dels dos col·lectius menys nombrosos s'ha alterat en vuit dels deu districtes entre 1991 i 1996, fent que aquest darrer any els divorciats siguin ja més nombrosos que els separats en tots els districtes llevat dels dos de rendes més altes de la ciutat (Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi)⁸⁵.

I també que hi ha importants diferències entre uns i altres districtes i l'estat civil i les estructures familiars dels seus residents, apuntant la hipòtesi d'un possible efecte de selecció del barri de residència dels

⁸² Es pressuposa que els de separats, divorciats i vidus, i també les persones que viuen soles, tenen, *ceteris paribus*, xarxes socials més dèbils que les persones que viuen casades o en parella, ja que a aquests se'ls presumeix l'ajuda no tan sols del company/a sinó també de la seva família, tot i que pot no ser així.

⁸³ Una aproximació a aquests fenòmens pot consultar-se a FLAQUER, LI. I SOLSONA, M. (1995: 13-14).

⁸⁴ Els autors fan referència a les funcions tradicionalment desenvolupades per les famílies, en les seves paraules: "*l'increment continuat de dos tipus de llars que semblen ser el motor de les transformacions més importants, les llars unipersonals i les monoparentals, i de la reducció de les llars complexes, en especial de les nuclears extenses, (...) no suposa que els llaços familiars s'hagin debilitat o que la família hagi perdut les funcions tradicionals de garantir afecte, solidaritat i ajuda mútua*" (FLAQUER, LI. I SOLSONA, M. (1995: 36-37)).

⁸⁵ Tant separacions com divorcis solen suposar una ruptura amb una part de la xarxa social de suport de què es gaudia amb anterioritat; tanmateix, l'augment d'importància relativa de divorciats sobre els separats suposa un canvi qualitatiu a considerar. En aquest sentit, i tenint en compte que els divorcis solen ser el darrer pas en aquesta ruptura de relacions, cal apuntar que si d'una banda suposen el trencament definitiu i sense marxa endarrere, de l'altra pressuposen l'acceptació de la situació i l'existència d'un temps que pot haver permès reaccionar i adoptar estratègies alternatives de funcionament vital. Les separacions, en canvi, solen ser moments més propers al canvi, al moment de trencament, i, per tant, sovint més delicats en tant que els afectats poden no haver tingut temps de reaccionar, de refer la seva vida i establir nous lligams, noves xarxes de suport, podent estar, per tant, més necessitats d'ajuda dels ens institucionals i de les entitats d'iniciativa social.

col·lectius més joves en funció de la seva diferent situació socioeconòmica o també de les seves diferents preferències quant a les formes de convivència i en definitiva de les seves diferents actituds davant del matrimoni i la constitució de la família⁸⁶, concretant, i recollint les paraules de Solsona i Flaquer, que: "Sant Andreu i Sant Martí, juntament amb Horta, Nou Barris i Sants serien els barris més tradicionals, Sarrrià constituiria el paradigma de l'emancipació tardana dels joves que pertanyen a classes benestants i Ciutat Vella i Gràcia (...) podrien ser els barris de localització preferencial per a joves amb comportaments menys tradicionals. L'Eixample, deu ser una combinació de condició socioeconòmica benestant i de barri escollit pels menys tradicionals"⁸⁷.

Taula 5.20.- Estat civil dels barcelonins. 1991 i 1996

ESTAT CIVIL	TOTALS		SOLTERS		CASATS		VIDUS		SEPARATS		DIVORCIATS	
	1991	1996	1991	1996	1991	1996	1991	1996	1991	1996	1991	1996
TOTALS 1991	1.643.542	1.508.805	687.571	619.109	787.205	705.366	127.675	130.626	25.087	24.441	16.004	29.263
DTE. 1	90.612	83.832	38.545	35.108	37.752	34.343	11.268	10.357	2.037	1.643	1.010	2.381
DTE. 2	274.282	248.777	113.997	101.097	126.591	112.486	25.825	25.664	4.516	4.543	3.353	4.987
DTE. 3	179.464	167.389	71.766	67.068	88.641	79.578	14.572	14.865	2.878	2.541	1.607	3.337
DTE. 4	89.751	81.864	38.756	34.858	43.707	38.715	4.971	5.451	1.270	1.457	1.047	1.383
DTE. 5	148.237	129.576	67.847	56.673	65.757	57.354	10.411	10.694	2.148	2.546	2.074	2.309
DTE. 6	128.608	115.752	54.034	47.484	59.597	52.430	11.212	11.123	2.171	2.252	1.594	2.463
DTE. 7	184.557	169.830	77.334	69.338	91.057	81.935	12.080	12.938	2.607	2.470	1.479	3.149
DTE. 8	188.781	170.847	78.520	69.033	94.093	83.438	12.546	13.262	2.504	2.122	1.118	2.992
DTE. 9	144.998	135.578	59.595	55.412	72.944	65.759	9.371	10.148	1.987	1.853	1.101	2.406
DTE. 10	214.252	205.360	87.177	83.038	107.066	99.328	15.419	16.124	2.969	3.014	1.621	3.856

Font: Per al 1991: Ajuntament de Barcelona (1995a);
per al 1996: dades del padró de 1996 de l'IEC.

No hi ha massa diferències en l'estat civil segons gèneres, tanmateix, s'observa⁸⁸ que si bé el nombre de casats homes i dones és pràcticament idèntic⁸⁹; hi ha un major nombre de solters homes que dones, i hi ha una majoria destacable de separades, divorciades i vídues, en front dels col·lectius d'homes que declaren aquests estats civils. Aquests darrers fenòmens s'expliquen fonamentalment per la sobremortalitat masculina i per una proporció d'homes que comencen i formalitzen noves unions matrimonials davant del fracàs d'unions anteriors major que la corresponent a les dones en les mateixes circumstàncies⁹⁰.

⁸⁶ FLAQUER, LI. I SOLSONA, M. (1995: 21).

⁸⁷ FLAQUER, LI. I SOLSONA, M. (1995: 21-22).

⁸⁸ Aquestes dades consten al padró de 1996 de l'IEC (Institut d'Estadística de Catalunya).

⁸⁹ Les diferències poden atribuir-se possiblement a immigrants casats que encara no han portat les seves famílies o a canvis de situacions civils que algun dels membres no ha registrat.

⁹⁰ Així s'argumenta, per exemple, a: FLAQUER, LI. I SOLSONA, M. (1995: 20).

4.3.2.- Els canvis en l'estat civil dels barcelonins

Les dades sobre els canvis en l'estat civil dels barcelonins -que recull la taula 5.21.- orienten sobre algun dels principals canvis demogràfics que s'estan donant a la ciutat -i que fan possible parlar de *segona transició demogràfica*-. En concret, mostren que hi ha hagut una davallada continuada del nombre de matrimonis registrats a la ciutat de Barcelona des del 1992 i fins al 1996, i un augment del nombre de matrimonis solament civils entre 1993 i 1995. També s'hi pot observar un creixement continuat de les separacions des del 1993, i que hi ha hagut aproximadament uns 2.000 divorcis anuals. Tanmateix, aquestes dades continuen essent substancialment diferents de les registrades en altres països -especialment dels que no corresponen a la tipologia demogràfica que Louis Roussell identifica com a Europa del Sud⁹¹- i palesen, un cop més, que tot i que "*Barcelona es la ciutat més europea d'Espanya*"⁹², encara hi ha diferències substancials entre els seus indicadors demogràfics i els de la resta de ciutats europees⁹³.

Cal tenir present també que bona part dels canvis que s'han anat palesant a àmbit europeu apunten fonamentalment cap a un augment relatiu de la cohabitació i de les noves formes familiars, com ara les parelles que conviuen malgrat mantenir residències separades -les anomenades parelles LAT, o *living a part together*- i les famílies reconstituïdes, i també, envers un augment dels fills nascuts fora dels matrimonis. Aquests canvis rarament són recollits o ho han estat solament parcialment o amb un important retard en les estadístiques emprades, per exemple, en els censos de població, que no han estat dissenyades específicament per recollir informació sobre la situació familiar⁹⁴.

⁹¹ Louis Roussell parla de la diversitat demogràfica que hi ha a la Unió Europea i hi distingeix quatre grups de països: el de l'Europa del Sud -Itàlia, Grècia, Portugal i Espanya-, que registren baixes taxes de fertilitat, baixos índexs de divorcis, baixos percentatges de cohabitació i baixos percentatges de fills nascuts fora dels matrimonis; els de l'Europa de l'Oest -França, Noruega, Holanda, Regne Unit-, en què parla de baixa fertilitat, elevat índex de divorcis, elevat percentatge de fills fora del matrimoni i una baixa proporció de cohabitants; els de l'Europa Central -Alemanya, Àustria, Bèlgica, Luxemburg, i Suïssa-, que registren un baix índex de fertilitat i un baix percentatge de fills fora del matrimoni, un percentatge de cohabitació mitjà, i un elevat índex de divorcis; i els de l'Europa del Nord -Dinamarca, Suècia-, en què hi ha elevats índexs de fertilitat i de divorcis, un elevat percentatge de cohabitació i un percentatge mitjà/alt de fills nascuts fora del matrimoni, segons consta i s'amplia a: SOLSONA, M. (1996: 117), on Espanya se situa com un dels països que comparteix les característiques esmentades per als restants països mediterranis o de l'Europa del Sud, sent Catalunya una de les zones més "europees" d'Espanya, i, en especial, la regió propera a Barcelona -Àrea Metropolitana de Barcelona i també la Regió Metropolitana de Barcelona- i aquesta ciutat (SOLSONA, M. (1996: 5-7).

⁹² FLAQUER, LI. i SOLSONA, M. (1995: 37).

⁹³ Per a una comparació d'aquestes dades i dels principals indicadors demogràfics a Barcelona, Catalunya i Espanya, i la seva relativització segons les dades observades en altres ciutats i països europeus es poden consultar les referències: FLAQUER, LI. i SOLSONA, M. (1995), SOLSONA, M. I TREVIÑO, R. (1996) i SOLSONA, M. (1996).

⁹⁴ SOLSONA, M. I TREVIÑO, R. (1996: 265).

I, també, l'òptim seria relativitzar cadascuna d'aquestes dades en funció de la població per a la qual és realment rellevant, cosa no sempre factible al nivell de desagregació i pels períodes desitjats amb les dades de què se sol disposar⁹⁵.

Taula 5.21.- Canvis en l'estat civil dels barcelonins en els anys noranta

CANVIS D'ESTAT CIVIL	MATRIMONIS REGISTRATS	MATRIMONIS CIVILS	DIVORCIS	SEPARACIONS
1992	7.433	2.471	2.162	2.106
1993	6.899	2.196	2.274	1.920
1994	6.602	2.268	1.956	2.190
1995	6.533	2.349	2.252	2.176
1996	6.423	2.268	2.473	2.689

Font: Ajuntament de Barcelona (1997d).

És també oportú reflexionar sobre les interrelacions de les variables que expliquen la dinàmica demogràfica i les estructures familiars. En concret i fent referència a l'estat civil dels barcelonins, pot indicar-se que en la mesura que tendeixin a augmentar el nombre de divorcis i separacions i, per tant, les unions esdevinguin més inestables, creixerà la propensió de llars monoparentals i també de les unipersonals -si més no, com a etapa de trànsit entre una unió sentimental i una altra- i, també, mentre la família no perdi les seves funcions tradicionals de suport, les famílies nuclears extenses. D'altra banda, en la mesura que augmenti la comptabilització estadística de les parelles de fet -o cohabitants o parelles 'sense papers' en tant que la formació de la parella no ha anat acompanyada d'un canvi en l'estat civil dels cònjuges⁹⁶-, portarà a un augment de la proporció de les llars nuclears i a una disminució de les llars sense nucli⁹⁷.

⁹⁵ Així, per exemple, més que el nombre de solters o de vidus, seria millor considerar els índexs de solteria o de viduitat que aïllen els efectes de l'estructura d'edats, i estudien la informació en aquell segment de la població pel que és efectivament rellevant.

⁹⁶ Prenen la definició de FLAQUER, Ll. i SOLSONA, M. (1995: 21).

⁹⁷ La definició de cadascun d'aquests tipus de llars es fa en l'apartat sobre l'estructura de les llars barcelonines i els seus canvis. Pot ampliar-se, així com també aprofundir-se en aquestes interrelacions entre dinàmica demogràfica i estructures familiars, en l'article de SOLSONA, M. i TREVIÑO, R. (1996: 265-266) d'on s'han extret les que aquí s'han comentat.

4.4.- L'estructura de les llars

El PIRMI -com s'ha vist en el capítol precedent- té en compte el nombre de membres de la unitat familiar per tal de determinar l'ajuda econòmica que rebrà cada nucli familiar. En canvi, no considera la diferent estructura a què un mateix nombre de membres pot obeir, no valorant a variables com la relació de parentiu, l'edat, l'estat de salut o el gènere d'aquests membres addicionals. Variables que, tanmateix, contribuiran en gran mesura a determinar les necessitats econòmiques i d'altres tipus d'ajuda de què pot estar necessitada la llar i, per tant, les demandes concretes que pot presentar als serveis socials o en un programa d'ajuda com el PIRMI en particular.

D'altra banda, la comparació de l'estructura de les llars que hi ha en el conjunt de la ciutat i la d'aquelles que esdevenen beneficiàries de la mesura objecte del nostre estudi pot permetre detectar l'existència de llars amb un major risc de pobresa i/o exclusió social -en tant que són més o menys capaces de poder atendre les necessitats de les persones que hi viuen, siguin quines siguin les seves circumstàncies-, i també de llars que gaudeixen de major facilitat de beneficiar-se de les ajudes dels serveis socials en general i d'aquesta mesura -el PIRMI- en particular.

A més, com s'acaba de veure, en temps recents les dinàmiques demogràfiques han comportat importants canvis respecte a les característiques de grandària i tipologia de les llars no sempre reflectits per canvis en l'estat civil dels entrevistats⁹⁸.

Per tot això s'ha considerat oportú i necessari dedicar en aquest capítol d'aproximació a la realitat local d'aplicació del *Programa interdepartamental de la renda mínima d'inserció*, un apartat a la caracterització del tipus de llars que hi ha a la ciutat en què s'ha centrat el nostre estudi del programa. Caracterització que permetrà comprendre la importància de tenir-la en consideració a l'hora de gestionar i avaluar mesures de política social i, a més, mostrarà que la ciutat de Barcelona presenta una estructura de llars diferenciada respecte el conjunt de Catalunya i també, l'existència de diferents 'barcelones' dins de la gran ciutat. És just a aquestes qüestions que es dediquen els propers apartats, deixant per més endavant -capítols sisè i setè- la contrastació de si la tipologia de llars assistida es correspon en major o menor mesura a la del conjunt de llars existents a la ciutat i les interpretacions que expliquen les possibles similituds o diferències.

---

⁹⁸ Algunes de les referències que s'indiquen a la bibliografia i en què es poden ampliar les característiques de les transformacions familiars que han caracteritzat la *segona transició demogràfica* tant en general com a la ciutat de Barcelona són: FLAQUER, LI. I SOLSONA, M. (1995), SOLSONA, M. I TREVIÑO, R. (1996), SOLSONA, M. (1996). En elles s'exposen les característiques que ha tingut aquesta transició arreu d'Europa, i també s'exposa el cas concret de Catalunya i de la ciutat de Barcelona. També en la part sobre el canvi de context local i la fallida dels mecanismes d'integració tradicionals, del segon capítol d'aquesta tesi doctoral, es troba informació que pot completar la present.

4.4.1.- Evolució del tipus de llars a Catalunya i a Barcelona ciutat

Tres comentaris inicials són obligats: la ciutat de Barcelona presenta una estructura de llars diferenciada respecte al conjunt del territori català i, a més, no és un municipi gens homogeni quant a la composició de les seves llars⁹⁹. També cal indicar que "a partir de 1981 tant a Catalunya com a Barcelona el creixement del nombre de llars s'atura, de manera brusca a Barcelona i de manera més paulatina a la resta de Catalunya"¹⁰⁰.

L'anàlisi que segueix sobre l'evolució dels tipus d'estructures familiars es basa en la classificació de llars proposada per Laslett i Hammel¹⁰¹:

1. Llars de solitaris¹⁰²
2. Llars sense nucli¹⁰³
3. Llars uninuclears¹⁰⁴:
  - (a) Matrimonis sense fills¹⁰⁵
  - (b) Matrimonis amb fills
  - (c) Pare sol amb fills¹⁰⁶

⁹⁹ Entre altres, es recullen aquestes observacions a: LÓPEZ, C. (1999: 2), on es fa un anàlisi detallada de l'estructura familiar i social a la ciutat de Barcelona i es contrasten les seves característiques i evolució amb la qual ha seguit la tipologia de llars al conjunt de Catalunya i en el conjunt del territori espanyol des dels anys setanta, centrant-se especialment en el canvi ocorregut els darrers anys (1991-96).

¹⁰⁰ La cita correspon a LÓPEZ, C. (1999: 6-7), on a més es recullen les dades concretes sobre l'evolució del nombre de llars a Espanya, Catalunya i Barcelona des dels anys setanta. Concretament, el volum de llars va ser a Espanya de: 8.853.660 l'any 1970, 10.586.439 l'any 1981, 11.803.921 el 1991; a Catalunya de: 1.356.921 l'any 1970, 1.768.957 l'any 1981, 1.933.044 el 1991 i a 2.097.955 el 1996; i a Barcelona de 478.755 l'any 1970, 574.266 l'any 1981, 577.193 el 1991 i 577.904 el 1996.

¹⁰¹ Tipologia proposada per aquests autors l'any 1972, i emprada per Cristina López en el text que serveix de referència bàsica per aquest apartat -LÓPEZ, C. (1999)-. L'aproximació a les definicions s'ha fet també a partir de les referències: FLAQUER, Ll. i SOLSONA, M. (1995); SOLSONA, M. i TREVIÑO, R. (1996) i SOLSONA, M. (1996).

¹⁰² Les llars de solitaris o unipersonals, són aquelles en què viu una persona sola.

¹⁰³ Les llars sense nucli són llars formades per dues o més persones que no estan emparentades entre si o que mantenen una relació de parentiu que no suposa l'existència d'un nucli -és a dir ni són parella, ni mantenen una relació de filiació-. Per exemple, llars on conviuen estudiants, persones grans, germans, etc.

¹⁰⁴ També anomenades, en aquesta tesi i en altres estudis, llars *nuclears simples*.

¹⁰⁵ En el que segueix, es consideraran *matrimonis* les parelles que conviuen com a tals, estigui o no legalitzada la seva situació.

¹⁰⁶ Les llars en què viu un sol dels progenitors i la seva descendència s'anomenaran també *llars monoparentals*, podent estar encapçalades pel pare o la mare dels nens que hi ha a la llar. Solen haver-hi força més llars monoparentals encapçalades per dones que per homes. És important indicar que aquesta classificació no contempla l'edat dels fills a càrrec, per tant, no queda clara la direcció de la dependència. Els demògrafs i sociòlegs de família consideren que caldria distingir entre *llars monoparentals* i *llars monofilials*. En ambdós casos hi ha un nucli definit per una relació de filiació; tanmateix, en el primer cas, els fills estan a càrrec dels pares; mentre que en les llars monofilials és el progenitor el què està a càrrec dels fills. Aquesta segona és una situació habitual en els països mediterranis en què

- (d) Mare sola amb fills
- 4. Llars extenses¹⁰⁷
  - (a) Matrimonis sense fills amb altres persones
  - (b) Matrimonis amb fills i altres persones
  - (c) Pare sol amb fills i altres persones
  - (d) Mare sola amb fills i altres persones

Es considerarà també la categoria *múltiples*, que recollirà les llars amb més d'un nucli. Les llars *uninuclears*, *extenses* i *múltiples*, són tipus de llars *familiars*, les llars *de solitaris* i les *sense nucli* són llars *no familiars*¹⁰⁸.

Atenent aquesta classificació, les principals diferències entre Barcelona i el conjunt del territori català són la major importància que a Barcelona tenen les llars de solitaris i sense nucli -és a dir, les llars no familiars-, i el menor pes relatiu d'aquelles formades per llars nuclears simples que, com s'ha analitzat prèviament, són aquelles amb una major tendència a emigrar de la ciutat¹⁰⁹. Així, i com mostren els gràfics 5.24 i 5.25, l'any 1996 el pes de les llars unipersonals i sense nucli era, respectivament, del 23.2% i 5.2% a Barcelona i del 17.3% i el 2.6% al conjunt del territori català, mentre que les llars nuclears eren el 69.8% de les llars barcelonines i el 77.7% del conjunt de llars catalanes. Les llars múltiples també eren més abundants al conjunt de Catalunya que en la ciutat comtal (2.4% vs. 1.8%).

L'evolució per tipus de llars és similar en ambdós territoris: hi ha una clara tendència a l'augment de les llars no familiars -unipersonals i sense nucli-, i un decreixement dels altres tipus de llar -nuclears extenses, llars múltiples, i fins i tot de llars nuclears simples des del 1991-. Tot i la davallada de les llars més extenses i complexes, cal indicar que aquestes encara presenten un punt de partida elevat respecte als d'altres ciutats, aspecte que pot explicar-se "a partir de la tradició mediterrània d'acollir les persones ancianes o familiars propers en moments d'adversitat,

---

la família és la que, generalment, es fa càrrec de les persones grans quan aquestes deixen de valer-se per si soles -sovint són persones ancianes, pensionistes i vídues-.

¹⁰⁷ Les llars nuclears *ampliades* o *extenses* són llars formades per un nucli més altres persones. Per exemple, un matrimoni sense fills que conviu amb el o els progenitor/s d'un dels components de la parella, o que conviu amb algun germà, cosí, etc. També parelles de persones grans en l'etapa de niu buit (sense els seus fills a la llar) que viuen fent-se càrrec d'algun dels seus néts, etc.

¹⁰⁸ Aquesta distinció entre llars *familiars* i *no-familiars* també s'usa, per exemple, en els estudis de FLAQUER, L.I. i SOLSONA, M. (1995); SOLSONA, M. I TREVINO, R. (1996) i SOLSONA (1996), tot i que en ells es classifiquen les llars familiars en *monoparentals*, *nuclears simples* i *nuclears ampliades* o *extenses*, i *plurinuclears*; i les llars no familiars en *llars de solitaris* o *unipersonals* i *llars sense nucli*.

¹⁰⁹ Se'n pot trobar referència a l'apartat 3.3.2., en parlar sobre els motius d'emigració de la ciutat i, concretament, de la mobilitat residencial. S'hi ha vist que moltes de les noves llars que formen els fins-llavors-barcelonins s'estableixen a zones properes a Barcelona però fora d'aquesta ciutat.

sobretot quan els manca autonomia en funció de l'edat"¹¹⁰. Pot afirmar-se també que "tant a Catalunya com a Barcelona les formes de famílies considerades com a tradicionals (formes complexes com les famílies extenses o les llars múltiples) estan en retrocés; en canvi, les que es consideren noves formes es troben en plena evolució, encara que es parteixi d'una xifra absoluta baixa (unipersonals, monoparentals, parella sense fills)"¹¹¹.

Per Cristina López¹¹² aquests canvis emmascaren a Barcelona ciutat una doble naturalesa ja que comporten, d'una banda, un augment de noves formes de convivència, i, de l'altra, el manteniment de formes de convivència tradicionals. El pes de cadascun d'aquests i per tant dels diferents tipus de llars dependrà del districte considerat, de la diferent naturalesa i composició dels seus habitants -gènere, edat, estat civil, etc.-, i de la funció que desenvolupi aquest en el conjunt de la ciutat¹¹³. Així, per aquesta autora, l'estructura d'edats condiciona el curs de la vida familiar, i les característiques del districte -sobretot, disponibilitat i característiques dels seus habitatges- les de poder acollir o no determinades tipologies de llars.

A partir d'aquestes variables i de l'estudi de les característiques dels residents a cadascun dels districtes de la ciutat, Cristina López indica que hi ha:

- Un increment en les noves formes de convivència -que ella anomena *modernes*-, en tant que incrementen els solitaris que trien aquest tipus d'estructura familiar, fonamentalment en els districtes de Les Corts i Gràcia, i també en el districte de Sarrià-Sant Gervasi. Formes modernes que estan compostades en gran mesura per llars solitaris -són fonamentalment joves solters o procedents d'anteriors unions que s'han trencat- o de llars monoparentals -no procedents de viduitat-.
- Un decreixement de les formes tradicionals, fonamentalment pel decreixement de parelles amb els seus fills¹¹⁴ i també de llars extenses. Augmenten les llars de parelles sense fills en què la parella té sentit per ella mateixa i, per tant, no es tenen fills per opció, també incrementen les parelles noves que escullen altres

¹¹⁰ LÓPEZ, C. (1999: 8).

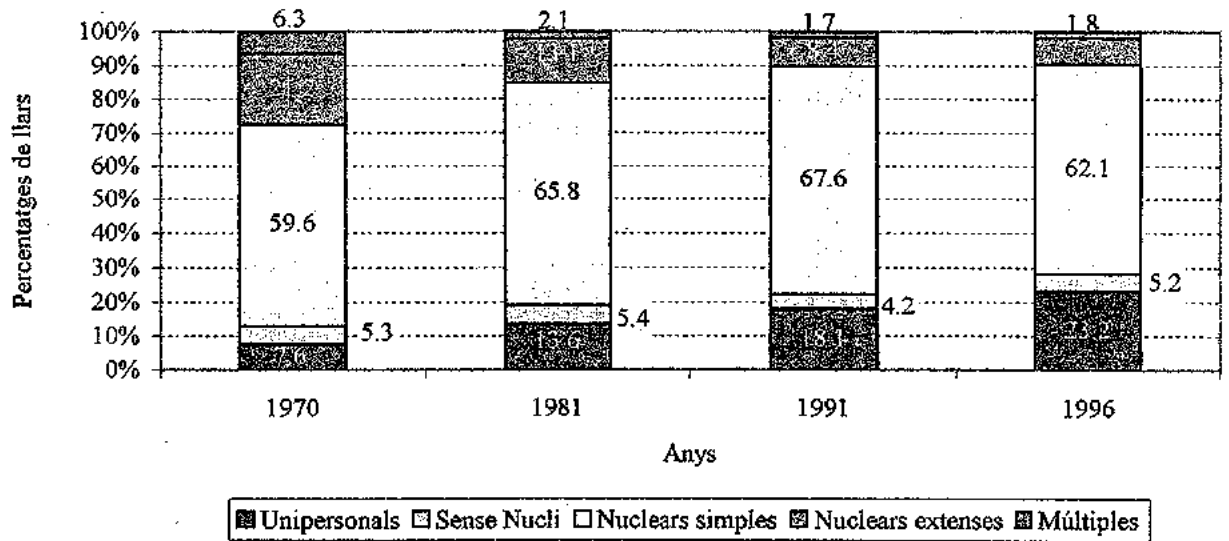
¹¹¹ LÓPEZ, C. (1999: 8).

¹¹² LÓPEZ, C. (1999).

¹¹³ LÓPEZ, C. (1999: 11).

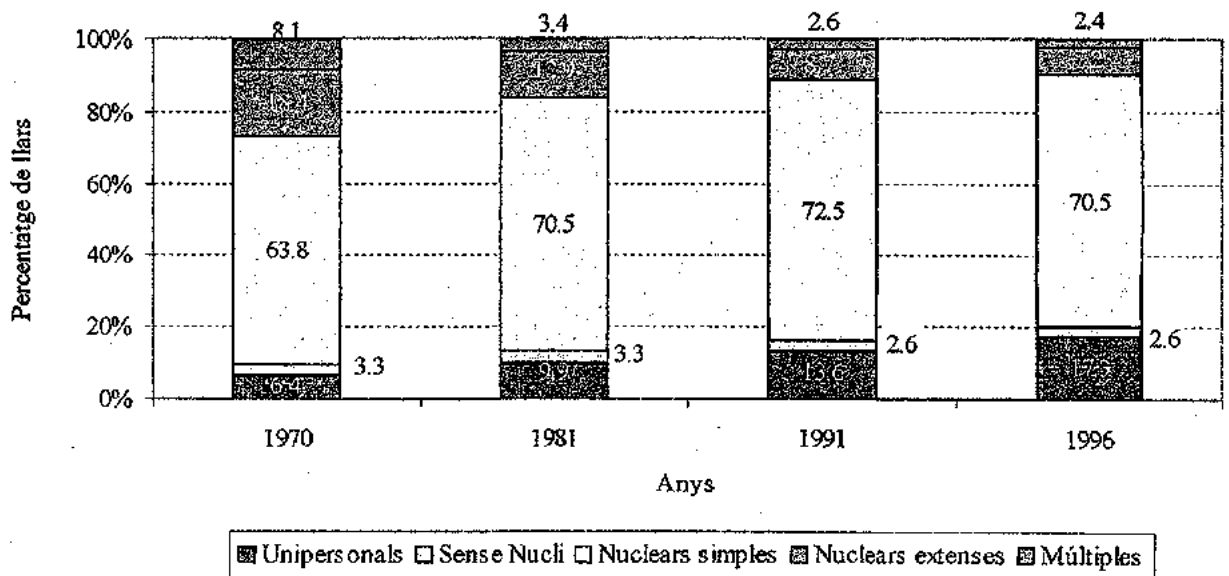
¹¹⁴ Com diu aquesta autora -Cristina López- i s'ha mencionat anteriorment, Barcelona està protagonitzant un creixement zero de les seves llars, ja que bona part de les noves llars que constitueixen els residents a la ciutat, instal·len fora d'aquest municipi la seva residència conjugal.

Gràfic 5.24.-Evolució dels tipus de llars a Barcelona ciutat

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades que consten a: López, C. (1999: 6).

Gràfic 5.25.- Evolució del tipus de llars a Catalunya

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades que consten a: López, C. (1999: 6).

indrets per a residir¹¹⁵. Fenomen especialment apreciable en els districtes de Nou Barris, Sant Martí, Sant Andreu, Les Corts i Horta-Guinardó. La importància d'aquest fenomen és encara més rellevant si es considera que hi ha un allargament del període de convivència dels fills en el nucli familiar (retard en l'emancipació, generalment fins aconseguir uns ingressos estables i prou capacitat per constituir la pròpia família¹¹⁶).

- Una erosió de determinades formes de convivència tradicionals - que Cristina López agrupa sota l'etiqueta de *formes de convivència residuals*-, les quals fan referència principalment a llars constituïdes per la defunció d'algun dels membres i que han esdevingut llars de solitaris, llars monoparentals, o llars de parelles sense fills ni altres. Les llars de solitaris vidus estan especialment concentrades en els districtes més envellits -Ciutat Vella, L'Eixample, i Gràcia-; les monoparentals causades per viduïtat, estan en proporcions similars arreu del territori barceloní, i les llars de parelles sense fills en l'etapa de niu buit, són especialment presents en els districtes de Nou Barris, Sant Martí, Sant Andreu, Les Corts, i Horta-Guinardó -és a dir, aquells en què tradicionalment hi ha hagut major proporcions de parelles amb fills-.

4.4.2.- Distribució del tipus de llars a Barcelona ciutat

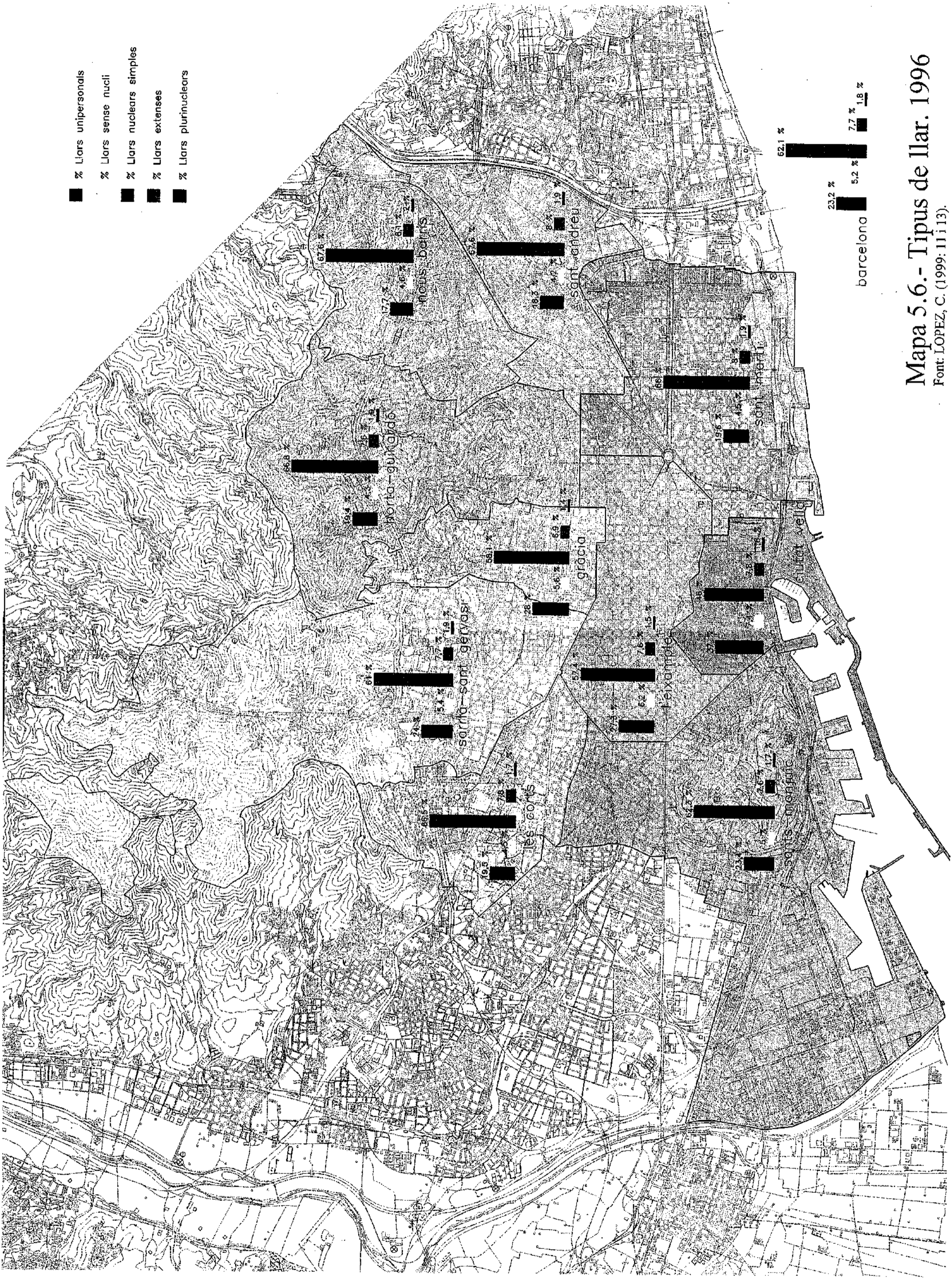
Concretant la distribució del tipus de llar a Barcelona ciutat segons les darreres dades disponibles cal apuntar que tot i el seu decreixement continuen predominant-hi les llars familiars. Així, les llars nuclears simples són més del 62% de les llars barcelonines, i les extenses més del 7%. Les llars unipersonals són aproximadament un 23% de les llars barcelonines, les sense nuclis un 5% i les plurinuclears un 2%. Atenent aquestes dades i a les definicions sobre tipus de llars que s'han donat al principi del capítol, cal concloure que l'any 1996 més de set de cada deu llars barcelonines eren llars familiars¹¹⁷.

Per subtipologies s'observa -gràfic 6.26- que entre les llars nuclears extenses els pares sols amb fills i altres i les mares soles amb fills i altres encara són situacions menys freqüents que les de parelles amb altres persones o parelles amb fills i altres persones convisquent en la mateixa llar. En les llars nuclears simples, també s'observa que les situacions més

¹¹⁵ LÓPEZ, C. (1999: 10). Veure també nota precedent.

¹¹⁶ S'ha parlat anteriorment d'aquestes qüestions en l'apartat sobre el moviment natural de la població barcelonina (V.3.2.).

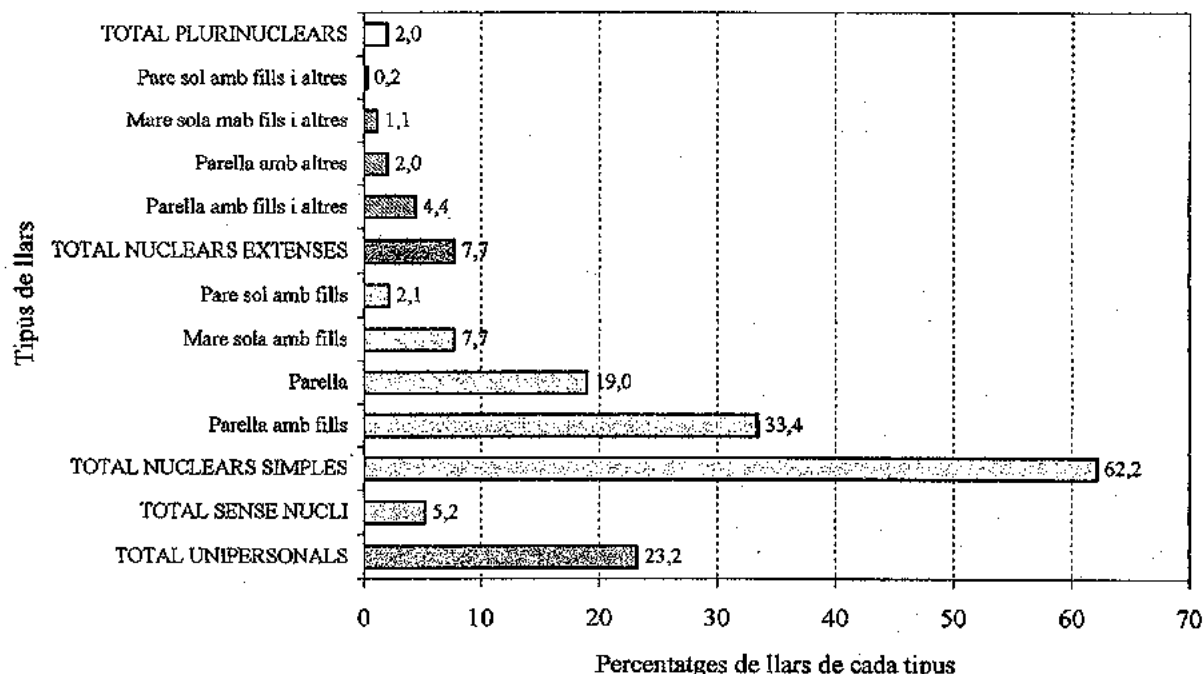
¹¹⁷ S'han identificat com a *llars familiars*, les llars nuclears simples, nuclears extenses i les plurinuclears.

Mapa 5.6.- Tipus de llar. 1996
 Font: LOPEZ, C. (1999: 11 i 13).

habituals són les de parelles amb fills o de parelles sense fills, mentre que la monoparentalitat continua sent també una opció menys freqüent.

Gràfic 5.26.- Distribució dels tipus de llars a Barcelona. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir dels percentatges que consten a: López, C. (1999: 11). En colors càlids, les llars familiars, i en tons de blau les llars no familiars.

4.4.3.- Distribució del tipus de llars en els districtes barcelonins

La comparació de la composició de les llars en els diferents districtes barcelonins mostra, com s'ha avançat, diferències territorials importants, observant-se -mapa 5.6. - la major presència de llars unipersonals en els districtes de Ciutat Vella, l'Eixample i Gràcia, on també hi ha les majors proporcions relatives de gent que viu en llars sense nucli.

Pel que fa a les llars familiars, les nuclears simples -predominants arreu- són especialment importants en els districtes de Nou Barris, Sant Andreu, Horta-Guinardó, Les Corts i Sant Martí, i les nuclears extenses, en els de Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí.

Les llars plurinuclears són les menys presents i no superen en cap dels districtes el 2% del total de les llars.

4.5.- L'origen de la població barcelonina

Conèixer l'origen de la població pot permetre detectar la coexistència de diferents cultures, diferents maneres d'entendre la vida i el treball, l'educació, la salut i també el benestar. En definitiva, diferents cultures poden determinar diferents prioritats i, per tant, diferents necessitats d'ajuda per assolir el mínim vital. És per això que convé tenir en compte l'origen de la població d'aquell territori en què es vulgui avaluar si la població té satisfetes les seves mínimes necessitats.

D'altra banda, la població que canvia el seu lloc de residència és susceptible d'haver d'afrontar alguns desavantatges afegits als que ha de vèncer la població que prèviament residia en ell per tal d'aconseguir la seva integració sociolaboral¹¹⁸. Entre aquests hi hauria els que poden derivar-se d'un menor coneixement dels costums, del llenguatge o en definitiva de la pròpia cultura de l'indret que els ha acollit i, també, la manca d'una xarxa de suport relacional pròpia en seu nou context de residència i/o el desconeixement de les xarxes comunitàries i institucionals que en ell hi pugui haver funcionant. Per tant, i quan aquest és el cas, la població nouvinguda té un major risc de pobresa i exclusió social i, per tant, una major probabilitat d'haver de requerir mesures d'ajuda com el PIRMI. D'aquí que l'origen de la població de Barcelona interessi especialment en voler avaluar la utilitat del PIRMI en aquesta ciutat.

Finalment, el fet que la població nouvinguda pugui distribuir-se heterogèniament en el territori fa recomanable el coneixement de la seva distribució no només a nivell de ciutat, sinó a nivell més desagregat. D'aquesta manera, serà més factible detectar possibles diferents necessitats arreu de la ciutat i, així, poder portar a la pràctica mesures de política social el més adequades possibles segons les característiques de la població resident a cada zona i les seves particulars necessitats.

Les anteriors observacions justifiquen una anàlisi en detall de l'origen de la població barcelonina que viu a Barcelona ciutat i a cadascun dels seus deu districtes municipals. Aquesta anàlisi s'ha fet diferenciant entre la població originària de la pròpia ciutat o de la resta de Catalunya, la procedent de la resta d'Espanya i la procedent de l'Estranger. Pel que fa referència a la població immigrant estrangera, es procedeix també a mencionar els principals orígens dels nouvinguts a la ciutat¹¹⁹.

¹¹⁸ No tota la població que canvia el lloc de residència els sofrirà, sinó que dependrà en bona mesura dels motius que justifiquin el seu canvi de lloc de residència, de les seves pròpies capacitats i de les de la seva xarxa relacional per tal d'aconseguir la (re)inserció sociolaboral en el nou context local, i de les possibles diferències entre el context d'origen i el de destí.

¹¹⁹ Atès que les majors dificultats d'inserció sociolaboral les solen patir persones amb cultures i estils de vida més distints al que hi ha en el seu nou context de residència, és important distingir els països de procedència dels estrangers que s'intal·len a la ciutat i a cadascun dels seus districtes en particular.

4.5.1.- Lloc de procedència de la població barcelonina

Atenent les dades corresponents a l'any 1996 -que recull la taula 5.22.- s'observa que pràcticament sis de cada deu persones que resideixen a Barcelona han nascut a la mateixa ciutat (en concret: el 57.7% el 1991 i el 58.9% el 1996); prop del 30% han nascut a la resta d'Espanya (un 30.3% el 1991 i un 28.9% el 1996), i prop del 9% a la resta de Catalunya (8.9% el 1991 i un 8.6% el 1996). Per tant, solament al voltant d'un 3% de la població d'aquesta ciutat prové de l'estranger (3.2% el 1991 i 3.9% el 1996).

Entre aquells que provenen de la resta de l'Estat espanyol, les zones de major procedència són les d'Andalusia, Aragó, Castella i Lleó, Galícia i Castella-La Manxa. De les restants, les úniques zones d'on han vingut, respectivament, com a mínim l'1% dels immigrants són: València, Extremadura, Múrcia i Madrid.

Taula 5.22.- Lloc de procedència de la població barcelonina per comunitats autònomes

Comunitats Autònomes	1991		1996	
	Població	%	Població	%
TOTAL	1.643.542	100,0	1.508.805	100,0
Barcelona ciutat	949.031	57,7	888.314	58,9
Reste Catalunya	146.449	8,9	130.251	8,6
Andalusia	146.002	8,9	126.567	8,4
Aragó	63.557	3,9	54.628	3,6
Astúries	6.068	0,4	5.312	0,4
Balears	4.689	0,3	3.980	0,3
Canàries	2.262	0,1	1.999	0,1
Cantàbria	4.536	0,3	3.886	0,3
Castella-La Manxa	38.424	2,3	34.079	2,3
Castella i Lleó	67.354	4,1	60.392	4,0
Euskadi	7.774	0,5	6.983	0,5
Extremadura	26.113	1,6	23.245	1,5
Galícia	44.058	2,7	39.199	2,6
Madrid	16.676	1,0	14.511	1,0
Múrcia	21.179	1,3	17.022	1,1
Navarra	6.272	0,4	5.375	0,4
Rioja	4.730	0,3	4.102	0,3
València	31.678	1,9	26.463	1,8
Ceuta-Melilla	4.630	0,3	4.112	0,3
Estranger	52.040	3,2	58.385	3,9

Font: Ajuntament de Barcelona (1997a: 24).

4.5.2.- Lloc de procedència de la població als deu districtes

Les dades referents al lloc d'origen de la població que resideix a Barcelona a àmbit de districtes permeten observar si la gent de diferents llocs d'origen es distribueixen homogèniament pel territori o si no és així. Això és important ja que considerant -com s'ha justificat prèviament¹²⁰- que les persones poden presentar unes necessitats diferents segons sigui el seu origen, el seu repartiment pot ser heterogeni en el territori pot justificar la necessitat de polítiques socials diferenciades.

Les diferències en la distribució de la població nouvinguda a la ciutat de Barcelona i a cadascun dels seus districtes en particular són tant quantitatives com qualitatives.

El mapa 5.7 en recull visualment les diferències quantitatives, atès que mostra les diferents proporcions de persones residents a Barcelona originàries de la resta de Catalunya, de la resta d'Espanya o de l'estranger. Les conclusions són clares i segueixen el que s'ha apuntat per al conjunt de la ciutat: la major part de la població que resideix a cadascun dels districtes barcelonins és d'origen català -la proporció supera sempre el 57% de la població resident a cadascun dels districtes de la ciutat-, hi ha més del 20% de la població que prové de regions de la resta d'Espanya, oscil·lant el percentatge entre el 21.7% a Sant Andreu i el 30.6% a Ciutat Vella-, i menys del 16% de la població dels diferents districtes prové de l'estranger -en aquest cas, el major percentatge correspon al districte de Les Corts (15.3%) i el menor a Sants-Montjuïc (3.9%)-

D'altra banda, Moreras mostra com les diferències també són qualitatives¹²¹ ja que no tan sols hi ha un pes desigual dels estrangers en els diferents districtes de Barcelona, sinó també, una diferent importància relativa de la gent de diferents col·lectius estrangers en el conjunt de la ciutat i en el districte de Ciutat Vella en particular.

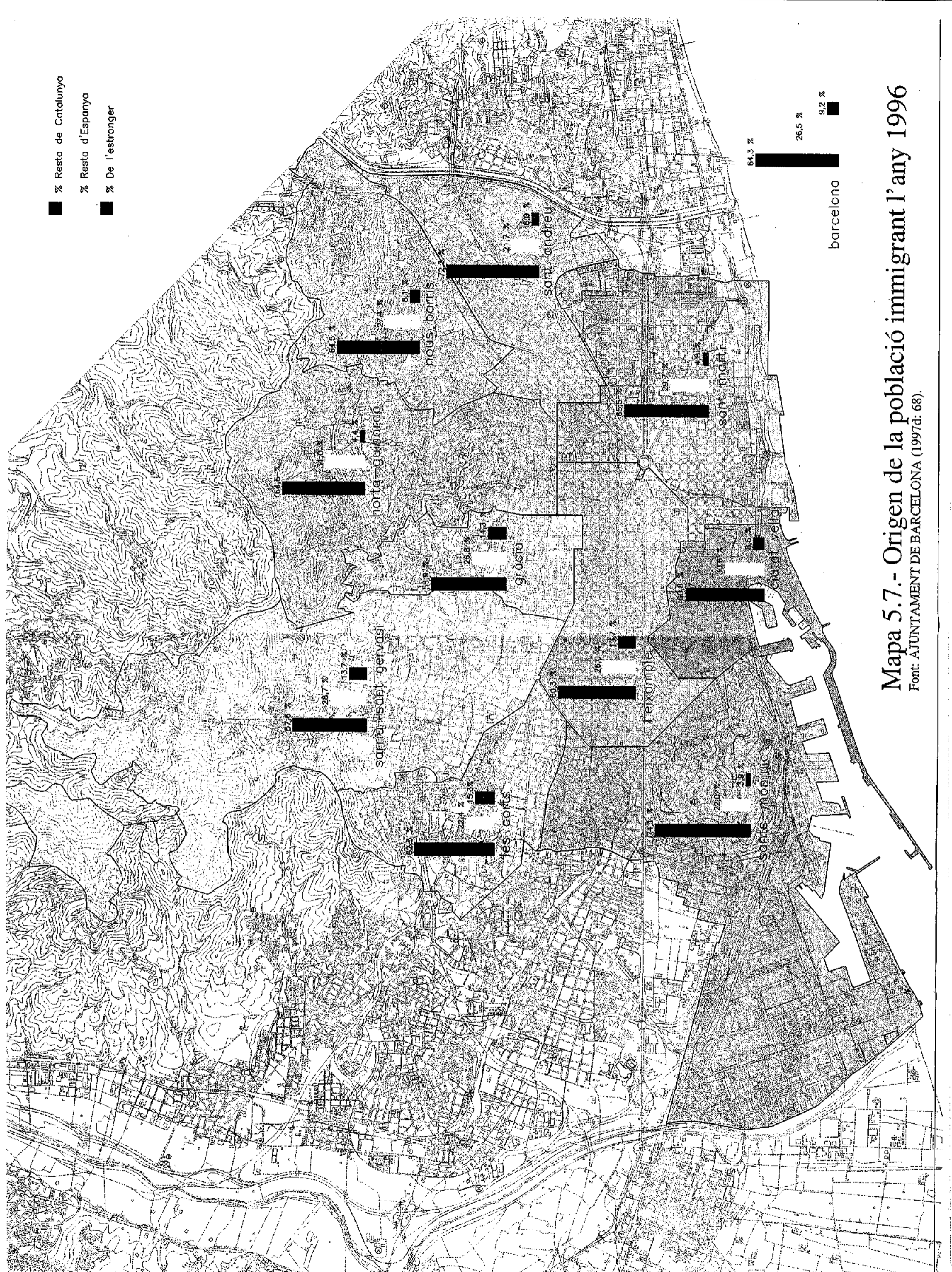
En aquest sentit, Moreras recull¹²² que entre els 29.165 estrangers que constaven a la ciutat l'any 1997 segons les dades de l'Observatori Permanent de la Immigració a Barcelona, els principals col·lectius estrangers foren els que procedien de la UE (26.9%), del Marroc (11.9%), del Perú (10.4%), de la resta de Sud-Amèrica (9%), de les Filipines (6.5%), de la República Dominicana (5.2%), de l'Indostan (4.3%), de l'Argentina (4.2%), de Mèxic i Amèrica Central (3.8%) i de Xina-Corea (2.7%); i conclou que la família/comunitat de referència és un element clau¹²³ per explicar les tendències migratòries de molts d'aquests col·lectius, atesa

¹²⁰ Apartat 3.3 d'aquest capítol cinquè i, també, en iniciar de l'apartat 4.5.

¹²¹ Vegeu la referència: MORERAS, J. (1998).

¹²² MORERAS, J. (1998: 88).

¹²³ Per bé que no l'únic, destacant el mateix autor la importància que tenen també factors com el treball o els motius econòmics en condicionar el lloc de destí i residència final.

Mapa 5.7.- Origen de la població immigrant l'any 1996
 Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d: 68).

la seva importància en el procés de socialització i de reproducció/adaptació dels seus patrons culturals¹²⁴.

Les informacions precedents poden completar-se indicant que les dades absolutes desagregades a àmbit de districtes mostren que L'Eixample és el districte amb major nombre d'immigrants -com també era el més extens i poblat-; seguit dels districtes de Sant Martí i Sants-Montjuïc, i que Ciutat Vella i Les Corts -els menys extensos i poblats de la ciutat- són també els que reben un menor volum de població immigrant.

També s'observa, com recullen les taules 5.23 i 5.24, que els districtes de L'Eixample, Sants-Montjuïc i Sant Martí són els que atreuen proporcionalment major proporció d'immigrants de cadascuna de les zones d'origen considerades; i que en cadascun dels districtes, la majoria d'immigrants procedeixen, de major a menor importància relativa, de: la resta de Catalunya, el centre d'Espanya, el Nord d'Espanya, el Sud d'Espanya, Amèrica, la resta d'Europa i, finalment, dels restants continents. I també que:

- Tot i que *la gent procedent de la resta de Catalunya* s'instal·la sobretot a L'Eixample, Sants-Montjuïc i Sant Martí, aquells que provenen concretament de les comarques del Baix Llobregat i de la resta del Barcelonès i lleidatanes, es concentren principalment en el districte de Sants-Montjuïc; els del Vallès Oriental s'ubiquen principalment al districte de Sant Andreu i els del Vallès Occidental van en gran mesura al districte de Nou Barris.
- Tot i que *la gent que ve d'altres territoris de l'Estat espanyol* manté a grans trets les tendències generals, destaca una important atracció per L'Eixample; la gent d'Andalusia, Astúries, Castella-La Manxa, Castella i Lleó, Extremadura i Madrid, s'encaminen majoritàriament al districte de Sant Martí; la de Navarra, va majoritàriament al de Sants-Montjuïc; i la gent procedent de la Rioja i Ceuta i Melilla va principalment a Ciutat Vella.
- Tot i que *les persones procedents de l'estranger* es dirigeixen sobretot al districte central de L'Eixample, els que no hi van, s'encaminen més a uns o altres districtes en funció del seu origen concret: els que provenen de la resta d'Europa -tant des de països comunitaris com de països que no pertanyen a la Unió

¹²⁴ En les seves paraules -MORERAS, J. (1998: 88- 89): "*la família es converteix en el nou protagonista de l'escena migratòria*" i també, "*la concentració preferencial d'un col·lectiu estranger en un determinat barri és afavorida per l'anterior presència de membres del col·lectiu que, prèviament han creat una xarxa comunitària, que adopta una estructura formal o informal, i que afavoreix l'acollida de nous compatriotes (...) la concentració residencial d'aquests col·lectius suposa, sobretot, recuperar la proximitat espacial entre persones del mateix origen, que el propi trajecte migratori havia trencat, com a criteri fonamental per sustentar les xarxes socials que s'hi desenvolupen*". L'autor no menysté, però, la importància d'altres factors cabdals, com el treball o els motius purament econòmics a l'hora d'escollir el lloc de destí i residència final. Motius que també caracteritza en el seu article sobre Barcelona ciutat.

**Taula 5.23.- Procedència de la població immigrant. Districtes.
1996. % columna**

PROCEDÈNCIA	TOTAL	Dte. 1	Dte. 2	Dte. 3	Dte. 4	Dte. 5	Dte. 6	Dte. 7	Dte. 8	Dte. 9	Dte. 10
TOTAL	11.028	826	1.957	1.466	824	932	832	858	1.020	839	1.474
% TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
RESTA CATALUNYA ¹²⁵	64,3	60,8	60,2	74,1	62,3	57,6	58,9	64,6	64,5	72,3	65,5
NORD D'ESPANYA ¹²⁶	7,8	11,4	8,4	7,2	5,1	7,4	7,8	8,2	7,5	6,8	7,5
CENTRE D'ESPANYA ¹²⁷	13,5	12,8	13,8	11,4	13,3	16,4	14,3	15,9	12,0	8,3	16,0
SUD D'ESPANYA ¹²⁸	5,3	6,4	3,7	3,5	4,0	4,8	4,7	7,0	7,8	6,6	6,2
EUROPA	3,0	2,5	3,3	1,3	5,9	5,8	4,9	1,9	3,3	1,2	1,7
ÀFRICA	0,6	0,8	0,6	0,3	1,2	0,3	0,7	0,2	0,6	1,3	0,2
AMÈRICA	4,9	4,0	8,9	1,8	7,9	6,5	7,6	2,3	3,7	2,7	2,4
ÀSIA I OCEANIA	0,7	1,2	1,0	0,5	0,2	1,1	1,1	0,0	0,5	0,7	0,5

Font: Càlculs propis a partir de les dades absolutes recollides a:
Ajuntament de Barcelona (1997d: 68).

**Taula 5.24.- Procedència de la població immigrant. Districtes.
1996. % fila**

PROCEDÈNCIA	TOTAL	%	Dte. 1	Dte. 2	Dte. 3	Dte. 4	Dte. 5	Dte. 6	Dte. 7	Dte. 8	Dte. 9	Dte. 10
TOTAL	11.028	-	826	1.957	1.466	824	932	832	858	1.020	839	1.474
% TOTAL	-	100,0	7,5	17,7	13,3	7,5	8,5	7,5	7,8	9,2	7,6	13,4
RESTA CATALUNYA ¹²⁹	7.091	100,0	7,1	16,6	15,3	7,2	7,6	6,9	7,8	9,3	8,6	13,6
NORD D'ESPANYA ¹³⁰	855	100,0	11,0	19,3	12,3	4,9	8,1	7,6	8,2	9,0	6,7	13,0
CENTRE D'ESPANYA ¹³¹	1.490	100,0	7,1	18,2	11,2	7,4	10,3	8,0	9,1	8,2	4,7	15,8
SUD D'ESPANYA ¹³²	580	100,0	9,1	12,6	8,8	5,7	7,8	6,7	10,3	13,8	9,5	15,7
EUROPA	334	100,0	6,3	19,5	5,7	14,7	16,2	12,3	4,8	10,2	3,0	7,5
ÀFRICA	64	100,0	10,9	17,2	7,8	15,6	4,7	9,4	3,1	9,4	17,2	4,7
AMÈRICA	538	100,0	6,1	32,3	4,8	12,1	11,3	11,7	3,7	7,1	4,3	6,5
ÀSIA I OCEANIA	76	100,0	13,2	25,0	9,2	2,6	13,2	11,8	0,0	6,6	7,9	10,5

Font: Càlculs propis a partir de les dades absolutes recollides a:
Ajuntament de Barcelona (1997d: 68).

¹²⁵ Persones nascudes en territori català exceptuant Barcelona capital.

¹²⁶ S'inclouen les persones originàries d'Aragó, Astúries, Cantàbria, Euskadi, Galícia, Navarra i La Rioja.

¹²⁷ S'inclouen les persones originàries de Balears, Castella-La Manxa, Castella i Lleó, Extremadura, Madrid, Múrcia i València.

¹²⁸ S'inclouen les persones originàries d'Andalusia, Ceuta i Melilla i Canàries.

¹²⁹ Persones nascudes en territori català exceptuant Barcelona capital.

¹³⁰ S'inclouen les persones originàries d'Aragó, Astúries, Cantàbria, Euskadi, Galícia, Navarra i La Rioja.

¹³¹ S'inclouen les persones originàries de Balears, Castella-La Manxa, Castella i Lleó, Extremadura, Madrid, Múrcia i València.

¹³² S'inclouen les persones originàries d'Andalusia, Ceuta i Melilla i Canàries.

Europea- i també d'Amèrica, s'encaminen als districtes més rics de la ciutat; els africans al de Sant Andreu; i els asiàtics al de Ciutat Vella i de Sarrià-Sant Gervasi.

Per tant, i atenent les dades presentades, cal concloure que els nouvinguts no es reparteixen homogèniament en el territori barceloní; és previsible, per tant, que puguin requerir l'establiment de polítiques de suport diferenciades arreu de la ciutat¹³³.

4.6.- Algunes reflexions sobre la necessitat d'estudiar l'estructura de la població a Barcelona ciutat i als seus districtes, i com aquesta pot afectar el distint risc de pobresa i exclusió social de diferents grups de barcelonins i, amb ell, el perfil de beneficiaris de PIRMI i la utilitat del programa a la ciutat

De l'anàlisi de l'estructura sociodemogràfica cal destacar fonamentalment que a Barcelona:

- Hi ha una assimetria important en la piràmide de població que mostra un clar predomini del gènere femení en el conjunt de la població barcelonina i, sobretot, en el cas de la població de més edat.
- Hi ha proporcionalment pocs infants -sobretot menors de 14 anys- i, en canvi, força gent gran. El percentatge de joves sobre el col·lectiu d'adults és compartivament important en els districtes de Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí, i el d'ancians sobre el d'adults en els de Ciutat Vella, L'Eixample i Gràcia.
- Hi ha un important col·lectiu de residents amb instrucció primària o inferior. Aquest col·lectiu s'identifica sobretot amb la població de major edat, i s'ubica sobretot als districtes de Ciutat Vella i Nou Barris. A cada tram d'edats es palesa que les dones solen tenir un menor nivell d'instrucció que els homes. Aquesta tendència s'inverteix en les generacions més joves.
- Hi ha canvis en l'estat civil dels barcelonins: decreix el nombre de matrimonis, incrementa la proporció de matrimonis únicament

---

¹³³ Seria convenient que es dugués a terme una anàlisi més detallada sobre aquestes qüestions, amb l'objectiu de poder concretar els tipus de polítiques socials diferenciades que poden esdevenir necessàries als diferents barris i/o districtes de la ciutat, per tal de garantir a tots els barcelonins, en especial els nouvinguts, els drets i deures que es deriven en cada moment de la seva condició de ciutadans.

civils; incrementen les cohabitacions i les noves formes de convivència (per exemple, els LAT), creix el nombre de separats i divorciats, augmenta el nombre de fills nascuts fora del matrimoni, i hi ha més segones i successives unions matrimonials. S'observa una majoria important de separades, divorciades i vídues, mentre que hi ha major propoció de solters homes.

- Hi ha un clar augment de les llars no familiars –unipersonals i sense nucli- i, per contra, una disminució dels restants tipus de llars –nuclears extenses, llars múltiples i, fins i tot, recentment, de les llars nuclears simples-. Tot i així, però, les llars familiars continuen sent, encara, força més aquí que en altres ciutats. La importància relativa de cadascun d'aquests tipus de llars varia força entre unes i altres districtes de la ciutat.
- És important conèixer l'origen dels nouvinguts així com la seva desigual distribució en el territori, ja que a vegades presenten major risc de pobresa i exclusió social. Destaca la importància de la població estrangera que s'instal·la en les parts antigues de la ciutat ja que és, sovint, la que acumula majors dèficits relacionals, culturals i de capacitats i, per tant, pot requerir en major mesura l'ajuda de les mesures d'assistència social.

Atès el diferent risc de pobresa i exclusió social a què estarà exposada la població barcelonina segons característiques personals (com l'edat, el gènere, el nivell d'instrucció o l'estat civil), o familiars (com el tipus de nucli en què resideixin) i les diferències que presenten els residents d'uns i altres districtes de la ciutat, la caracterització sociodemogràfica atenent a aquestes variables és important per tal de poder avaluar l'adequació d'un programa com el PIRMI i de les seves mesures a les possibles demandes d'aquells que l'hauran de necessitar i/o que se'n beneficiaran¹³⁴ en el conjunt de Barcelona i cadascun dels seus districtes i centres de serveis socials en particular.

5.- Conclusions

Aquest cinquè capítol ha detallat bàsicament els aspectes demogràfics –estàtics i dinàmics- que caracteritzen la ciutat i els seus habitants, amb l'objectiu d'intentar analitzar si existeixen determinats tipus de residents amb un major risc de pobresa i exclusió laboral i/o social que el conjunt de barcelonins; i, per tant, determinats grups de residents que

---

¹³⁴ I que s'exposa posteriorment, en el capítol setè d'aquesta tesi doctoral.

presentin més possibilitats d'haver de requerir l'ajuda del PIRMI. Els principals resultats que s'han obtingut a partir d'aquesta aproximació permeten concloure fonamentalment que:

Barcelona, que tradicionalment havia estat una ciutat que havia anat veient augmentar el seu número de residents, ha vist com les transformacions sociodemogràfiques, econòmiques i laborals que ha sofert recentment han fet que canviés aquesta tendència i es convertís en una ciutat que dia a dia veu minvar el número dels seus residents. Minva que es dona principalment des dels anys vuitanta i que queda fonamentalment explicada per l'emigració neta que viu la ciutat. Emigració neta que s'explica bàsicament per una emigració de tipus residencial i que en la mesura de les possibilitats tendeix a ubicar-se en regions properes, que està comportant especialment un envelliment de la població resident i, també, un creixement del què podria anomenar-se la *ciutat real* i de la necessitat de poder-s'hi desplaçar de forma autònoma.

La ciutat es va fent ressò de les característiques que ha pres a la *segona transició demogràfica* a altres ciutats europees i, consegüentment, s'hi desenvolupen nous models de convivència que coexisteixen amb els models de llars més tradicionals. S'ha mostrat com augmenta la importància relativa de les llars unipersonals i monoparentals; com minva la grandària mitjana de les llars; com augmenten els fills fora del matrimoni; com augmenten els divorcis i les separacions i com canvia el paper de la dona en l'esfera laboral. I com, consegüentment, hi ha necessitat de canvis en la responsabilitat de les tasques domèstiques i de la llar. En aquest sentit, s'ha reflexionat sobre com l'absència o poca profunditat dels canvis que en aquesta direcció s'han donat en el context estudiat comporta una doble càrrega -la doble jornada- per aquelles dones que volen poder exercir el seu dret al treball; i, també, un major risc de pobresa i exclusió social, tant de les pròpies dones com de les persones no autònomes que resideixen a les llars -fills, ancians, malalts, etc.-

D'altra banda, s'ha observat que la població que resideix a la ciutat continua essent majoritàriament autòctona, tot i que s'aprecia un augment de la importància del fenomen migratori i de les seves dimensions, especialment en determinades zones de la part antiga de la ciutat. I com aquesta importància diferencial pot tenir conseqüències sobre les necessitats dels veïns de diferents parts de la ciutat, i sobre la política social que sigui adequada desenvolupar-hi per tal de garantir unes condicions de vida dignes per a tots els ciutadans.

S'ha palesat la importància que avui té el nivell d'instrucció assolit, i com aquest permet disposar de majors o menors oportunitats de viure amb un mínim de dignitat. A la ciutat de Barcelona, el nivell d'instrucció dels residents augmenta ja que són justament les poblacions més joves les que presenten uns nivells d'instrucció més elevats. Tanmateix, el nivell continua no essent equivalent al d'altres països de la Unió Europea i, a més, no sempre és el més adequat en funció de les demandes del mercat de treball. Aquest fet i la creixent mobilitat per motiu de treball justifiquen la paradoxa

que puguin augmentar, simultàniament, les ocupacions que es generen i el nombre de desocupats a la ciutat

S'ha constatat que gènere i edat són variables fonamentals per explicar les possibilitats d'incorporació i permanència en el mercat de treball. Concretament, s'ha evidenciat que les dones, els joves i les persones de més de 45 anys d'edat són els col·lectius amb majors dificultats de (re)inserció laboral, en front dels homes adults de mitjana edat i, en especial, aquells que tenen càrregues familiars. Aquest fenomen suposa, com es recorda en el capítol, que siguin justament dos dels col·lectius que també tenen més dificultats per beneficiar-se del PIRMI -els més ancians i els més joves- els que queden també exclosos en major mesura del mercat de treball i, per tant, més en mans de la capacitat de suport i ajuda que els pugui oferir la seva xarxa social.

S'ha vist com la constitució d'una ciutat funcionalista pot comportar l'exclusió de determinats col·lectius del lliure ús i gaudiment de determinades parts de la ciutat i, per tant, de determinades funcions que s'hi desenvolupen (oci, treball, etc.). I que aquesta exclusió pot afectar, també, l'accés al mercat de treball, sobretot pel creixement de la mobilitat obligada, les limitacions dels transports públics -que no cobreixen o no ho fan de manera equivalent tot el territori urbà- i la diferent accessibilitat que té per als distints ciutadans el model de transport privat.

S'ha mostrat el diferent impacte territorial de les tendències generals apuntades, i l'existència d'importantes variacions entre els residents d'uns i altres districtes de la ciutat. Aquest fet fa que calgui recomanar no tan sols la necessitat de revisar les polítiques socials que es duen a terme -i el PIRMI en particular- en funció de la realitat global i pròpia de la ciutat de Barcelona sinó també, i de manera específica, en funció dels diferents col·lectius als que s'hauran d'adreçar i les característiques que permeten definir-los. Aquestes característiques fan referència no tan sols als assistits sinó també al lloc on instal·len la seva residència i les seves característiques institucionals, econòmiques i culturals¹³⁵.

Per tot, es considera provada l'existència d'un risc diferencial dels individus en funció d'un seguit de *característiques personals* -com el gènere, l'edat, el nivell d'instrucció i el coneixement de la cultura, els costums i les entitats i serveis que ofereix la ciutat, o les càrregues familiars que hom ha de suportar-, *familiars* -grandària del nucli de convivència, tipus de nucli de convivència, persones dependents vivint en el nucli de

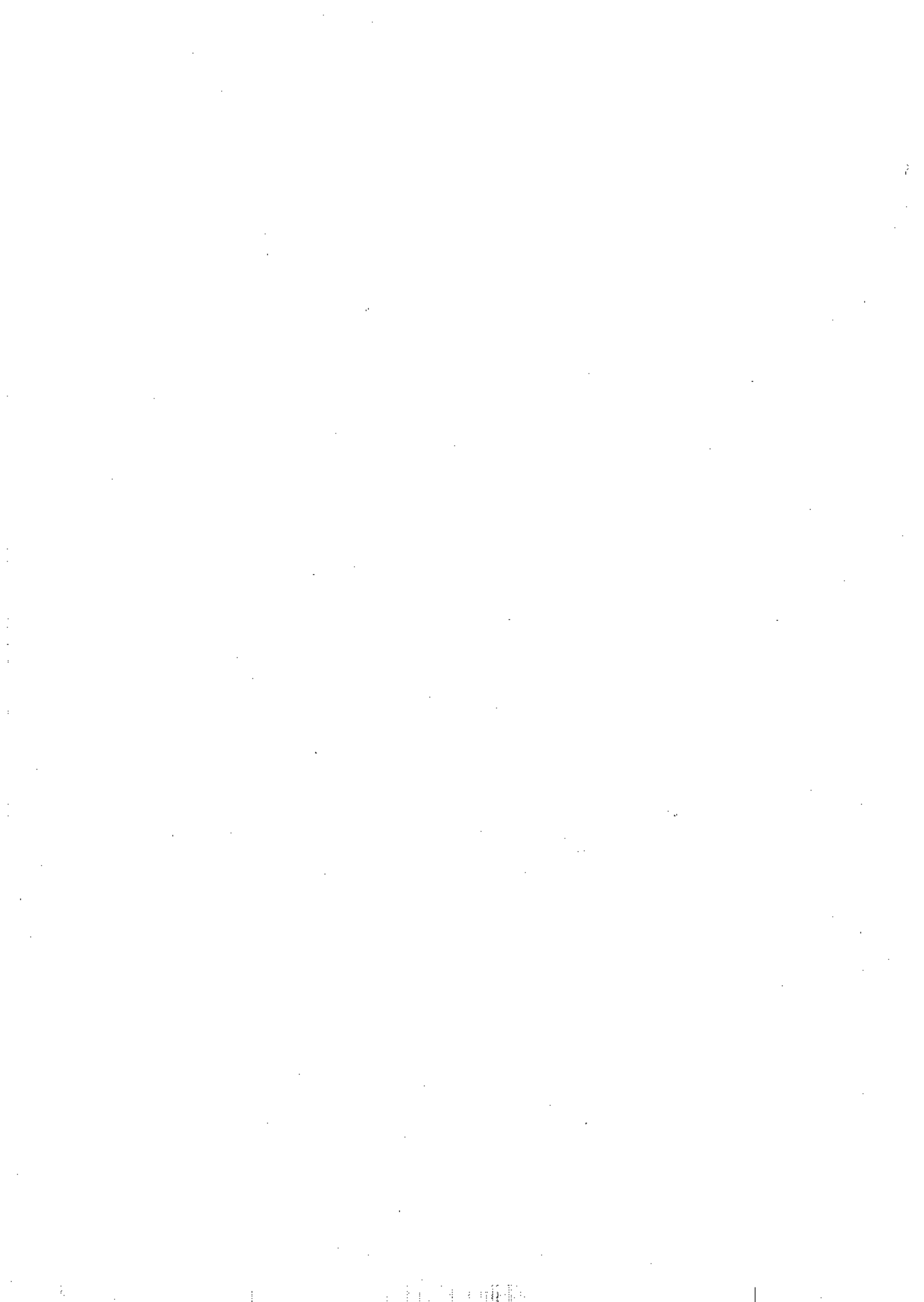
---

¹³⁵ Així, en funció del districte de residència podran ser, doncs, més o menys recomanables, per exemple, polítiques d'ajuda a l'habitatge, a la natalitat o a la compaginació entre treball productiu i reproductiu; polítiques d'ajuda i suport a la gent gran; polítiques d'ajuda i suport a persones amb problemes sanitaris, mentals, d'alcoholisme, de drogodependència, de prostitució, de maltractaments, de delinqüència; de mesures d'ajuda per a la integració i coneixement de la cultura, les tradicions i els hàbits comuns a la ciutat; o mesures per afavorir l'escolarització, la millora del rendiment escolar, l'alfabetització, la formació ocupacional, etcètera.

convivència, relacions amb familiars, amics, veïns i entorn comunitari, capacitat econòmica de la llar-, *territorials* -zona de residència dins del nucli urbà i especialment del tipus d'oportunitats laborals i d'ajuda mútua o redistributiva, d'equipaments de què s'hi disposa i dels transports que la connecten amb la resta de la ciutat i amb la resta de la seva àrea metropolitana-

L'existència d'aquest risc diferencial fa preveure, en igualtat d'altres condicionats, una major presència entre els beneficiaris de PIRMI de determinats col·lectius amb un reconegut major risc de pobresa i exclusió social.

En els capítols setè i vuitè s'esbrinarà si efectivament aquests grups amb un major risc hi són més presents tal i com s'ha previst i, cas de no ser així, les causes que ho poden explicar. Serà llavors quan es veurà si efectivament el major risc diferencial que sofreixen determinats individus i llars es tradueix efectivament en un determinat perfil de beneficiaris de PIRMI i en un diferent ús i aprofitament del programa. Abans però, convé veure si també hi ha un diferent risc de pobresa i exclusió social segons les característiques de l'activitat econòmica del context on es resideix i, també, en funció de la relació que cada subjecte estableix amb el mercat de treball. A aquestes qüestions i a aproximar el lector a les característiques bàsiques dels pobres que viuen a Barcelona ciutat es dedicarà el proper capítol d'aquesta tesi doctoral.

VI.- CONTEXT LOCAL: CARACTERÍSTIQUES DE L'ECONOMIA, EL MERCAT DE TREBALL I LA POBRESA A BARCELONA CIUTAT

1.- Introducció

Aquest capítol fa referència a l'activitat econòmica que hi ha a la ciutat i a la situació laboral dels barcelonins, partint del supòsit que la relació de les persones amb l'activitat econòmica és un dels factors fonamentals per explicar moltes de les situacions de pobresa i exclusió social presents en el món actual.

Seguidament, s'hi fa una aproximació al volum i les característiques dels pobres que hi ha a Barcelona ciutat a partir de les dades disponibles (poques) en el moment d'elaborar aquesta tesi doctoral. Conèixer el volum de persones pobres que hi ha a la ciutat i també les seves característiques diferencials ha de permetre una millor previsió de les seves necessitats i, per tant, una més justa avaluació del tipus de polítiques adequades si es vol intervenir per alleugerir el seu sofriment i, també, millorar les mesures de política social -com el PIRMI- que, amb aquestes finalitats, s'estan implementant en l'actualitat.

Cal tenir present, però, que ni tots els pobres aconsegueixen beneficiar-se dels programes pensats per fer-los les condicions de vida més agradables, ni tots aquells que se'n beneficien són necessàriament pobres. També, que en aquesta tesi doctoral és justament la població assistida -i no pas la població pobre o exclosa- l'objectiu central.

El darrer apartat del capítol és el de les conclusions. En ell se sintetitzen les principals idees aportades en aquest i com poden afectar a l'efectivitat del programa i a les tipologies de persones que se'n beneficiaran¹.

2.- Economia i mercat de treball a Barcelona ciutat

En la mesura que un territori disposi d'un teixit productiu i un mercat laboral més dinàmics, serà capaç de generar majors oportunitats laborals i, per tant, aquelles persones que hi puguin accedir seran menys propenses a sofrir situacions de pobresa i exclusió. Tanmateix, depenent de les oportunitats laborals que cada context generi, i especialment del tipus de persones amb menors possibilitats d'aconseguir una ocupació ateses les característiques de l'economia local, s'aniran definint, simultàniament, noves àrees d'exclusió i pobresa, que caldrà ser capaços de preveure i resoldre si es vol mantenir la coexistència harmònica de tots els ciutadans. És per això que interessa analitzar quines són aquestes oportunitats econòmiques i laborals diferencials a Barcelona ciutat.

Per fer-ho, s'ha considerat oportú de començar amb una aproximació a les característiques i també a l'evolució de l'activitat econòmica a la ciutat de Barcelona², distingint-ne bàsicament els tipus d'activitat -econòmiques o

¹ Justament a detallar les tipologies dels beneficiaris i les trajectòries d'aquests dins del PIRMI es dedicaran els capítols sisè i setè d'aquesta tesi doctoral.

² L'anàlisi d'aquestes dades ha partit fonamentalment d'exploracions estadístiques fetes pel Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona a partir de les dades de l'impost d'activitats econòmiques (IAE).

L'IAE és un tribut directe de caràcter real (s'aplica a les coses o als béns i no a les persones) que comença a aplicar-se l'any 1992 a la ciutat de Barcelona, substituint les llicències fiscals d'activitats comercials i industrials, i d'activitats professionals i d'artistes, així com dels impostos municipals sobre la radicació, la publicitat i les despeses sumptuàries, i les dades del qual no són directament comparables amb les procedents dels impostos anteriors. Per això, la nostra aproximació a la realitat econòmica a la ciutat de Barcelona al llarg del temps se centrarà en el període que comprèn des del 1992 -primer any de l'aplicació de l'IAE a la ciutat- fins al 1996. L'elecció del 1996 com a darrer any estudiat ve marcada bàsicament per tres motius principals: la coherència amb les dades de l'apartat sociodemogràfic, els anys en què s'ha desenvolupat la investigació empírica sobre els beneficiaris dels programes de rendes mínimes i, finalment, la revisió dels criteris que en aquest any es va fer des de l'Ajuntament de Barcelona i que comporta que les dades obtingudes amb posterioritat a aquesta siguin difícilment comparables amb les anteriors.

De fet, en funció de l'adscripció territorial hi ha dos tipus bàsics d'activitats gravades per l'IAE: les *activitats municipals*, i les *activitats provincials*. Les primeres són activitats que es duen a terme a Barcelona, mentre que les segones engloben un conjunt d'activitats que tenen com a territori de referència tota la província (es tracta principalment d'activitats del

empresarials- i els sectors d'activitat -primari, indústria, construcció, comerç o resta de serveis-. I, en segon terme, i després de palesar que ni tots els barcelonins treballen a Barcelona ni tots els llocs de treball que la ciutat genera són ocupats per persones que hi resideixen, s'estudia la situació laboral dels barcelonins -en general i també en funció del seu gènere, edat i districte de residència- per palesar bàsicament les diferències que existeixen entre els actius que treballen i aquells que no troben feina malgrat estar-ne cercant.

2.1.- L'activitat econòmica a Barcelona

2.1.1.- Tipologies de l'activitat econòmica

S'entén per *activitat econòmica* qualsevol activitat de caràcter empresarial, professional o artístic que suposi l'ordenació per compte propi dels mitjans de producció i/o recursos humans amb la finalitat d'intervenir en la producció o distribució de béns o serveis³, distingint-se fonamentalment dos tipus d'*activitats econòmiques*: les activitats econòmiques professionals i les activitats econòmiques empresarials.

En les *activitats econòmiques professionals* és el professional particular el que assumeix el cost d'exercir la seva professió (IAE, etc.). És, per exemple, el cas dels autònoms i els professionals liberals que exerceixen per compte propi.

En les *activitats econòmiques empresarials* és una empresa, organització, institució o entitat la que assumeix els costos de les persones que treballen per a ella, i no pas els mateixos treballadors⁴.

L'anàlisi de l'evolució de les activitats econòmiques a la ciutat de Barcelona entre el 1992 i el 1996 mostra -taula 6.1.- que en aquesta ciutat hi ha un clar predomini dels expedients d'activitats empresarials enfront dels d'activitats professionals. De fet, al llarg d'aquests cinc anys, al voltant de tres de cada quatre expedients han correspost a activitats empresarials, i solament un ha correspost a activitats professionals.

---

sector del transport i les comunicacions com, per exemple, els autònoms del transport i del taxi, o els venedors ambulants). Fins al 1996, aquestes activitats provincials s'englobaven en l'epígraf "*no consta*" i no es territorialitzaven. Des del 1996, en canvi, els tècnics de l'Ajuntament van decidir adjudicar-los com a adreça de referència aquella que constés com a adreça de l'activitat o quan aquesta no fos procedent, la del subjecte passiu que l'exercia.

³ AJUNTAMENT DE BARCELONA (1992: 7).

⁴ Definicions telefòniques fetes a la doctorand el 20 de gener de 1999 des del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Taula 6.1.- Evolució del nombre d'activitats econòmiques segons tipologies en el període 1992-1996

ACTIVITATS ECONÒMIQUES	1992		1996		INCREMENT	
	Nre.	%	Nre.	%	Absolut	Relatiu (%)
TOTAL	159.715	100.0	174.675	100.0	14.960	9.4
EMPRESARIALS	122.006	76.4	133.352	76.3	11.346	9.3
PROFESSIONALS	37.709	23.6	41.323	23.7	3.614	9.6

Font: Ajuntament de Barcelona (1994c: 171), (1997a: 64) i (1997d: 317 i 325).

El predomini de les activitats econòmiques empresarials sobre les professionals es confirma l'any 1996 -taula 6.2- tant en nombre absolut d'activitats com en percentatge relatiu, com també quant a l'oferta que cadascuna d'elles suposa per cada miler d'habitants o per cada quilòmetre quadrat.

Taula 6.2.- Activitats econòmiques segons tipologia. Barcelona. 1996

ACTIVITATS ECONÒMIQUES	NOMBRE	%	Oferta per cada 1.000 habitants	Oferta per cada km ²
EMPRESARIALS	133.352	76,3	88,4	1.346,0
PROFESSIONALS	41.323	23,7	27,4	417,3

Font: Ajuntament de Barcelona (1997d: 317,319 i 325).

Aquesta significativa importància relativa de les activitats empresarials es constata també a àmbit de districtes⁵ on, tanmateix, es palesa que la distribució dels diferents tipus d'activitats econòmiques no és homogènia en el territori.

Els districtes de l'Eixample i de Sarrià-Sant Gervasi són aquells amb un major volum d'activitats professionals i els únics en què aquestes superen el 20% del total d'activitats econòmiques del districte, mentre que en els districtes de Ciutat Vella, Sants-Montjuïc, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí els percentatges d'activitats professionals són sempre inferiors al 10%, sent, per tant, els únics districtes en què la proporció d'activitats empresarials supera el 90% del conjunt de l'activitat econòmica que s'hi desenvolupa. Enmig, els districtes de Les Corts, Gràcia i Horta-Guinardó, en què la proporció d'activitats empresarials es situa entre el 82% i el 88%.

⁵ Les dades d'activitats empresarials i professionals en els diferents districtes barcelonins poden consultar-se a: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d: 318 i 325).

2.1.2.- L'activitat empresarial a Barcelona

a) Evolució de les activitats empresarials a la ciutat entre 1992 i 1996⁶

L'evolució de la distribució de les activitats empresarials per sectors econòmics entre el 1992 i el 1996 permet observar -gràfic 6.1.- que en el decurs d'aquests darrers anys hi ha hagut una lleugera disminució de la *indústria* i el *comerç* a favor principalment del sector dels *serveis*. Àdhuc les dades anuals mostren que els *serveis* tenen un ritme de creixement constant, que la *indústria* ha tendit a decreixer any rere any; i que la *construcció* ha protagonitzat un comportament més irregular i vinculat a la conjuntura econòmica⁷.

Matisant aquests comentaris i estudiant l'evolució de l'activitat empresarial en els diferents sectors a Barcelona, es pot indicar fonamentalment que⁸:

La *ramaderia* ha estat l'únic subsector que al llarg d'aquest període sempre ha registrat variacions positives. Tot i això, té un pes molt petit en el conjunt de l'activitat empresarial barcelonina. En els restants sectors, el decreixement del nombre d'expedients d'activitats empresarials ha anat creixent a mesura que passaven els anys, corresponent al darrer període (entre 1995 i 1996) el major retrocés.

El *sector industrial* és un sector en clar retrocés al llarg de tots aquests anys i, a més, aquest retrocés s'ha anat accelerant, corresponent als darrers anys els majors retrocessos. En el conjunt del període, la disminució en nombres absoluts ha estat de 1.472 expedients d'activitats empresarials industrials, mentre que la variació relativa ha estat del 9% (disminució ocorreguda des del primer any al darrer de la sèrie, en relació amb el nombre d'activitats del període inicial considerat). Aquesta davallada ha estat compartida per la majoria dels subsectors industrials, encara que aquests no han quedat afectats en la mateixa mesura. La major davallada ha correspost als subsectors de la indústria més tradicional (tèxtil, cuir i calçat, fusta i suro, cautxú i plàstic, i maquinària), fet que queda explicat bé per la mateixa crisi d'aquests subsectors o bé per la deslocalització d'aquestes

⁶ Les informacions d'aquest subapartat s'han obtingut bàsicament a partir de la consulta de les referències: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997a) (1997d) (1998b) (1998c).

⁷ No en va sol considerar-se el sector més vinculat a les conjuntures econòmiques i, com a tal, un termòmetre o indicador del funcionament de l'economia.

⁸ A les publicacions del Departament d'Estadística de l'Ajuntament que s'han pres com a referència d'aquest apartat (veure nota 5) hi consten les dades absolutes sobre les activitats empresarials per sectors econòmics i també per grups d'activitat.

indústries fora del municipi. En canvi, els subsectors de paper i arts gràfiques han continuat creixent.

Per grups d'activitat, es palesa que les indústries manufactureres han tingut a la ciutat un pes major que el d'indústries extractives i d'energia i aigua, però que, tanmateix, també han protagonitzat unes disminucions tant absolutes com relatives majors. Les indústries extractives són l'únic grup d'activitats industrials que ha registrat variacions positives al llarg de tota la sèrie.

La construcció, com ja s'ha apuntat, és el sector que ha seguit un comportament més irregular, sent entre 1992 i 1993 i entre 1995 i 1996 quan ha tingut les majors disminucions⁹. En el conjunt del període, però, el nombre d'expedients d'activitats empresarials en el sector de la construcció ha augmentat en 444, cosa que suposa un 5.6% de variació relativa positiva respecte a les xifres d'expedients de 1992. Dins del sector han estat els subsectors d'edificació i obres públiques els que més han crescut, mentre que els d'acabats d'obres, instal·lacions i muntatges han protagonitzat creixements similars als del conjunt del sector.

El comerç ha tendit al creixement del seu nombre absolut d'activitats fins l'any 1995, mentre que la tendència sembla haver-se invertit durant l'any 1996, i el seu pes sobre el conjunt d'activitats empresarials a la ciutat ha tendit a minvar. Tanmateix, pot parlar-se d'un creixement del sector del 3,1% respecte al nivell d'activitat que presentava al principi del període, fet que en termes absoluts corresponia a un augment en el nombre d'activitats empresarials de 1.623 activitats addicionals. Dins del sector, han estat els subsectors d'electrodomèstics i electrònica, i els intermediaris en el comerç els que més han crescut; mentre que, els que més han minvat han estat els corresponents als subsectors que també mostraven unes majors pèrdues dins del sector de la producció industrial (tèxtil, calçat i pell, i maquinària). L'alimentació ha estat el subsector que s'ha mostrat més estable.

Tenint en compte els diferents grups d'activitat, les dades mostren la importància relativa molt major dels expedients del comerç al detall (30% del conjunt de l'activitat econòmica empresarial) enfront del comerç a l'engròs (10%). En ambdós casos, la situació ha anat evolucionant des del creixement que es produí entre 1993 i 1994, el menor creixement entre el 1994 i el 1995, i el decreixement en el nombre d'expedients que s'ha donat en el darrer període i que ha afectat en major mesura els petits comerços que les grans superfícies comercials.

Els serveis han estat el sector amb major creixement, tant en termes absoluts com relatius, tot i que aquest ha tendit a una certa desacceleració. En concret, els subsectors de restaurants, bars i hotels; transports i

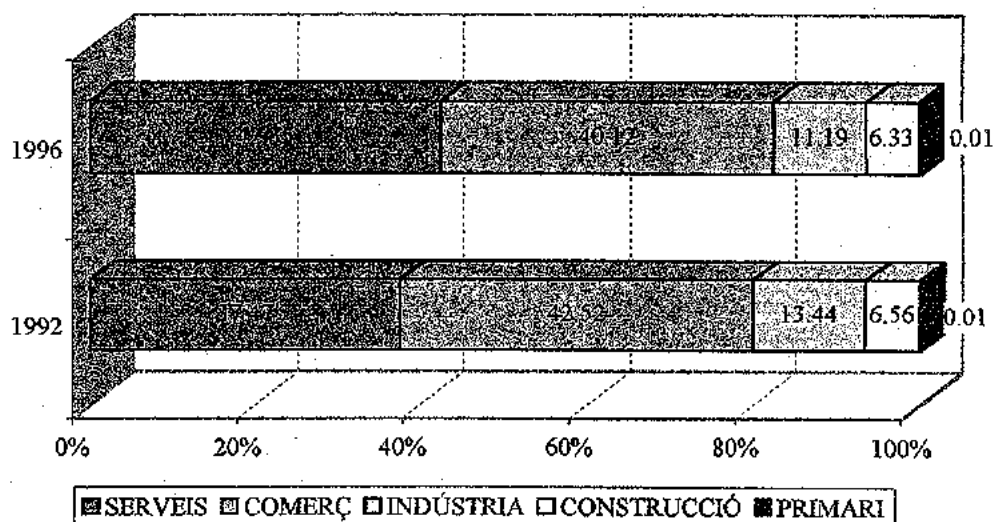
---

⁹ Fet lògic considerant l'eufòria que el sector va viure prèviament amb motiu de la celebració a Barcelona dels Jocs Olímpics del 1992.

comunicacions i d'activitats immobiliàries i de serveis a empreses, han estat els més nombrosos en el conjunt de la ciutat. Els subsectors de la sanitat i l'assistència social; les activitats immobiliàries i de serveis a empreses; i de manteniment, neteja i protecció, han estat els que més han crescut al llarg d'aquests cinc anys. També han crescut, encara que menys, els expedients d'activitats d'ensenyament, finances i assegurances, de restaurants, bars i hotels, i de serveis culturals i personals. En canvi, han minvat els expedients referents a reparacions i a transports i comunicacions.

El gràfic 6.1. recull el canvi del pes relatiu en l'activitat empresarial barcelonina dels diferents sectors d'activitat entre el 1992 i el 1996:

Gràfic 6.1.- Evolució del pes relatiu dels diferents sectors en les activitats empresarials barcelonines

Font: Per a dades de 1992: Ajuntament de Barcelona (1997a: 69); per a les de 1996: Ajuntament de Barcelona (1997d: 317). Càlcul propi dels percentatges i dels increments absoluts i relatius a partir de les dades absolutes.

b) Les activitats empresarials a Barcelona l'any 1996¹⁰

L'oferta empresarial més important durant el 1996 ha estat -com palesa el gràfic 6.2.- la que ha correspost als sectors dels serveis (44,3%) i del comerç (40,1%), els quals representen, conjuntament, més del 80% dels expedients d'activitats empresarials de la ciutat de Barcelona. També són els sectors amb una major oferta d'activitat per quilòmetre quadrat i per cada

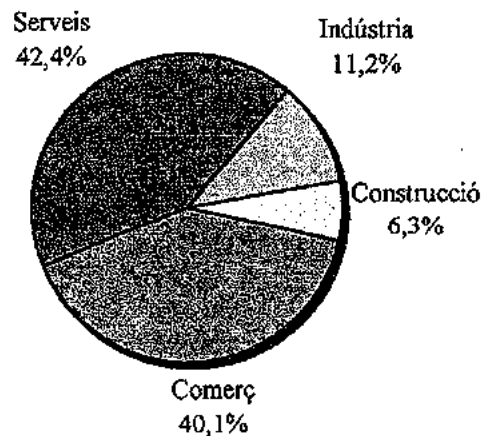
¹⁰ Les informacions d'aquest subapartat s'han obtingut bàsicament a partir de la referència: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d).

miler d'habitants, superant, cadascun d'ells, les cinc-centes activitats per km² i les 35 per cada miler d'habitants.

Els restants sectors estan força menys representats a la ciutat, tant en termes absoluts (nombre d'expedients) com relatius (percentatge sobre el total d'activitats, oferta per cada 1.000 habitants, oferta per km²) sent justament el sector primari el menys present¹¹.

**Gràfic 6.2.-Activitats empresarials a Barcelona.
Percentatges per sectors. 1996**

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir de les dades absolutes d'activitats empresarials per sectors d'activitat que consten a: Ajuntament de Barcelona (1997d: 317, 319).

Quant a grups d'activitat, la ciutat de Barcelona ofereix bàsicament activitats de tipus terciari entre les quals destaquen principalment les del comerç al detall, i també, encara que menys presents que les primeres, les de comerços a l'engròs. Les següents en importància són les activitats immobiliàries i de serveis a empreses, i els restaurants, bars i hotels; i, entre les industrials, les activitats manufactureres. Les activitats constructives tenen una presència similar a la d'altres activitats com les de transports i comunicacions o de serveis culturals i personals. Les activitats menys abundants són les corresponents a indústries extractives, a activitats

¹¹ En concret, i segons consta a l'AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d: 317,319), l'oferta per cada miler d'habitants i per km² és respectivament per a cadascun dels sectors: per a l'agricultura (0 i 0.1); per a la indústria (10 i 151); per a la construcció (6 i 85); per al comerç (36 i 540) i per al sector serveis (37 i 570). Així, el sector dels serveis és el més extens i ofereix 37 activitats empresarials per cada miler d'habitants, i 570 per cada km².

ramaderes, o a energia i aigua i, dins del sector dels serveis, les de manteniment, neteja i protecció, i les de sanitat i assistència social¹².

c) Les activitats empresarials als districtes de Barcelona l'any 1996¹³

El pes de cadascun dels sectors econòmics i dels diferents grups d'activitat econòmica empresarial varia en funció del districte de la ciutat en què hom es fixi. Tanmateix i com recull el mapa 6.1. arreu de la ciutat hi ha un predomini d'activitat empresarial dedicada a comerç i serveis.

Desagregant les dades relatives referents a serveis i comerç, i les relatives a indústria i contrucció -com es fa en el gràfic 6.3¹⁴- pot concretar-se a més que:

Els serveis són el sector majoritari a tres dels districtes de la ciutat: els de l'Eixample, Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi. D'altra banda, destaca la poca presència d'aquest sector d'activitat a la part nord-est de la ciutat.

Adhuc, el nivell de concentració depèn del subsector de referència. Així, mentre que l'oferta de les *activitats immobiliàries i serveis a empreses* està concentrada principalment en l'àrea central de l'Eixample estenent-se al llarg de la Diagonal, i des del Passeig de Gràcia fins a les Corts, i dominant-hi les empreses dedicades a serveis jurídics i administratius, publicitat i estudis de mercat, i les d'activitats immobiliàries. *La de restaurants, bars i hotels* està molt més repartida arreu de la ciutat, encara que amb una major concentració en el districte de Ciutat Vella, en l'eix central de l'Eixample, i també a la Vila Olímpica i les Glòries. Quant al *transport i les comunicacions*, l'oferta és principalment important a la Zona Franca, Montjuïc i el Port (amb predomini d'activitats auxiliars del transport relacionades generalment amb l'activitat portuària), la zona del Poblenou i la Verneda (amb predomini de mercaderies i d'activitats auxiliars del transport i d'autònoms del transport i autotaxis); la zona nord-est, principalment en el Carmel i el Turó de la Peira-Verdum (amb predomini de les activitats del transport tant de mercaderies com de viatgers); i, finalment, la zona central de l'Eixample, en què hi ha una oferta molt més diversificada del sector i on destaca principalment la importància dels subsectors d'agències de viatges i d'explotació d'aparcaments.

¹² Es palesa, per tant, novament, que a Barcelona l'especialització per sectors i grups d'activitat respon bàsicament a un model de ciutat que s'orienta cada vegada més al turisme i a oferir serveis de qualitat per a les empreses.

¹³ Les informacions d'aquest subapartat s'han obtingut bàsicament a partir de la referència: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d).

¹⁴ Les dades absolutes de les activitats empresarials en els diferents districtes de Barcelona per grups d'activitat poden consultar-se a l'AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d: 318).

El percentatge d'activitats *comercials* supera en tots els districtes barcelonins el 38% del conjunt de la seva activitat empresarial respectiva; i és el sector majoritari en els set districtes on no predominen els serveis (districtes de Ciutat Vella, Sants-Montjuïc, Gràcia, Horta-Guinardó, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí). Tanmateix, la major o menor importància d'aquest i dels seus components depèn també del subsector o activitat empresarial de referència. En tots ells, però, hi ha un clar predomini -tant absolut com relatiu- del subsector del comerç al detall enfront del comerç a l'engròs.

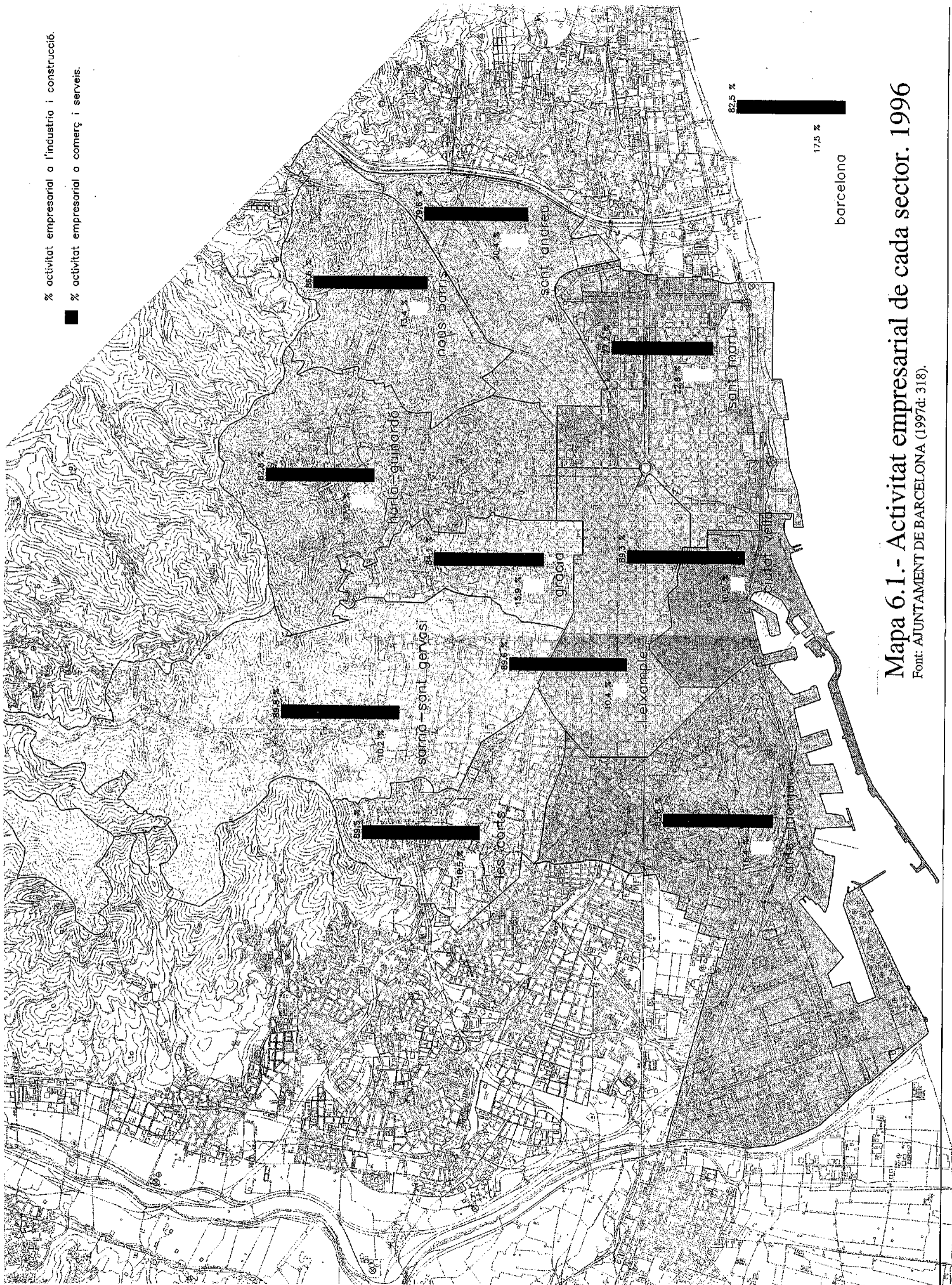
L'alimentació és l'activitat més disseminada pel territori -a banda de l'existència dels diversos mercats municipals i d'algunes àrees comercials-, i en ella destaquen (des del punt de vista quantitatiu, ja que n'hi ha força) els comerços d'alimentació en general, forns i pastisseries, carnisseries i cansaladeries. Els comerços de tèxtil, pell i calçat estan bàsicament concentrats en l'eix central de la ciutat, i estan principalment localitzats a la zona del Passeig de Gràcia, Pelai, Rambles, Ferran i, en menor grau, a la carretera de Sants, Sant Antoni, Glòries i Sant Andreu.

El *sector industrial* és proporcionalment més important en els districtes de Sant Martí, Sant Andreu, Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó i Gràcia. Cal indicar en aquest sentit que les activitats industrials estan bàsicament ubicades en quatre grans àrees de la ciutat: La del *Polígon de la Zona Franca* (que ocupa una àrea d'aproximadament un milió i mig de m² dins del districte de Sants-Montjuïc) on predominen les indústries manufactureres i principalment les que corresponen a material de transport -fabricació de vehicles-, producció química, fabricació de maquinària i de productes alimentaris. La del *Poblenou* (que ocupa més de set-cents mil m² del districte de Sant Martí) en què, tot i que hi predomina una indústria manufacturera molt diversificada en els seus subsectors, pot destacar-se la importància de la fabricació de maquinària, de paper i arts gràfiques, de productes tèxtils, i de cuir i calçat, i la de la indústria de producció química. La del *Bon Pastor-Verneda* (que ocupa uns sis-cents mil m² del districte de Sant Andreu) i que concentra principalment indústries de fabricació de maquinària i també, en menor proporció, de producció química i de material de transport. I la de l'*Eix central de l'Eixample* (àrea compresa per uns cent mil m² situats al voltant de l'*Eix del Passeig de Gràcia* (concretament, al sud de la dreta de l'Eixample) i que està formada principalment per un conjunt de petites empreses i tallers dedicats bàsicament a la fabricació de productes tèxtils i a la producció de paper i d'arts gràfiques.

Finalment, el pes del sector *primari* és molt escàs en el conjunt de la ciutat. La majoria de les seves activitats no són territorialitzables, i de les que ho són, solament n'hi ha de registrades en els districtes de Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi.

■ % activitat empresarial a l'indústria i construcció.

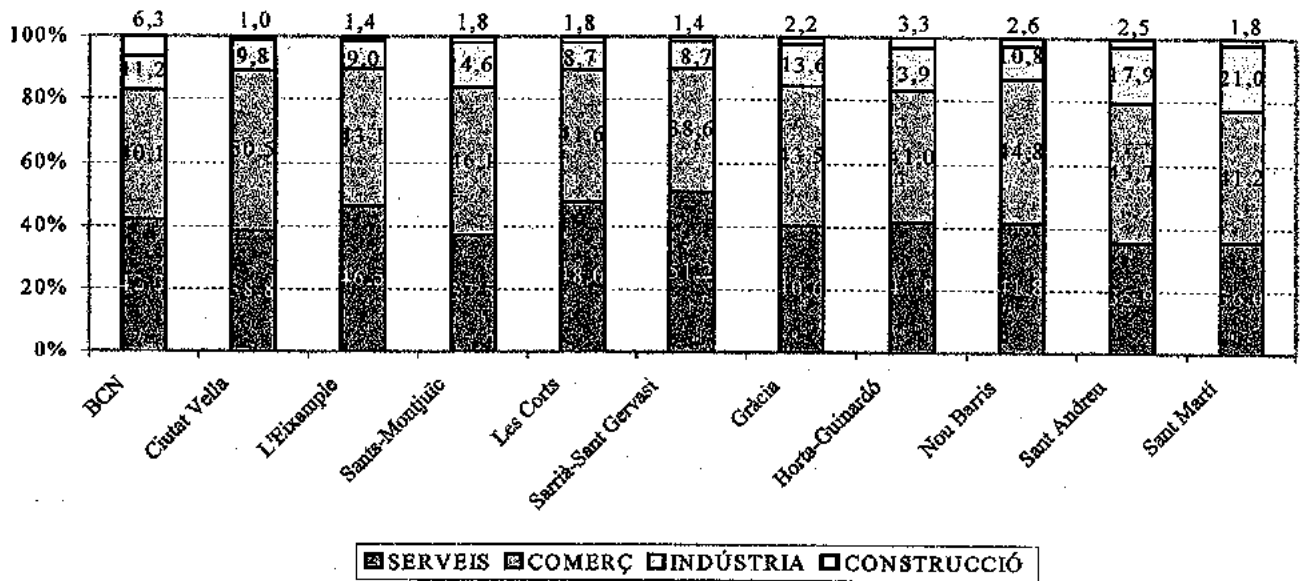
■ % activitat empresarial a comerç i serveis.

Mapa 6.1.- Activitat empresarial de cada sector. 1996

Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d: 318).

**Gràfic 6.3.- Les activitats empresarials a Barcelona.
Percentatges per districtes i sectors d'activitat, 1996**

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir de les dades absolutes sobre les activitats empresarials en els diferents districtes de la ciutat per sectors d'activitat que consten a: Ajuntament de Barcelona (1997d: 318)¹⁵.

2.1.3.- L'activitat professional a Barcelona

El coneixement de l'evolució i composició l'any 1996 de les activitats professionals desenvolupades a la ciutat i a cadascun dels seus deu districtes, i el coneixement de com es reparteixen entre els diferents sectors, subsectors i grups d'activitat, permet completar la visió de l'activitat econòmica que ha caracteritzat i caracteritza la ciutat i que fins aquí s'ha exposat partint fonamentalment del seu vessant empresarial ja que, com ja s'ha indicat, les activitats professionals són aproximadament una quarta part del total d'activitats econòmiques de la ciutat.

¹⁵ Cal tenir present que hi ha una important proporció d'activitats empresarials en què no consta la localització concreta: és el cas d'un 3.4% de les activitats industrials, d'un 37.4% de les activitats de construcció, d'un 18.3% de les activitats comercials i un 40.8% de les activitats de serveis.

a) Evolució de les activitats professionals a la ciutat¹⁶

L'anàlisi en detall de l'evolució de les activitats professionals a la ciutat permet veure que els sectors *primari* i *industrial* són els dos que han mantingut més estable el nombre de professionals que s'hi dediquen, sent al voltant del 0,7% del total de professionals de cada any els que s'han dedicat a la ramaderia, i al voltant del 3% els que s'han dedicat a la indústria. Entre els professionals industrials, n'hi ha més que es dediquen a indústries tèxtils i a arts gràfiques que no pas que treballin en indústries extractives i químiques.

Els sectors de la *construcció* i dels *serveis* han tingut, en canvi, més moviment. En el cas del sector de la construcció la tendència l'ha portat a veure cada vegada més reduït el percentatge que suposa sobre el total d'activitat professional de la ciutat (passant del 12,8% del total l'any 1992 al 12% el 1995). En el sector *terciari* la tendència ha estat més variada: en concret, mentre el sector del *comerç* ha tendit en general a disminuir el seu pes sobre el conjunt de l'activitat (significant poc més del 13% el 1996), els *serveis* han continuat sent l'activitat professional més nombrosa i, a més, han incrementat el seu pes sobre el conjunt d'activitats professionals, arribant a ser del 70% del total en aquest darrer any. Dins d'aquest sector, són les activitats jurídiques, financeres i d'assegurances, i les de sanitat, les que continuen tenint una importància major, i les de transport i comunicacions les menys nombroses i, per tant, amb un menor pes relatiu sobre el conjunt d'activitats professionals.

La taula 6.3. recull les dades d'evolució de les activitats professionals a Barcelona per sectors econòmics i palesa com, tot i les observacions fetes precedentment, els increments del nombre de professionals entre el 1991 i el 1996 han estat positius en tots els casos:

Taula 6.3.- Evolució de les activitats professionals a Barcelona

EVOLUCIÓ EXPEDIENTS PROFSSIONALS PER SECTORS	1992		1996		INCREMENT	
	Nombre	%	Nombre	%	Absolut	Relatiu
TOTALS	37.709	100,0	41.323	100,0	3.614	9,6
SECTORS						
Primari	250	0,7	334	0,8	84	33,6
Indústria	1.236	3,3	1.351	3,3	115	9,3
Construcció	4.835	12,8	4.947	12,0	112	2,3
Comerç	5.452	14,5	5.525	13,4	73	1,3
Serveis	25.936	68,8	29.175	70,6	3.239	12,5

Font: Per a les dades absolutes sobre activitats professionals de 1992: Ajuntament de Barcelona (1994c: 171); per a les de 1996: Ajuntament de Barcelona (1997d: 325).

Càlculs propis dels percentatges i els increments.

¹⁶ Les informacions d'aquest subapartat s'han obtingut bàsicament de l'AJUNTAMENT DE BARCELONA (1994c), (1997d), (1998c) i de l'IAE-1995.

Les variacions absolutes i relatives al llarg del temps mostren que en tots els sectors l'oferta de professionals ha augmentat al llarg d'aquests cinc anys. Tanmateix, però, aquest augment no ha estat equivalent per a totes elles, ni constant al llarg de tots els anys: bàsicament s'observa una recessió en el sector de la *construcció* entre el 1993 i el 1994, i en el de professionals del *comerç* al llarg del darrer any.

Per que fa als subsectors¹⁷ s'observa que dins de la *indústria*, les activitats tèxtils i d'arts gràfiques -que són també molt més nombroses- han tingut un major creixement que les extractives i químiques -que durant el 1993 i el 1995 van tendir a veure reduït el nombre de professionals que s'hi dedicaven-, llevat del darrer any de la sèrie, en què s'han invertit els papers i han estat justament aquestes darreres les que més han augmentat tant en termes absoluts com relatius. I que en el sector dels *serveis*, el nombre de professionals que exerceixen activitats immobiliàries i de serveis a empreses va reduir-se entre el 1992 i el 1994, va remuntar l'any següent, i va tornar a recaure força entre el 1995 i el 1996, sent aquest l'únic subsector dels serveis que ha vist minvar el nombre de professionals que s'hi dediquen a Barcelona en el conjunt del període. Per contra, aquells que es dediquen a activitats jurídiques, financeres i a les assegurances, i els professionals de l'ensenyament, han estat els que més han augmentat. També ha estat força important l'increment dels professionals de la sanitat, encara que aquest ha anat disminuint a mesura que passaven els anys.

b) Les activitats professionals a Barcelona l'any 1996¹⁸

Com mostra el gràfic 6.4. les activitats de *serveis* són aquelles que representen una major proporció (un 70,5%) sobre el conjunt de l'activitat professional registrada a la ciutat. A més, la seva oferta arriba pràcticament a 300 per km² i a prop de 20 per cada 1.000 habitants, sent molt superior a la de qualsevol altre sector d'activitat.

Les activitats *comercials* i de *construcció* foren durant el 1996 les següents més nombroses, i proporcionaren una oferta similar en relació tant amb la població com amb l'extensió territorial (al voltant de 3 per cada mil habitants, i de 50 per km²). Les *industrials* i *ramaderes* foren les menys abundants tant quant a nombre, com quant a oferta relativa, sent la diferència entre elles força notable a favor de les primeres, i molt important respecte als altres sectors mencionats prèviament¹⁹.

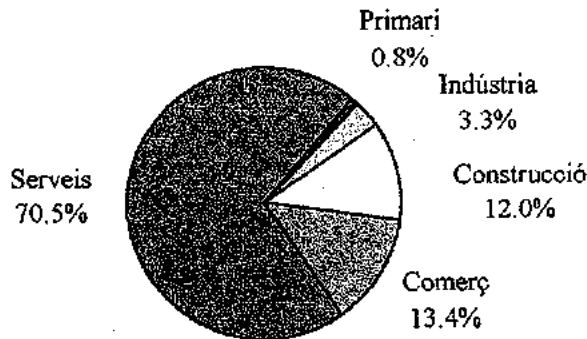
¹⁷ Les dades absolutes referides a l'evolució de les activitats professionals per grups d'activitat en aquest període consten a l'AJUNTAMENT DE BARCELONA (1994c: 171) (1997d: 325) i (1998c: 48) i de l'IAE de 1995.

¹⁸ Les informacions d'aquest subapartat s'han obtingut bàsicament a partir de la referència: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d).

¹⁹ En concret, i segons consta a l'AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d: 325), l'any 1996 hi havia a Barcelona 334 activitats professionals en el sector primari -0.2 activitats professionals d'aquest tipus per cada mil habitants i 3.4 per cada km²; 1.356 activitats professionals en indústria -0.9 per miler d'habitants i 13.7 per km²; 4.953 activitats

Gràfic 6.4.- Activitats professionals per sectors.
Barcelona. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir de les dades absolutes sobre activitats professionals per sectors d'activitat a Barcelona ciutat que consten a: Ajuntament de Barcelona (1997d; 325).

c) Les activitats professionals als districtes l'any 1996

Els districtes reproduïxen -com mostra el mapa 6.2.- el que s'acaba de veure per al conjunt de la ciutat: predomini del sector terciari, força menys indústria i construcció, i escassos professionals en el sector primari.

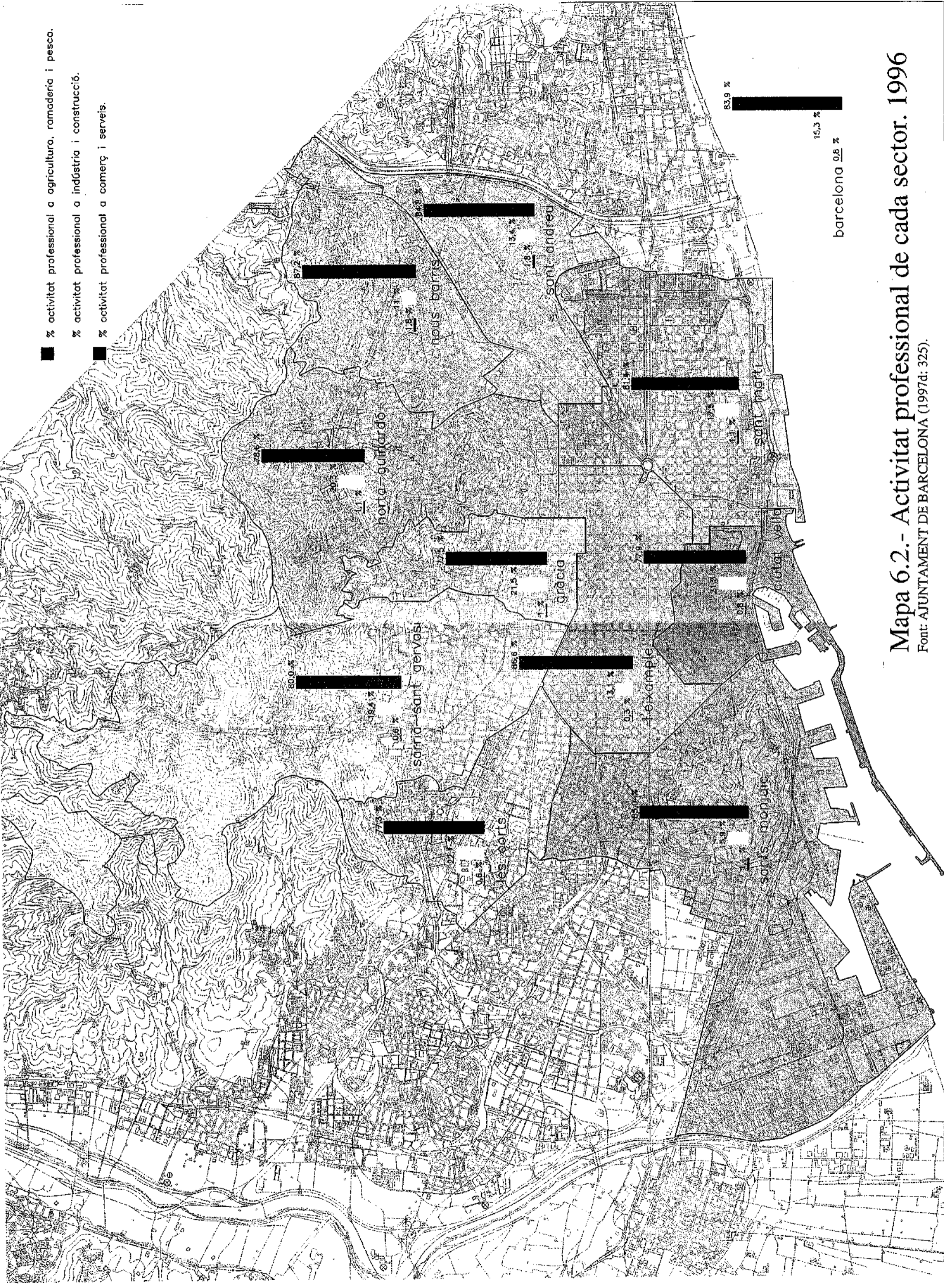
Desagregant les dades de serveis i comerç, i de indústria i construcció, s'observa que -com recullen les dades del gràfic 6.5.- el sector amb un major nombre de professionals és sempre el de *serveis*, seguit, ja a força distància, del sector de la *construcció*. El tercer sector en importància sol ser el *comerç*; i els dos menys nombrosos el de *la indústria* i el sector *primari*. L'únic districte que no compleix exactament aquesta ordenació és el de Nou Barris, on hi ha una major oferta de professionals del comerç que dels de la construcció.

Considerant la desagregació segons subsectors²⁰ s'observa que el districte de l'Eixample és el que acumula un major nombre de professionals seguit, a una distància considerable, dels districtes de Sarrià-Sant Gervasi -

professionals en construcció -3.3 per miler d'habitants i 50 per km²-; 5.536 activitats professionals en comerç -3.7 per cada miler d'habitants i 55.9 per km²-; i 29.144 activitats professionals en serveis -19.3 per cada miler d'habitants i 2.94.3 per cada km²-.

²⁰ Les informacions d'aquest subapartat s'han obtingut bàsicament a partir de la referència: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d). Cal tenir en compte que l'1% de les activitats professionals del sector primari, el 3,2% de les industrials, el 10,2% de les de construcció, el 21,1% de les comercials i el 64,5% de les de serveis no estan localitzades territorialment.

- % activitat professional a agricultura, ramaderia i pesca.
- % activitat professional a indústria i construcció.
- % activitat professional a comerç i serveis.

Mapa 6.2.- Activitat professional de cada sector. 1996
 Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997d: 325).

que supera el primer en el nombre de professionals del sector primari- i del de Gràcia.

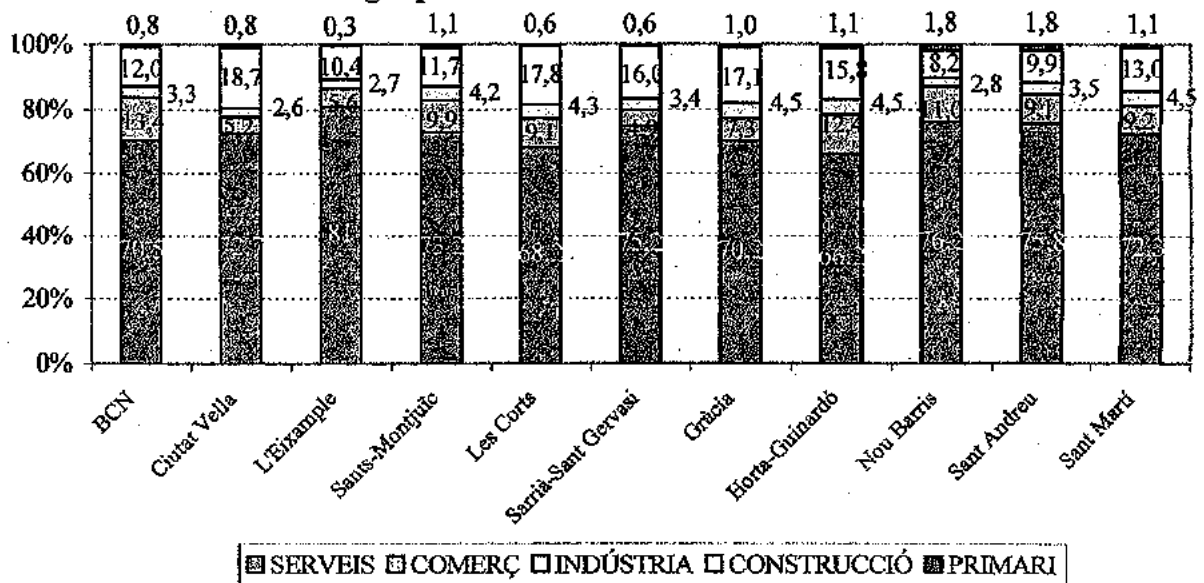
Entre els districtes restants, es palesa que les activitats del sector *primari* estan més presents en els districtes de Sant Martí i Sant Andreu -dos dels més perifèrics de la ciutat-; les *industrials* al de Les Corts i d'Horta-Guinardó; i les *constructives*, al de Ciutat Vella. Respecte a les activitats del sector *terciari*: hi ha més professionals dedicats a comerç i turisme i a ensenyament als districtes d'Horta-Guinardó i de Les Corts, mentre que hi ha major nombre de professionals que treballen en immobiliàries, serveis a empreses i art o espectacles en el districte de Ciutat Vella. Els professionals de la sanitat són els que presenten una distribució més homogènia (en nombres absoluts) arreu del territori.

Considerant el pes relatiu de cadascun dels sectors i subsectors en funció del total d'activitats professionals a cadascun dels districtes, el districte de l'Eixample és el que presenta una major presència relativa de professionals dels *serveis*, i els d'Horta-Guinardó i Les Corts aquells on la proporció de professionals en aquest sector és menor. Tanmateix és, en tots els districtes, el sector que acumula un major percentatge de professionals. Els majors percentatges de professionals del *comerç* es troben en els districtes d'Horta-Guinardó i de Nou Barris.

La *construcció* troba majors proporcions de representants als districtes de Ciutat Vella, Les Corts, Gràcia i Sarrià-Sant Gervasi (tots ells superiors al 16%); i la *indústria* té un percentatge que supera el del conjunt de la ciutat en els districtes de Sant Martí, Horta-Guinardó, Gràcia, Les Corts i Sants-Montjuïc.

Gràfic 6.5.- Les activitats professionals a Barcelona.

Percentatges per districtes i sectors d'activitat. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir de les dades absolutes sobre activitats professionals per districtes i sectors d'activitat que consten a: Ajuntament de Barcelona (1997d: 325).

Finalment, en les activitats del sector *primari* destaquen les proporcions de professionals dels districtes de Ciutat Vella, Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi i l'Eixample.

El gràfic 6.5. recull les diferents proporcions dels sectors d'activitat entre els professionals residents en els diferents districtes de Barcelona.

2.2.- Llocs de treball, localitat de residència i mobilitat obligada

La dinàmica econòmica condiona les possibilitats de treball dels barcelonins de manera important però també relativa en tant que cal ser conscients -com mostren les dades que recullen les taules 6.6 i 6.10- que ni tots els llocs de treball que hi ha a la ciutat són ocupats per barcelonins, ni tots els barcelonins treballen a la seva ciutat. En concret, tot i que la gran majoria de barcelonins treballen a la pròpia ciutat (al voltant del 80%) i la majoria de llocs de treball ubicats a Barcelona són ocupats per persones que resideixen a la ciutat (més del 63% d'aquests), aproximadament el 20% dels barcelonins tenen el lloc de treball fora de Barcelona i prop del 40% dels que treballen en aquesta ciutat no hi resideixen.

D'altra banda, i el que potser és encara més important, la mobilitat per treball, que és una de les més rellevants en el municipi, ha seguit una tendència creixent²¹.

²¹ Se'n pot trobar constància als Informes de Mobilitat i Trànsit elaborats anualment basant-se en l'Enquesta Metropolitana de Trànsit de l'Àmbit de la Via Pública de l'Ajuntament de Barcelona per l'equip dels professors de la UB J. Ma. Aragay, Juli Sabaté i Elisabeth Torrelles, i també a les referències: Ajuntament de Barcelona (2000c: 53-58), NEL·LO, O.; RECIO, A.; SOLSONA, M. I SUBIRATS, M. (1998), CABRÉ, A. i MÓDENES, J. A. (1997), MÓDENES, J. A. (1999) o MIRALLES, C. i CEBOLLADA, A. (2001). En concret, a Ajuntament de Barcelona (2000c) es quantifica la gent que es mou per treball i/o estudis a la ciutat, indicant-ne l'origen i el destí dels desplaçaments. A NEL·LO, O.; RECIO, A.; SOLSONA, M. I SUBIRATS, M. (1998: 170) s'afirma: "Un dels fenòmens més visibles que s'està produint a la regió metropolitana de Barcelona és el de la difusió de l'activitat en el territori: augmenta el pes relatiu dels llocs de treball situats a les corones metropolitanes i en general en els municipis mitjans i petits, la gent es mou més i diversifica l'ús de l'espai. Aquest fet té una incidència directa en el nombre i la distància dels desplaçaments que, per motius obligats i no obligats, es generen diàriament en aquesta zona (...) la segona corona metropolitana i en general els municipis mitjans i petits han vist augmentar el seu pes relatiu pel que fa a la població resident, els llocs de treball que s'hi localitzen o el destí de la mobilitat (...) han augmentat la mobilitat residencial (...) la mobilitat obligada (...) i la mobilitat no obligada (els desplaçaments per motius comercials i de lleure)". I, a MIRALLES, C. i CEBOLLADA, A. (2001), s'analitza com el model de ciutat i d'ús d'aquesta que s'estan donant comporta una creixent necessitat de disposició de vehicle privat, mostrant que aquells que no en disposen queden cada vegada més exclosos de diferents zones de la ciutat i, per tant, de diferents funcions d'aquesta -per exemple, no poden accedir a l'oci, al treball, etc.-. Per tant, hi ha determinats col·lectius que són especialment propensos a quedar exclosos del mercat de treball -els joves i les dones, en especial-. Recollint les seves paraules (pàgina 13): "la ubicació dels llocs de treball a les perifèries urbanes impossibiliten l'ús de cap mitjà de transport alternatiu al vehicle

Per aquestes raons és cada vegada més necessari comprendre la realitat econòmica i laboral des d'una perspectiva més global, i així, creix la necessitat d'estudis que, per avaluar de manera més completa les possibilitats reals d'inserció laboral dels barcelonins, ampliïn la seva base territorial i sense perdre de vista particularitats locals, es centrin en regions més àmplies -per exemple, el conjunt del territori metropolità-.

Tanmateix, però, tampoc no cal oblidar que si hi ha una població menys mòbil que les restants, aquesta sol ser la de les persones més pobres i marginals dins de la societat, que són, a priori, justament aquelles més susceptibles d'esdevenir perceptores de les ajudes socials i, per tant, les que a nosaltres ens interessa més caracteritzar i estudiar.

Fetes les consideracions precedents, es detallen seguidament en aquest apartat les principals característiques dels llocs de treball que hi ha a Barcelona ciutat, i dels llocs de treball ocupats pels barcelonins, per tal d'enllaçar les característiques econòmiques de la ciutat -que s'han detallat prèviament- amb la situació laboral dels seus residents -que és la informació que es presentarà en el darrer dels apartats d'aquest capítol de contextualització i caracterització sociodemogràfica, econòmica i laboral de la ciutat-.

2.2.1.- Llocs de treball a Barcelona ciutat

Com s'ha indicat prèviament, la majoria de llocs de treball que hi ha a la ciutat de Barcelona els cobreix gent que resideix en el aquest municipi, tot i que la proporció de gent que treballa a la ciutat i resideix fora ha augmentat entre 1991 i 1996, arribant en aquest darrer any al 36.7%. Aquestes dades -recollides a la taula 6.4- mostren que a Barcelona se segueix una tendència compartida per altres grans ciutats europees en què va augmentant la mobilitat per motiu de treball i, per tant, en què a la ciutat es creen llocs de treball que no seran ocupats necessàriament pels mateixos residents i, per tant, en què es produeix la paradoxa que pot estar-se donant un augment de llocs de treball i, simultàniament, dels residents desocupats.

Taula 6.4.- Llocs de treball a Barcelona ciutat

LLOCS DE TREBALL A BARCELONA	1991		1996		INCREMENT	
	Nombre	%	Nombre	%	Absolut	Relatiu
<i>TOTAL</i>	761.155	100,0	659.786	100,0	-101.369	-13,3
Ocupats per residents a la ciutat	521.129	68,5	417.410	63,3	-103.719	-19,9
Ocupats per residents a la resta de Catalunya	240.036	31,5	242.376	36,7	2.340	1,0

Font: Dades absolutes: Ajuntament de Barcelona (1997d: 285-287) i (1999a: 277).

Càlculs propis dels percentatges i dels increments absoluts i relatius.

privat", i així, per exemple, indiquen que "la manca d'accés directe al vehicle privat fa que moltes dones no puguin integrar-se plenament al mercat de treball ja que no els és possible arribar a les diferents feines".

La població que treballa a Barcelona, però no hi viu, resideix fonamentalment -com recull la taula 6.5- a les principals ciutats de la seva Regió Metropolitana²² -en especial, en els territoris coneguts com a primera i segona corones metropolitanes-. En concret, les dades del 1991 i 1996²³ indiquen que les persones que treballen a Barcelona però no hi viuen resideixen principalment a ciutats com l'Hospitalet de Llobregat, Badalona, Santa Coloma de Gramenet i Cornellà de Llobregat. També provenen del Prat de Llobregat, Sant Boi de Llobregat, Esplugues de Llobregat i Sant Cugat del Vallès (d'on arriben un mínim d'aproximadament un 1% de treballadors) i, amb menor quantia, de Sant Adrià de Besòs, Cerdanyola del Vallès, Viladecans, Castelldefels, Sabadell, Terrassa, Gavà i Sant Feliu de Llobregat. El percentatge restant de gent que treballa a Barcelona i prové de la resta de Catalunya (13,6% el 1996 i 9,1% el 1991) ve majoritàriament de la resta de la Regió I.

Taula 6.5.- Distribució dels llocs de treball de la ciutat de Barcelona segons el lloc de residència dels ocupats. Evolució 1991-1996

DISTRIBUCIÓ DELS LLOCS DE TREBALL DE BARCELONA CIUTAT	1991		1996	
	Nombre	%	Nombre	%
TOTAL	761.165	100,0	659.786	100,0
LOCALITAT DE RESIDÈNCIA				
Barcelona	521.129	68,5	417.410	63,3
L'Hospitalet de Llobregat	49.895	6,6	39.979	6,1
Badalona	26.290	3,5	25.049	3,8
Santa Coloma de Gramenet	23.154	3,0	18.131	2,7
Cornellà de Llobregat	10.441	1,4	9.216	1,4
El Prat de Llobregat	7.857	1,0	7.177	1,1
Sant Boi de Llobregat	7.809	1,0	6.837	1,0
Sant Cugat del Vallès	5.515	0,7	6.819	1,0
Esplugues de Llobregat	7.477	1,0	6.641	1,0
Sant Adrià del Besòs	5.998	0,8	5.010	0,8
Cerdanyola del Vallès	5.666	0,7	4.902	0,7
Viladecans	4.156	0,5	4.805	0,7
Castelldefels	3.384	0,4	4.582	0,7
Sabadell	4.384	0,6	4.277	0,6
Terrassa	3.197	0,4	3.407	0,5
Gavà	2.535	0,3	3.003	0,5
Sant Feliu de Llobregat	3.073	0,4	2.970	0,5
Resta Catalunya	69.205	9,1	89.571	13,6

Nota: Les dades consideren solament les persones residents a Catalunya.

Font: Ajuntament de Barcelona (1998g), capítol Treball.

²² Com es recull a NEL-LO, O.; RECIO, A.; SOLSONA, M. I SUBIRATS, M. (1998:178 i 183), la Regió Metropolitana de Barcelona comprèn 162 municipis pertanyents a les comarques de l'Alt Penedès, el Barcelonès, el Baix Llobregat, el Garraf, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental. Cal diferenciar-la de la Regió I de Catalunya, que comprenia 129 municipis de les comarques del Baix Llobregat, el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental i de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, que comprèn els 27 municipis integrats a l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona.

²³ Dades que poden consultar-se a la referència: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1996c: 285) (1999a: 277), i que també estan disponibles *on line* a l'adreça www.bcn.es/estadistica/catala/anuari/cap10/index.htm.

La distribució d'aquests llocs de treball segons les localitats de residència i els subsectors econòmics -que es recull en la taula 6.6- mostra que aproximadament una quarta part d'aquests corresponen a serveis diversos, prop del 20% a comerç, restauració i reparacions, poc més del 13% a institucions financeres i serveis a empreses, i una mica més del 8% a transports i comunicacions. La resta són llocs de treball en agricultura, ramaderia i pesca, energia i aigua, activitats industrials o construcció. La comparació de la distribució dels llocs de treball per subsectors segons les persones resideixin o no a la ciutat mostra que els residents a la ciutat treballen en major proporció que els residents fora de Barcelona en el comerç, la restauració i les reparacions, en institucions financeres i serveis a empreses, en serveis diversos i en altres indústries manufactureres, i menys en les restants activitats.

Taula 6.6.- Llocs de treball a Barcelona segons localitat de residència dels treballadors i segons subsectors econòmics. 1991

LLOCS DE TREBALL A BARCELONA CIUTAT	TOTAL		Barcelona ciutat		Resta Catalunya	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
TOTAL	761.165	100,0	521.129	100,0	240.036	100,0
SECTORS D'ACTIVITAT:						
Agricultura, ramaderia i pesca	2.300	0,3	697	0,1	1.603	0,7
Energia i aigua	8.117	1,1	5.397	1,0	2.720	1,1
Transf. min. no energ. i químics	30.359	4,0	20.088	3,9	10.271	4,3
Indústria transformació metalls	85.629	11,2	48.774	9,4	36.855	15,4
Altres indústries manufactureres	93.317	12,3	65.750	12,6	27.567	11,5
Construcció	48.929	6,4	23.580	4,5	25.349	10,6
Comerç, restauració i reparacions	147.851	19,4	107.630	20,7	40.221	16,8
Transports i comunicacions	62.603	8,2	40.705	7,8	21.898	9,1
Inst. financeres i serveis empreses	102.181	13,4	76.992	14,8	25.189	10,5
Altres serveis	179.879	23,6	131.516	25,2	48.363	20,1

Font: Ajuntament de Barcelona (1997d*: capítol sobre Treball).

D'altra banda, la distribució dels llocs de treball segons el lloc de residència i la professió -que recull la taula 6.7.- mostra que pràcticament el 30% dels llocs de treball de Barcelona corresponen a treballadors de la indústria, i prop del 23% a serveis administratius, un 17.5% corresponen a professionals i tècnics, més del 14% a comerciants i venedors i més del 12% a hostaleria i altres serveis. Finalment un 3% dels llocs de treball de la ciutat són ocupats per directius. La comparació de les dades entre els llocs de treball ocupats per residents i els que ocupen els que no resideixen a la ciutat mostra que són justament els no-residents els que ocupen en major mesura els llocs de treball en hostaleria i altres serveis i també de treballadors industrials, dos dels sectors que més han sofert les conseqüències flexibilitzadores del mercat laboral i, per tant, en els quals hi ha una major mercantilització.

Taula 6.7.- Llocs de treball a Barcelona segons localitat de residència dels treballadors i professions. 1991

LLOCS DE TREBALL A BARCELONA CIUTAT	TOTAL		Barcelona ciutat		Resta de Catalunya	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
TOTAL	761.165	100,0	521.129	100,0	240.036	100,0
PROFESSIONS:						
Professionals i tècnics	132.943	17,5	101.655	19,5	31.288	13,0
Directius	22.761	3,0	17.339	3,3	5.422	2,3
Serveis administratius	174.697	23,0	129.777	24,9	44.920	18,7
Comerç i venedors	111.491	14,6	84.017	16,1	27.474	11,4
Hostaleria i altres serveis	92.198	12,1	60.572	11,6	31.626	13,2
Treballadors indústria	222.348	29,2	124.969	24,0	97.379	40,6
Altres	4.727	0,6	2.800	0,5	1.927	0,8

Font: Ajuntament de Barcelona (1997d*: capítol sobre Treball).

2.2.2.- Llocs de treball dels barcelonins

S'ha indicat prèviament que no tots els barcelonins treballen a la pròpia ciutat i que les dades recents mostren que augmenta la proporció de les persones que es desplacen fora del seu municipi per anar a treballar. En concret, les dades -recollides a la taula 6.8.- mostren d'una banda, la reducció del nombre de llocs de treball dels residents a la ciutat -fet lògic si considerem que el nombre de residents ha minvat-; i, de l'altra, l'augment del percentatge de barcelonins que treballen fora del seu municipi de residència -passant des del 16.5% el 1991 a més del 21% l'any 1996-²⁴.

Taula 6.8.- Llocs de treball dels residents de Barcelona

LLOCS DE TREBALL DELS RESIDENTS A BARCELONA CIUTAT	1991		1996		INCREMENT	
	Nombre	%	Nombre	%	Absolut	Relatiu
TOTAL	623.930	100,0	529.751	100,0	-94179	-15,1
A Barcelona	521.129	83,3	417.410	78,8	-103719	-19,9
Fora de Barcelona	102.801	16,5	112.341	21,2	-9540	-9,3

Font: Ajuntament de Barcelona (1997d: 290), (1999a: 277) i (1998g: capítol sobre Treball).

²⁴ Segons les dades que consten a AJUNTAMENT DE BARCELONA (1998g: capítol sobre Treball), la major part dels llocs de treball dels barcelonins ocupats l'any 1996 s'ubicaven a Barcelona ciutat (78.8%). Deis restants, les ciutats on hi havia major proporció de barcelonins que hi treballaven eren L'Hospitalet de Llobregat (3.1%), Badalona (1.3%), El Prat de Llobregat (1%) i Cornellà de Llobregat (0.9%). En els altres municipis treballava, respectivament, menys d'un 1% de barcelonins. Finalment, un 6.4% dels residents a Barcelona ciutat treballava a altres municipis catalans i un 0.4% a la resta d'Espanya o a l'estranger.

2.3.- Algunes reflexions finals sobre com les característiques i l'evolució de l'activitat econòmica a la ciutat poden afectar el diferent risc de pobresa i exclusió social dels residents a Barcelona i, per tant, el perfil de beneficiaris del PIRMI i la utilitat del programa a la ciutat

A partir de l'anàlisi de l'activitat econòmica –empresarial i professional- de la ciutat i de la seva evolució recent s'ha constatat fonamentalment que Barcelona és una ciutat on:

- Hi ha una major proporció de les activitats empresarials que professionals –aproximadament tres de cada quatre ho són-, però on el pes d'aquestes darreres han incrementat en tots els sectors considerats (primari, indústria, construcció, comerç i serveis) durant els darrers anys.
- Hi ha hagut una important terciarització de l'activitat econòmica, sobretot gràcies a l'increment de les activitats professionals i empresarials de serveis –destacant-hi les de restauració, transports i comunicacions, serveis a empreses, i immobiliàries-.
- Les activitats industrials han minvant, en part com a conseqüència de la reubicació de part de les indústries fora d'aquest municipi, en part, com a conseqüència de la necessitat de reconversió d'algunes de les activitats industrials que es realitzaven a la ciutat –ja que hi han davallat especialment les indústries més tradicionals-.
- La construcció ha estat el sector amb una evolució més irregular.
- Es dona una divisió funcional del territori, que fa que segons els districtes hi hagi major o menor presència d'unes o altres activitats. Per exemple, s'observa que mentre l'activitat *comercial* està força repartida arreu de la ciutat, els *serveis* predominen en els districtes de L'Eixample, Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi, i, també, a la part nord-est de la ciutat; i la *indústria* és especialment important als polígons de la Zona Franca, del Poblenou, del Bon Pastor-Verneda, i de l'Eix central de L'Eixample.
- La divisió funcional del territori, que va més enllà del propi nucli urbà per abastir el conjunt de la Regió Metropolitana, incrementa la mobilitat obligada –treball o estudis- dels seus ciutadans i, ateses les limitacions dels serveis de transport públic urbans i interurbans, la necessitat de poder disposar de vehicle privat.

- Hi ha un decreixement dels llocs de treball que hi ha a la ciutat. Incrementen els no-residents que hi treballen i minven els barcelonins que treballen fora del seu nucli de residència habitual.

La consideració d'aquestes qüestions és fonamental quan vol analitzar-se el diferent risc de pobresa i exclusió social de les persones, ja que hi poden contribuir en gran mesura.

Així, per exemple, la terciarització de l'activitat econòmica està afavorint la proliferació de contractacions molt més diverses, i amb elles, de distints drets i titularitats als ciutadans, alhora que el declivi d'indústries tradicionals està deixant a l'atur gent d'edat avançada que ha d'afrontar especials dificultats per la seva reinserció laboral.

I la divisió funcional de la ciutat i la preeminència d'un model que requereix la disposició de vehicle privat per poder accedir a determinades funcions o parts de la ciutat comporta que determinats segments de població vegin limitades les seves possibilitats de poder gaudir completament de la seva ciutat i, per tant, puguin veure's privats d'accedir a determinat tipus de provisions o titularitats. També està afavorint que algunes parts de la ciutat, tot i ser-ne administrativament una part, siguin ignorades funcionament i, per tant, siguin no-ciutat en el sentit d'integració socioeconòmica amb la resta del nucli urbà.

Per tant, es confirma la hipòtesi defensada amb anterioritat que les oportunitats laborals de les persones que resideixen a Barcelona depenen no tan sols del fet que la ciutat gaudeixi d'una economia sanejada i dinàmica, sinó que aquestes siguin característiques d'un territori més ampli que comprendria bàsicament la Regió Metropolitana de la ciutat, però també confirmen l'encara gran proporció de barcelonins el lloc de treball dels quals continua ubicant-se en aquesta ciutat. Per tant, serà en funció del dinamisme i de l'especialització funcional que es doni en el territori -barceloní i metropolità- i de les capacitacions personals, que les persones aconseguiran mantenir-se efectivament vinculades a l'esfera estable del mercat de treball remunerat -bé a Barcelona, bé fora d'aquesta ciutat-, o seran més propenses a ser-ne expulsades i, per tant, a veure augmentar en gran mesura el seu risc d'exclusió d'altres esferes i així, d'esdevenir potencials sol·licitants dels programes de benestar social.

Entre els residents a Barcelona que treballen fora del seu municipi, els destins laborals majoritaris són -com es palesa a la taula 6.9.²⁵ les ciutats de L'Hospitalet de Llobregat, Badalona, El Prat de Llobregat, Esplugues de Llobregat, Cornellà de Llobregat i Sant Cugat del Vallès. Un 0.6% de la població ocupada va respectivament a altres municipis propers a Barcelona com ara Cerdanyola del Vallès, Martorell, Montcada i Reixac, Sabadell,

---

²⁵ Dades procedents de l'AJUNTAMENT DE BARCELONA (1998g).

Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet; un 0.5% als municipis de Sant Joan Despí, Sant Just Desvern i Terrassa; i un 0,4% a Barberà del Vallès, Sant Boi de Llobregat, Santa Perpètua de Mogoda i Rubí. De la resta de barcelonins ocupats l'any 1996 un 6.4% es desplaçava a treballar a la resta de Catalunya i un 0.4% a la resta d'Espanya i l'estranger²⁶.

2.4.- Situació laboral dels barcelonins

En aquest apartat es pretén analitzar si existeixen diferències substancials quant a la situació laboral dels barcelonins, i especialment dins dels barcelonins actius -aquells que treballen o volen treballar-, entre els que aconsegueixen la (re)inserció laboral i els que queden fora del treball formal remunerat. En concret, s'analitzaran les possibles diferències existents segons les característiques sociodemogràfiques de gènere, edat i nivell d'instrucció, i també segons el districte de residència, amb l'objectiu d'explicar, mitjançant aquelles, l'existència d'un risc diferencial d'exclusió del món del treball i, per tant -*ceteris paribus*-, un major risc de pobresa i exclusió social de determinats col·lectius socials i amb ell una major necessitat de poder gaudir d'altres mecanismes de suport com les xarxes de suport personals, comunitàries i familiars, d'una banda, i de l'estat del benestar i les polítiques socials, de l'altra.

La consideració de la situació laboral permet distingir bàsicament entre *persones actives* -aquelles que estan treballant o buscant feina- i *no actives* -aquelles que no ho fan-. I, dins de les persones actives, entre *persones ocupades* -aquelles que estan treballant-, *persones que busquen la seva primera feina* -volen treballar però encara no ho han fet mai- i *persones desocupades* -aquelles que han treballat anteriorment, i ara no treballen però estan disponibles per a treballar i busquen feina²⁷. Les persones no actives agrupen situacions força diverses: *jubilats o pensionistes*, *incapacitats permanents*, *estudiants i/o escolars*, gent que únicament treballa en *tasques domèstiques o de la llar*; i un petit col·lectiu que correspon a *altres situacions diverses*.

²⁶ La majoria de situacions en què es resideix lluny del lloc de treball solen ser situacions amb caràcter provisional que acaben o bé amb un canvi de residència o bé amb un canvi del lloc de treball.

²⁷ Habitualment tant les persones que estan cercant la seva primera feina com les persones aturades es qualifiquen de *desocupades*; aquí es manté la diferenciació entre els desocupats que cerquen la seva primera feina i els restants en tant que, com es veurà, es considera un col·lectiu amb un major risc d'exclusió laboral a causa de les importants dificultats d'integració en el mercat de treball que sofreixen aquells col·lectius que no han treballat amb anterioritat i que sovint corresponen a dones i joves.

Les dades disponibles pel que fa al conjunt de la ciutat -taula 6.9- mostren fonamentalment que a Barcelona les persones actives han estat menys importants, tant en termes absoluts com relatius, que les persones no actives, i que, tot i que les distàncies s'han anat escurçant entre el 1986 i el 1996, aquest fet s'explica en major mesura per un augment dels desocupats i dels que cerquen la primera feina i per una disminució de les persones inactives, que no pas per un augment dels barcelonins ocupats. Per tant, es palesa que, en un context en què les tendències apunten a una creixent mercantilització de totes les esferes vitals, hi ha un augment dels barcelonins que depenen de mecanismes d'integració econòmica diferents del mercat de treball.

Concretament la taula 6.9 mostra que el percentatge de barcelonins ocupats ha minvat entre el 1991 i el 1996, passant de ser el 38% de la població l'any 1991 i al 35% l'any 1996. Per tant, el percentatge de barcelonins que no garanteixen el seu sosteniment directament en el mercat de treball formal remunerat ha crescut últimament des del 62% del 1991 al 65% de l'any 1996. Aquests barcelonins requereixen que existeixin altres mecanismes d'integració que garanteixin el seu accés a un nivell de vida amb dignitat²⁸ i són els més susceptibles de sofrir pobresa i/o exclusió quan aquests mecanismes alternatius no funcionen adequadament per cobrir les seves possibles mancances i necessitats.

Taula 6.9.: Relació amb l'activitat laboral de la població de Barcelona

SITUACIÓ LABORAL	1986		1991		1996		Increment 86-96	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%	Absolut	Relatiu
POBLACIÓ	1.701.812	100,0	1.643.542	100,0	1.508.805	100,0	-193.007	-11,3
ACTIUS:	680.330	40,0	722.870	44,0	667.332	44,2	-12.998	-1,9
Ocupats	534.540	31,4	623.930	38,0	529.751	35,1	-4.789	-0,9
Busquen la feina	51.139	3,0	19.447	1,2	26.002	1,7	-25.137	-49,2
Desocupats	94.651	5,6	79.493	4,8	111.579	7,4	16.928	17,9
NO ACTIUS:	1.021.482	60,0	920.672	56,0	841.473	55,8	-180.009	-17,6
Jubilats/pensionistes	253.759	14,9	283.178	17,2	327.676	21,7	73.917	29,1
Incapacitats Permanents	16.533	1,0	8.662	0,5	16.297	1,1	-236	-1,4
Escolars i estudiants	380.985	22,4	338.807	20,6	286.051	19,0	-94.934	-24,9
Feines de la llar	287.745	16,9	232.854	14,2	160.957	10,7	-126.788	-44,1
Altres situacions	73.399	4,3	50.655	3,1	45.838	3,0	-27.561	-37,5
Servei militar	9.061	0,5	6.979	0,4	4.654	0,3	-4.407	-48,6

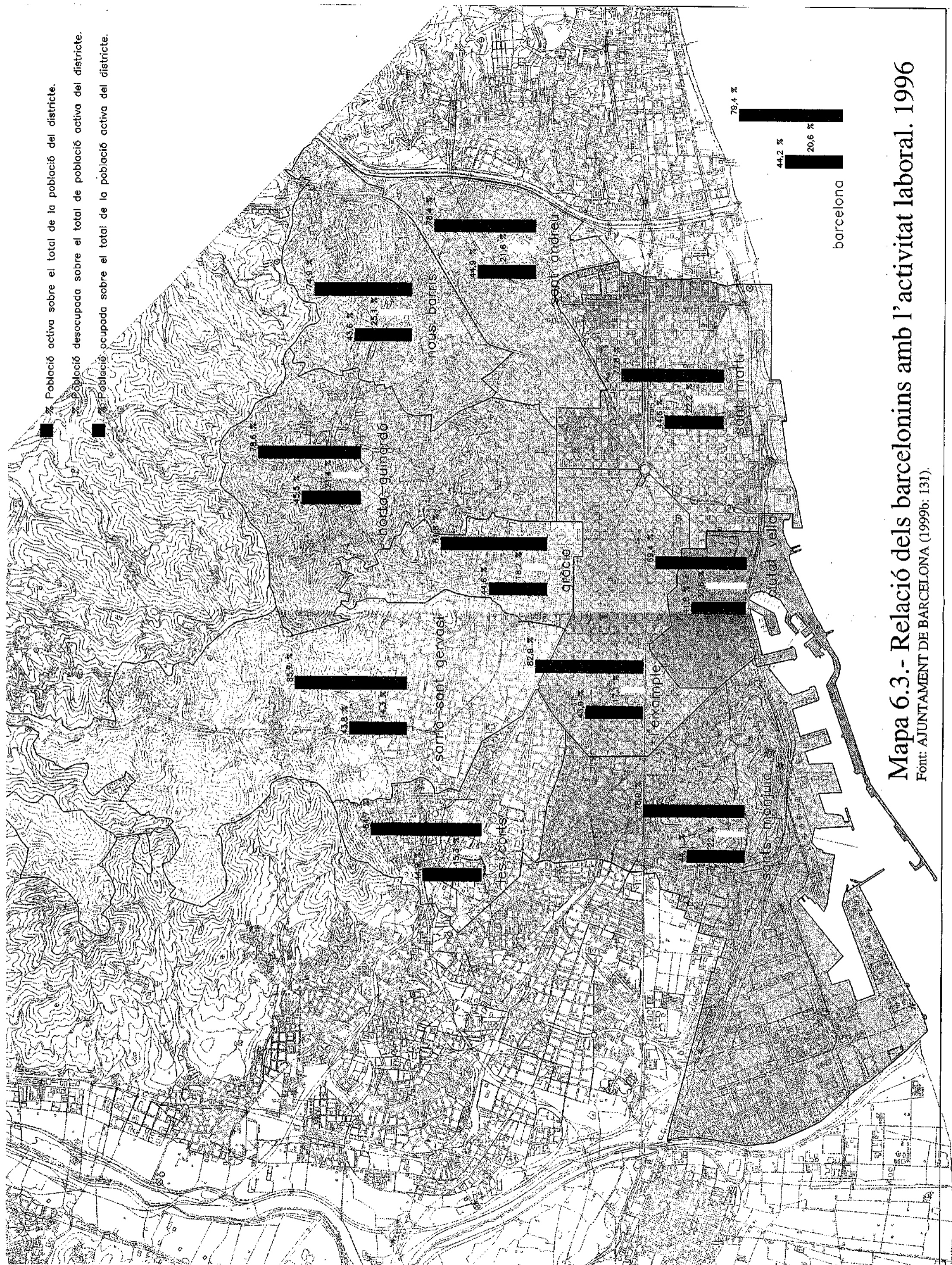
Font: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

²⁸ Per exemple, i com s'ha detallat en el capítol segon d'aquesta tesi, les xarxes comunitàries o familiars de reciprocitat o un estat del benestar redistributiu.

■ % Població activa sobre el total de la població del districte.

■ % Població desocupada sobre el total de població activa del districte.

■ % Població ocupada sobre el total de la població activa del districte.

Mapa 6.3.- Relació dels barcelonins amb l'activitat laboral. 1996

FONT: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999b: 131).

Havent vist, doncs, que hi ha una important proporció de barcelonins que queden exclosos del mercat de treball formal remunerat, interessa veure si aquesta situació de risc està homogèniament repartida o si recau sobre uns col·lectius amb una major intensitat que sobre els restants. És el que es fa a continuació, i permetrà palesar si determinats col·lectius presenten un major risc de necessitar les ajudes de programes com el PIRMI. Per fer-ho, i tenint present la diversitat de situacions recollides en el capítol de persones inactives, i també el fet que la majoria de les persones que aquestes recullen -jubilats, pensionistes o escolars- són persones sense accés al programa a l'estudi del funcionament i dels beneficiaris del qual s'ha dedicat el present treball²⁹, es consideraran únicament les *persones actives* que resideixen a la ciutat de Barcelona i s'intentaran establir les principals diferències entre aquelles que treballen i les que, tot i estar disponibles per treballar i cercant feina, (encara) no n'han trobat, atenent les dades corresponents a l'any 1996.

Abans de procedir a aquesta anàlisi, el mapa 6.3 permet tenir una aproximació gràfica a la importància relativa de la població activa en cada districte i en el conjunt de la ciutat i, també, al pes dels ocupats i dels desocupats sobre el total d'actius de cada territori considerat.

2.4.1.- Situació laboral de la població activa de Barcelona per gèneres

La primera variable que s'ha considerat oportú d'analitzar és la que fa referència al gènere. Considerant la situació laboral dels barcelonins actius per gèneres segons el total de barcelonins en cada situació laboral -gràfic 6.6-, s'observa entre els actius hi ha una major proporció d'homes que de dones que resideixen a la ciutat i, el que interessa més en el nostre cas, que entre els barcelonins ocupats -529.751 en total- també hi ha major proporció d'homes que de dones, mentre que elles són majoria entre els residents que cerquen la primera feina i entre els que estan desocupats.

La consideració de les proporcions sobre el total de barcelonins de cada gènere -gràfic 6.7.- mostra que els anteriors resultats no són deguts exclusivament a una diferent presència en la ciutat d'homes i de dones, sinó al fet que les dones tenen efectivament majors dificultats d'incorporació en el mercat de treball: les proporcions de dones que estan desocupades o cercant la seva primera feina són notablement superiors a les d'homes en aquestes situacions, i les de dones ocupades són per tant, inferiors.

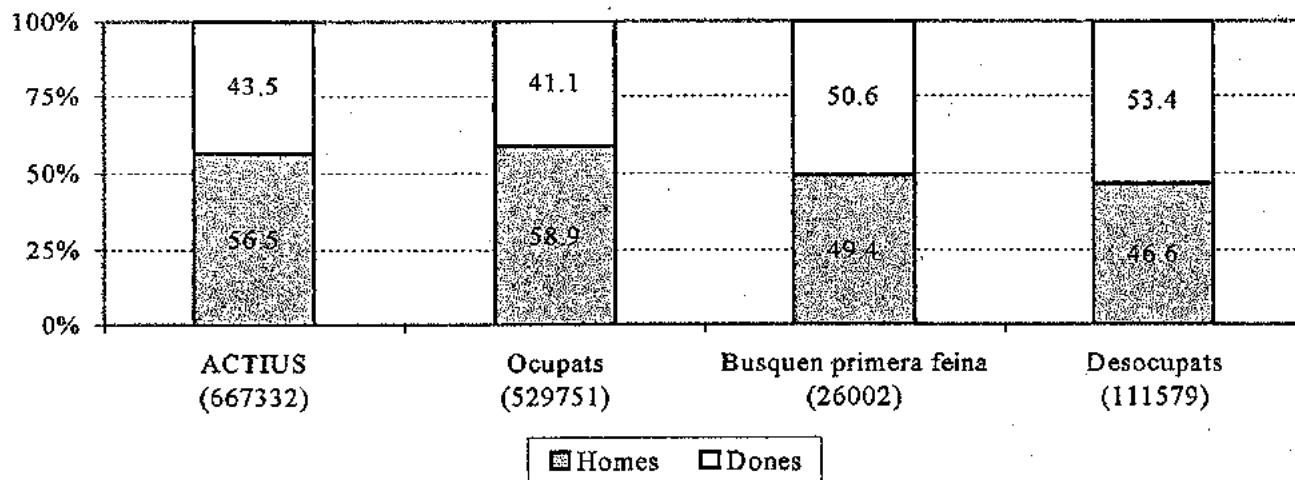
Així doncs, entre les persones actives que resideixen a Barcelona, els homes tenen majors probabilitats de trobar ocupació que les dones, o el que seria equivalent: les dones actives residents a Barcelona sofreixen un major risc d'exclusió del mercat de treball formal remunerat que els homes actius que resideixen en aquesta ciutat.

---

²⁹ Com s'ha exposat detalladament en el capítol quart d'aquesta tesi doctoral.

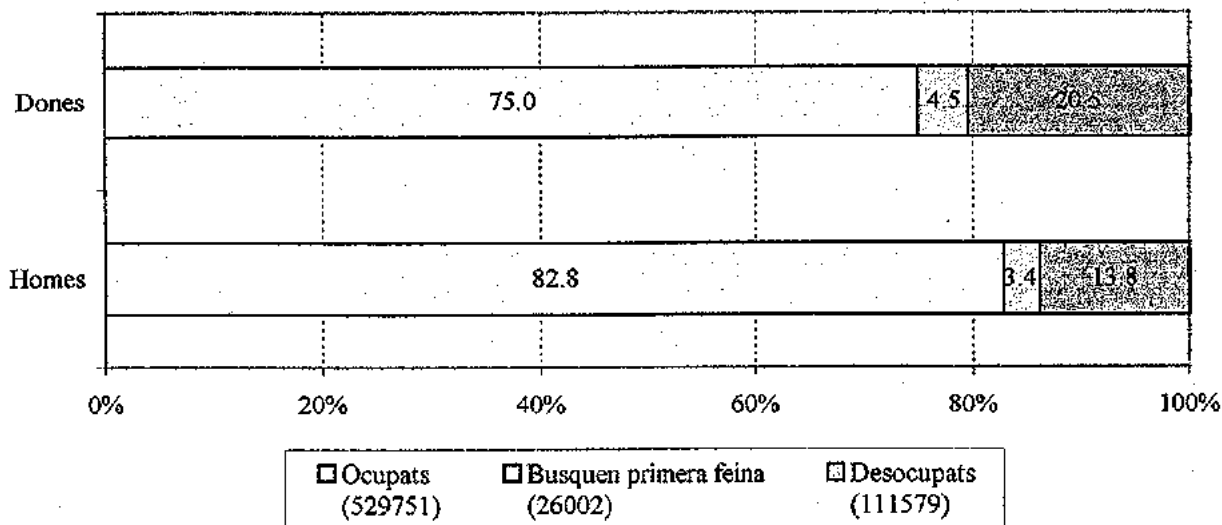

Gràfic 6.6.- Situació laboral dels barcelonins per gèneres. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades absolutes que consten a: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

Gràfic 6.7.- Situació laboral dels barcelonins actius per gèneres. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades absolutes que consten a: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

2.4.2.- Situació laboral de la població activa de Barcelona per grups d'edat³⁰

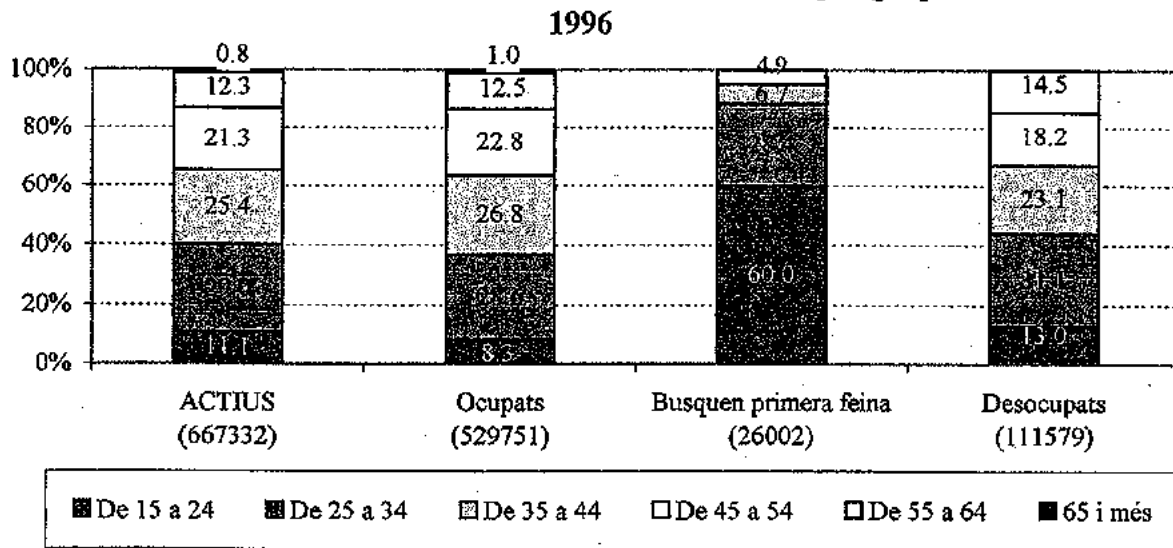
Una altra variable que condiciona en gran mesura les possibilitats d'integració en l'esfera laboral és l'edat. Concretament, considerant la situació laboral de la població activa barcelonina segons la seva edat i els percentatges d'actius en cada situació laboral -gràfic 6.8-, cal destacar fonamentalment que les majors proporcions de persones actives es concentren entre els 25 i els 34, decreixent a mesura que augmenta l'edat. I que també decreix amb l'edat la proporció d'actius que cerca la seva primera feina (arriba al 60% entre els de menys de 25 anys, i supera el 28% entre els de 25 a 34, i sols prop de l'11% en té més de 35). Entre els desocupats que han tingut alguna feina prèvia, el col·lectiu que registra les majors proporcions és el dels de 25 a 34 anys; a partir d'aquesta edat, la proporció de desocupats minva també en augmentar l'edat.

La consideració dels percentatges sobre el total de persones de cada grup d'edat permet palesar si existeix o no diferència en les oportunitats dels actius d'esdevenir persones ocupades o que no troben treball. En concret, les dades mostren -gràfic 6.9.- que les possibilitats d'ocupació màxima corresponen a les persones d'entre 35 i 54 anys d'edat i també a aquells barcelonins que, tot i haver superat l'edat de jubilació, continuen la seva vida activa. Per contra, les persones que no han arribat als 25 són els que troben unes majors dificultats per aconseguir un treball³¹, seguides de les que en tenen menys de 35. La consideració conjunta dels que cerquen la primera feina i aquells que estan en situació de desocupació, tot i haver pogut treballar amb anterioritat, revelen que són els més joves i els actius sense feina que tenen més de 55 anys els que troben majors dificultats d'inserció laboral. Per tant, són dos dels col·lectius que troben majors

³⁰ Atès que les variables originals agrupen la població per quinquennis (0-4, 5-9, 10-14, 15-24, etc.), i atès que a Espanya, Catalunya i Barcelona, les persones poden començar a treballar a partir dels 16 anys d'edat, la recollida de dades per confeccionar aquest capítol ha requerit la consideració de tots els quinquennis en què hi poden haver persones treballant o cercant feina; per això, el primer tram d'edats inclou persones de 15 a 24 anys d'edat. D'altra banda, tot i que la jubilació està prevista als 65 anys d'edat, també és possible, segons col·lectius, que hi hagi determinades persones que superada aquesta edat continuïn treballant. Per això, el tram de 65 i més anys també s'ha hagut d'incloure en aquest estudi de la població activa, tot i que, en principi, es tracta majoritàriament de població amb dret a la jubilació i, per tant, no inclosa en aquest apartat. La interpretació correcta de les dades fa necessari tenir en compte aquests aclariments.

³¹ Cal recordar que aquest col·lectiu també es troba exclòs de l'accés al PIRMI llevat dels casos legalment explicitats com a excepcionals, i que s'han detallat prèviament en el capítol quart d'aquesta tesi doctoral.

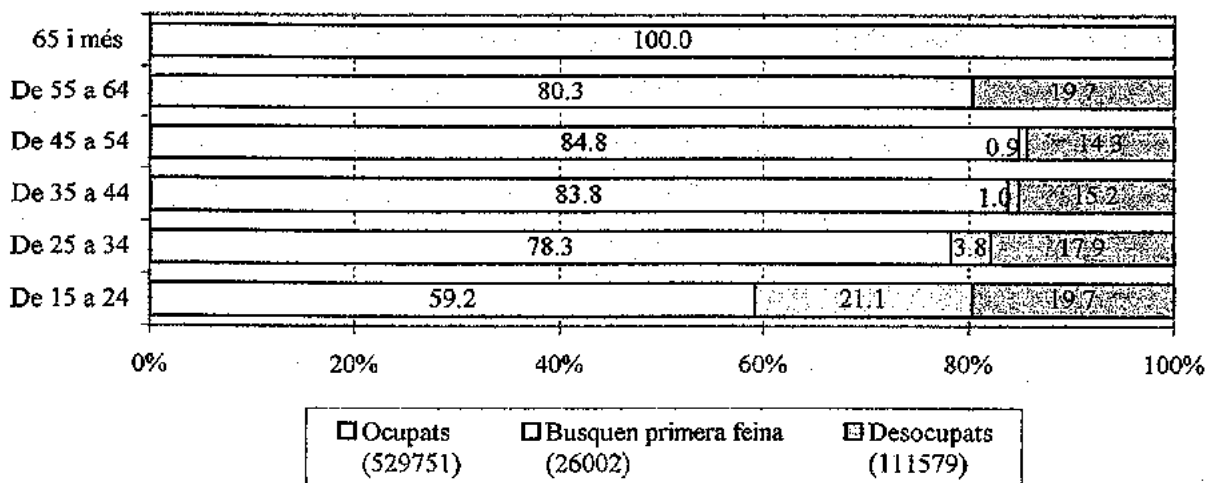
Gràfic 6.8.- Situació laboral dels barcelonins actius per grups d'edat.

Font: Elaboració pròpia del gràfic i els càlculs necessaris a partir de les dades absolutes que consten a: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball)

Gràfic 6.9.- Situació laboral dels barcelonins actius per grups d'edat.

1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades absolutes que consten a: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

dificultats per beneficiar-se del PIRMI³² aquells als quals també és més difícil la incorporació i permanència en el mercat laboral.

2.4.3.- Situació laboral de la població de Barcelona per gèneres i grups d'edat

Combinant les dues anteriors informacions, i considerant les oportunitats diferencials de les persones que resideixen a Barcelona tenint en compte simultàniament el seu gènere i la seva edat, i analitzant la proporció de barcelonins actius segons gènere i grups d'edat sobre el total que hi ha en cada situació laboral -dades recollides a la taula 6.10- s'observa que tant entre els homes com entre les dones es confirmen les tendències apuntades per al conjunt de barcelonins, destacant que les dones dels trams d'edat compresos entre els 25 i els 44 anys d'edat presenten majors percentatges que els homes en totes les situacions considerades.

En comparar els percentatges dels barcelonins en cada situació laboral segons el grup d'edat a què corresponen -taula 6.11.- es comprova, com s'ha fet a escala general, que aquells amb unes menors probabilitats d'estar ocupats són els que no han complert els 25 anys d'edat. A banda dels més joves, entre els homes, són justament els que tenen més de 55 anys d'edat els que afronten les majors dificultats d'inserció laboral, juntament amb els que tenen entre 25 i 34 anys d'edat. Entre les dones, les que compten amb menors probabilitats d'ocupació tenen són les que tenen menys de 44 anys i les de més de 55. També es palesa que per a qualsevol tram d'edats les proporcions d'homes ocupats són sempre superiors als de dones ocupades, sent, per tant, les dones les que sofreixen amb major duresa dificultats d'accés al mercat laboral. Són especialment importants les diferències entre homes i dones que tenen entre 25 i 34 anys (total de desocupació dels homes 18% vs. total de desocupació de les dones 26%) i entre 35 i 44 (11.6% total de desocupació dels homes vs. 21.6% total de desocupació de les dones).

³² Les majors dificultats s'expliquen en el cas dels més joves perquè, com s'ha detallat en el capítol quart, existeixen importants limitacions institucionals que priven de l'accés al PIRMI als menors de 25 anys que no estan en circumstàncies excepcionals; en el de les persones majors de 55 anys, perquè troben més dificultats per poder gaudir de mesures de suport per a la (re)inserció laboral.

El fet que els sigui més difícil gaudir d'aquestes mesures d'ajuda, no treu que puguin ser entre els col·lectius més presents dins del PIRMI, ja que, de fet, les seves dificultats d'inserció laboral i també per poder accedir a altres mesures d'ajuda dels serveis socials, fan d'ells un dels col·lectius amb un major risc de sofrir pobresa i exclusió social, en especial, si no disposen d'una relació estreta amb el mercat de treball formal i/o de xarxes comunitàries de suport amb prou capacitat per ajudar-los si els cal. La importància relativa d'aquests col·lectius entre els assistits dins del PIRMI a Barcelona ciutat s'analitza posteriorment, en el capítol setè.

Taula 6.10.- Situació laboral dels barcelonins actius per gèneres i grups d'edat. % sobre homes i dones actius en cada situació laboral. 1996

SITUACIÓ LABORAL, GÈNERES I GRUPS D'EDAT	HOMES				DONES			
	ACTIUS	Ocupats	Busquen la feina	Desocupats	ACTIUES	Ocupades	Busquen la feina	Desocupades
TOTAL	376.812	311.965	12.835	5.2012	290.520	217.786	13.167	59567
Percentatge total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
GRUPS D'EDAT								
De 15 a 24	10.2	7.4	62.4	14.4	12.2	9.5	57.6	11.8
De 25 a 34	26.8	26.6	27.5	28.0	31.9	31.6	29.2	33.9
De 35 a 44	24.3	25.9	5.7	19.0	26.9	28.1	7.6	26.7
De 45 a 54	23.1	24.5	4.3	19.2	19.0	20.3	5.5	17.4
De 55 a 64	14.7	14.5	0.0	19.4	9.2	9.5	0.0	10.3
65 i més	0.9	1.1	0.0	0.0	0.7	1.0	0.0	0.0

Font: Càlculs propis dels percentatges a partir de les dades absolutes que consten a: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

Taula 6.11.- Situació laboral dels barcelonins actius per gèneres i grups d'edat. % sobre homes i dones de cada grup d'edat. 1996

SIT. LABORAL, GÈNERES I GRUPS D'EDAT	HOMES					DONES				
	ACTIUS	% ACTIUS	Ocupats	Busquen la feina	Desocupats	ACTIUES	% ACTIUES	Ocupades	Busquen la feina	Desocupades
TOTAL	376.812	-	82,8	3,4	13,8	290.520	-	75,0	4,5	20,5
GRUPS D'EDAT										
De 15 a 24	38.537	100,0	59,8	20,8	19,4	35.411	100,0	58,6	21,4	19,9
De 25 a 34	100.996	100,0	82,1	3,5	14,4	92.750	100,0	74,1	4,2	21,8
De 35 a 44	91.519	100,0	88,4	0,8	10,8	78.133	100,0	78,4	1,3	20,3
De 45 a 54	86.993	100,0	87,9	0,6	11,5	55.291	100,0	80,0	1,3	18,7
De 55 a 64	55.379	100,0	81,8	0,0	18,2	26.843	100,0	77,2	0,0	22,8
65 i més	3.388	100,0	100,0	0,0	0,0	2.092	100,0	100,0	0,0	0,0

Font: Càlculs propis dels percentatges a partir de les dades absolutes que consten a: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

2.4.4.- Situació laboral de la població de Barcelona per nivell d'instrucció

Les dades sobre la situació laboral de la població barcelonina en funció del seu diferent nivell d'instrucció permeten palesar el que s'ha argumentat teòricament amb anterioritat: que el risc d'exclusió del mercat de treball depèn en gran mesura de la formació que han assolit els subjectes que hi volen entrar.

a) Situació laboral del conjunt de barcelonins per nivell d'instrucció

Considerant en primer lloc les dades referents a la proporció de barcelonins actius de cada nivell d'instrucció en cada situació laboral -gràfic 6.10-, es palesa que les majors proporcions d'actius, ocupats i desocupats corresponen a les persones que tenen estudis primaris o secundaris, i les menors a aquells que no han cursat o acabat els estudis de primària. Aquestes dades estan molt condicionades per l'estructura poblacional a la ciutat.

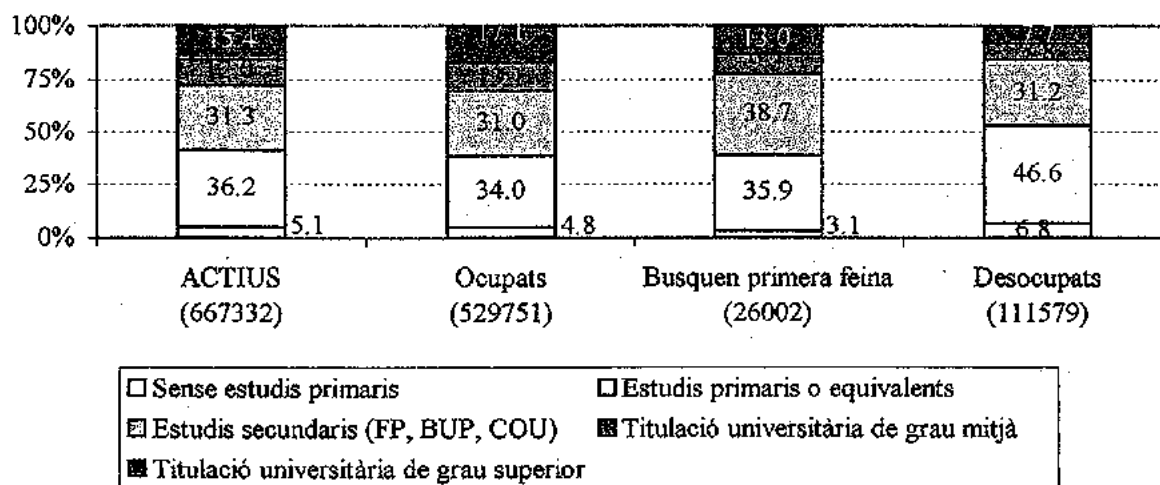
La consideració, en canvi, de les proporcions de barcelonins actius en cadascuna de les situacions per a cadascun dels nivells d'instrucció -gràfic 6.11- mostra que, com s'ha avançat, a mesura que augmenta el nivell d'instrucció els barcelonins gaudeixen de majors probabilitats d'ocupació i, per tant, sofreixen en menor mesura situacions de desocupació o, el que seria equivalent, d'exclusió laboral. Així, mentre que les proporcions d'ocupats són de prop del 75% d'aquells que com a màxim tenen estudis de primària, superen el 86% entre els col·lectius amb estudis universitaris.

Lògicament, la desocupació total és notablement més alta entre els primers (prop del 25%) que entre els que gaudeixen de majors nivells formatius (menys del 14% entre els que tenen titulacions universitàries de grau mitjà i menys del 12% entre els que tenen titulacions universitàries de grau superior).

b) Situació laboral dels homes i les dones de Barcelona per nivell d'instrucció

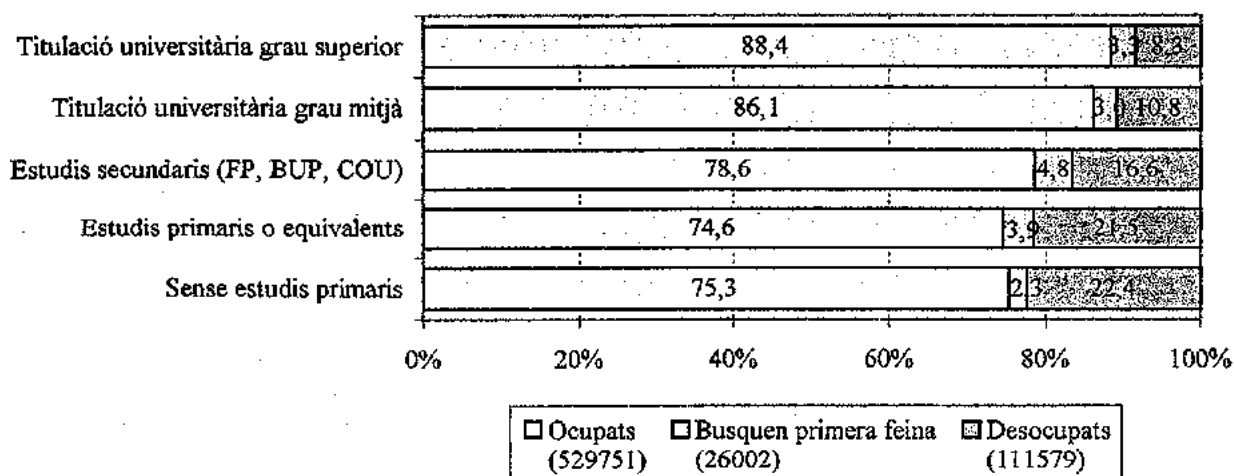
La consideració simultània del nivell d'instrucció i el gènere permet analitzar si hi ha diferències significatives en les possibilitats d'inserció laboral de dones i homes amb un mateix nivell d'instrucció i, conseqüentment, un diferent risc d'exclusió sociolaboral.

Gràfic 6.10.- Situació laboral dels barcelonins segons nivell d'instrucció. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades absolutes que consten a: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

Gràfic 6.11.- Situació laboral dels barcelonins actius segons nivell d'instrucció. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades que consten a: Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

Concretament, les dades de la taula 6.12 recullen la proporció d'homes i de dones amb cadascun dels nivells d'instrucció considerats en les diferents situacions laborals i mostren que els grups amb un major pes en totes les situacions laborals són els dels barcelonins que tenen estudis primaris o secundaris, i els menys importants relativament els d'aquells que no saben llegir o escriure o tenen els estudis primaris o d'EGB inacabats.

La comparació de les proporcions entre els homes i dones mostra que solament quan es disposa de titulació universitària les proporcions de dones actives -en total i en cadascuna de les situacions laborals considerades- són majors que les d'homes en les mateixes circumstàncies. D'altra banda, els nombres absoluts agregats que la taula recull per a l'any 1996 mostren un major nombre d'ocupats que d'ocupades, per contra, major nombre de desocupades i dones cercant la seva primera feina que d'homes desocupats o intentant entrar per primera vegada en el mercat de treball.

En tenir en compte la proporció d'homes o de dones de cada nivell d'instrucció que accedeixen a cadascuna de les situacions laborals considerades -taula 6.13-, es palesa que efectivament existeix una probabilitat diferent d'estar en cadascuna de les situacions en funció del nivell d'instrucció que han assolit i que aquesta probabilitat és diferent segons el gènere dels individus considerats. Així, tot i que en ambdós gèneres les probabilitats d'ocupació creixen a mesura que ho fa el nivell d'instrucció assolit, a igual nivell d'instrucció els homes sempre gaudeixen de majors possibilitats d'ocupació que les dones. Per exemple, s'observa com entre els que disposen de titulacions universitàries de grau superior les probabilitats d'ocupació superen el 91% entre els homes i es queden en poc menys del 85% entre les dones.

2.4.5.- Situació laboral de la població de Barcelona per districte de residència

L'estudi de la situació laboral de la població de Barcelona en funció del districte en què resideix ha de permetre analitzar si, com passa amb el gènere, l'edat o el nivell d'instrucció, el lloc de residència dels barcelonins es relaciona amb una diferent probabilitat de trobar ocupació i, per tant, amb un major o menor risc d'exclusió laboral. Cas que sigui així, és el nostre objectiu indicar quins dels districtes presenten potencialment majors necessitats d'intervenció social per evitar problemes de pobresa i exclusió sociolaboral.

Taula 6.12.- Situació laboral dels barcelonins actius segons gèneres i nivell d'instrucció. % sobre actius en cada situació laboral. 1996

SITUACIÓ LABORAL Gèneres i nivell d'instrucció.	HOMES				DONES			
	ACTIUS	Ocupats	Busquen la feina	Desocupats	ACTI-VES	Ocupades	Busquen la feina	Desocupades
TOTAL HOMES	37.6812	311.965	12.835	52.012	290.520	217.786	13.167	59.567
Percentatge total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
NIVELL INSTRUCCIÓ:								
Sense estudis primaris	5.4	5.1	3.1	7.8	4.7	4.5	3.0	5.9
Estudis primaris o equivalents	37.4	35.6	39.0	47.8	34.6	31.7	32.9	45.5
Estudis secundaris	32.0	31.8	40.0	30.9	30.6	29.9	37.4	31.4
Titulació universitària grau mitjà	10.3	11.1	7.0	6.7	14.2	15.9	11.5	8.7
Titulació universitària g. superior	15.0	16.5	10.8	6.7	15.9	18.0	15.2	8.5

Font: Càlculs propis dels percentatges a partir de les dades que consten a:
Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

Taula 6.13.- Situació laboral dels barcelonins actius segons gèneres i nivell d'instrucció. % sobre actius amb cada nivell d'instrucció. 1996

SITUACIÓ LABORAL Gèneres i nivell d'instrucció	HOMES					DONES				
	ACTIUS	% ACTIUS	Ocupats	Busquen la feina	Desocupats	ACTI-VES	% ACTI-VES	Ocupades	Busquen la feina	Desocupades
TOTAL HOMES	376.812	100,0	82,8	3,4	13,8	290.520	100,0	75,0	4,5	20,5
NIVELL INSTRUCCIÓ:										
Sense estudis primaris	20.236	100,0	77,9	2,0	20,1	13.741	100,0	71,4	2,8	25,7
Estudis primaris	140.808	100,0	78,8	3,6	17,7	100.509	100,0	68,7	4,3	26,9
Estudis secundaris	120.405	100,0	82,4	4,3	13,4	88.790	100,0	73,4	5,5	21,1
Titulació universitària grau mitjà	38.969	100,0	88,7	2,3	9,0	41.325	100,0	83,8	3,7	12,6
Titulació universitària grau superior	56.394	100,0	91,3	2,5	6,2	46.155	100,0	84,7	4,3	11,0

Font: Càlculs propis dels percentatges a partir de les dades que consten a:
Ajuntament de Barcelona (1998g: capítol sobre Treball).

a) Situació laboral del conjunt de barcelonins per districte de residència

Les dades absolutes³³ mostren que el major nombre d'actius i també d'inactius correspon als districtes de l'Eixample i de Sant Martí -fet lògic si considerem que són els dos districtes més populosos de la ciutat-, mentre que els districtes de Ciutat Vella i de Les Corts -els dos amb un menor nombre de residents- són aquells on aquests col·lectius són menys nombrosos. S'observa també que el grup d'inactius és més nombrós que el de les persones actives en tots els districtes de la ciutat.

L'estudi de la distribució en els diferents districtes de les distintes categories d'actius sobre el total de barcelonins en cada situació laboral -gràfic 6.12.- mostra que la majoria d'actius, d'ocupats i de desocupats resideixen en els districtes de l'Eixample, Sant Martí, Horta-Guinardó, Nou Barris i Sants-Montjuïc, i les menors proporcions viuen als districtes de Les Corts i Gràcia³⁴.

La consideració de la proporció de barcelonins en cada situació laboral en el si de cadascun dels districtes de la ciutat permet observar si el fet de residir en un o altre districte fa que les probabilitats de ser una persona ocupada, que busca la primera feina, desocupada, activa o inactiva, siguin diferents o no³⁵.

En concret, i partint del gràfic 6.13, pot concloure's que a Barcelona, del conjunt d'actius, aquells que tenen una major probabilitat d'ocupació resideixen en els districtes de Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts, l'Eixample o Gràcia³⁶, sent en ells on hi ha una menor proporció de persones actives cercant treball o desocupades. Per contra, el districte de Ciutat Vella és el districte en què hi ha una major proporció de les persones actives que estan cercant la seva primera feina (únic districte en què els actius d'aquesta categoria superen el 5% dels actius que hi resideixen) i també de persones actives que estan desocupades (únic districte en què aquest és el cas de com a mínim una de cada quatre persones actives que hi resideixen)³⁷.

³³ AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999b: 131).

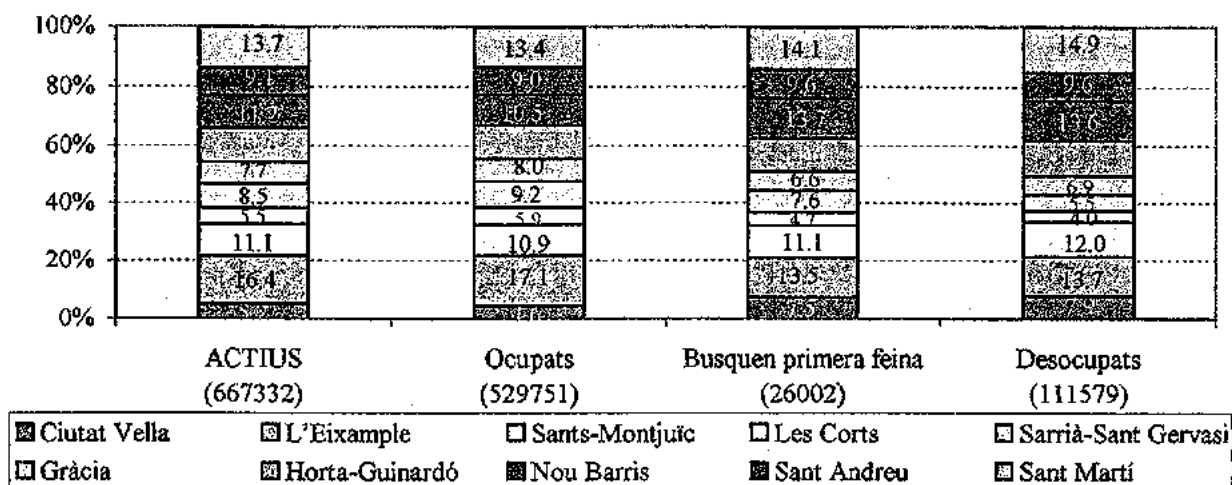
³⁴ Novament el volum i l'estructura de les poblacions dels diferents districtes és l'explicació fonamental.

³⁵ Pot pensar-se que les persones que viuen en determinats districtes tenen més possibilitats d'inserció laboral, o que solament aquelles persones més inserides laboralment poden accedir a residir en aquests districtes per causes com podrien ser els preus dels habitatges. En qualsevol d'ambdós casos, però, es constataria una diferent vinculació amb l'ocupació dels residents en els diferents districtes de la ciutat i, per tant, un risc diferencial d'exclusió laboral i, també, generalment -si més no en perllongar-se la primera de manera continuada-, d'exclusió social.

³⁶ Seguint l'argument esmentat en la nota precedent és també possible argumentar que sols aquells que gaudeixen d'una relació millor amb el mercat de treball poden permetre's de residir en aquestes parts de la ciutat.

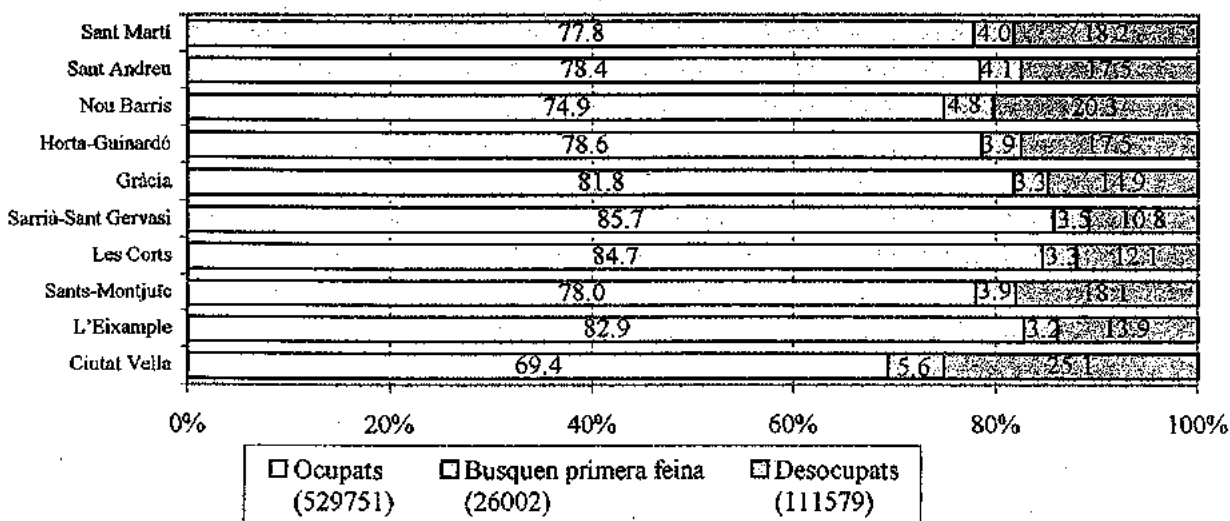
³⁷ Les dinàmiques de reestructuració recents d'aquest districte han afectat notablement l'estructura i les característiques de la població que resideix en les diferents zones d'aquest

Gràfic 6.12.- Situació laboral de la població activa per districte de residència. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades que consten a: Ajuntament de Barcelona (1999b: 131).

Gràfic 6.13.- Situació laboral de la població activa per districte de residència. 1996

Font: Elaboració pròpia del gràfic i dels càlculs necessaris a partir de les dades que consten a: Ajuntament de Barcelona (1999b: 131).

districte. Per aprofundir en el procés de transformació del districte en general i del barri del Raval en particular, i fonamentalment en les seves principals conseqüències quant a renovació i *gentrificació*, consulteu la referència MARTÍNEZ, S. (2000).

b) Situació laboral dels homes i les dones segons districtes de residència

La consideració simultània de la situació laboral en funció del gènere i del districte de residència permet observar si el risc de desocupació territorialment diferenciat es veu o no accentuat pel gènere dels individus considerats.

En concret, analitzant la proporció d'homes i dones en cada situació laboral sobre el total d'actius homes o dones en cada situació, es palesa -taula 6.14- que els districtes de l'Eixample, Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó, Nou Barris i Sant Martí són novament aquells en què les proporcions d'uns i altres són majors. Els districtes de Ciutat Vella i de Les Corts, amb dues realitats ben diferents, són els que presenten els menors percentatges d'actius sobre el total d'actius de la ciutat.

De la comparació de les dades referents als homes actius i les que corresponen a les dones actives, destaca la major proporció de dones actives -en general i en cadascuna de les situacions considerades- que d'homes actius (sobre, respectivament, el total d'homes i dones actius a la ciutat) en els districtes de Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts, l'Eixample i Gràcia. En les restants situacions les proporcions de les dones són, en general, menors.

Taula 6.14.- Situació laboral dels barcelonins per gèneres i districte de residència. Percentatges sobre total d'actius/ves en cada situació. 1996

SITUACIÓ LABORAL Gèneres i districtes	HOMES				DONES			
	ACTIUS	Ocupats	Busquen la feina	Des- ocupats	ACTI- VES	Ocupa- des	Busquen la feina	Des- ocupades
TOTAL	376.812	311.965	12.835	52.012	290.520	217.786	13.167	59.567
Percentatge total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
DISTRICTES:								
Ciutat Vella	5,4	4,6	7,8	9,3	5,1	4,5	7,2	6,6
L'Eixample	15,5	16,0	13,0	13,1	17,6	18,7	13,9	14,2
Sants-Montjuïc	11,2	11,0	11,4	12,0	10,9	10,6	10,9	11,9
Les Corts	5,4	5,7	4,5	3,6	5,6	6,0	4,8	4,3
Sarrià-Sant Gervasi	8,1	8,7	7,6	5,2	9,0	9,9	7,7	5,8
Gràcia	7,3	7,5	6,5	6,7	8,2	8,6	6,7	7,0
Horta-Guinardó	11,8	11,7	11,6	12,3	11,3	11,1	11,6	11,9
Nou Barris	11,8	11,4	13,5	14,2	10,3	9,3	13,9	13,0
Sant Andreu	9,4	9,4	9,7	9,1	8,8	8,4	9,6	10,0
Sant Martí	14,1	14,0	14,4	14,5	13,2	12,6	13,8	15,3

Font: Càlculs propis dels percentatges a partir de les dades que consten a:
Ajuntament de Barcelona (1999b: 131).

Pobresa i rendes mínimes a Barcelona ciutat

La desagregació per gèneres de la informació de les proporcions d'actius en cadascuna de les situacions sobre el total d'actius de cadascun dels districtes mostra -taula 6.15- que són novament els dos districtes de majors rendes de la ciutat aquells en què hi ha una major proporció tant d'homes actius com de dones actives ocupats/des, mentre els districtes de Ciutat Vella i de Nou Barris són els dos en què aquestes proporcions són menors. També que en tots els districtes barcelonins els homes tenen majors possibilitats d'ocupació i menors d'estar cercant la seva primera feina o d'estar en situació de desocupació que les dones. Per tant, el risc d'exclusió del mercat de treball és més elevat en les dones que en els homes i, principalment, ho és en aquelles que resideixen en els districtes de Ciutat Vella i Nou Barris -únics en què la proporció d'ocupades no arriba al 70% del total d'actives que hi ha-.

Taula 6.15.- Situació laboral dels barcelonins actius per gèneres i districte de residència. Percentatges sobre total d'actius/ves a cada districte. 1996

SITUACIÓ LABORAL PER Gèneres i districtes	HOMES					DONES				
	TOTAL ACTIUS	% ACTIUS	Ocupats	Busquen la feina	Des-ocupats	TOTAL ACTI- VES	% AC- TIVES	Ocupa- des	Busquen la feina	Des ocupades
BARCELONA	376.812	100,0	82,8	3,4	13,8	290.520	100,0	75,0	4,5	20,5
DISTRICTES:										
Ciutat Vella	20.269	100,0	71,1	5,0	24,0	14.761	100,0	67,0	6,4	26,6
L'Eixample	58.258	100,0	85,4	2,9	11,7	51.067	100,0	79,9	3,6	16,5
Sants-Montjuïc	42.152	100,0	81,7	3,5	14,8	31.737	100,0	73,1	4,5	22,4
Les Corts	20.358	100,0	88,1	2,8	9,1	16.371	100,0	80,4	3,9	15,8
Sarrià-St. Gervasi	30.688	100,0	88,1	3,2	8,8	26.110	100,0	82,9	3,9	13,2
Gràcia	27.677	100,0	84,4	3,0	12,6	23.898	100,0	78,8	3,7	17,5
Horta-Guinardó	44.404	100,0	82,2	3,4	14,4	32.805	100,0	73,7	4,6	21,7
Nou Barris	44.626	100,0	79,5	3,9	16,6	29.782	100,0	67,9	6,1	26,0
Sant Andreu	35.281	100,0	83,1	3,5	13,4	25.589	100,0	71,9	4,9	23,2
Sant Martí	53.099	100,0	82,3	3,5	14,2	38.400	100,0	71,6	4,7	23,7

Font: Càlculs propis dels percentatges a partir de les dades que consten a: Ajuntament de Barcelona (1999b: 131).

2.4.6.- Algunes reflexions sobre com la situació laboral dels barcelonins mostra una diferent vulnerabilitat i un diferent risc d'exclusió del mercat de treball per als diferents col·lectius de barcelonins considerats.

Apartir de l'anàlisi de les dades referents a la situació laboral dels barcelonins de manera agregada, i considerant la importància de la vinculació amb l'esfera del mercat de treball formal de com a mínim un dels membres de cada llar per tal de defugir les situacions de pobresa i exclusió social, s'arriba a la conclusió que hi ha determinats col·lectius de barcelonins presenten un major risc de pobresa i exclusió social que els restants. Entre ells destacarien, sobretot:

- Les dones.
- Les persones més joves i també, les de més de 45 anys.
- Aquells que han assolit un menor nivell educatiu, sobretot, aquells que no han completat la primària.
- Els residents que viuen en els districtes de Ciutat Vella i Nou Barris.

A més, el risc d'exclusió és major a mesura en què coincideixin diferents d'aquests trets distintius.

D'altra banda, l'anàlisi a àmbit de districtes ha permès palesar una diferent importància relativa de cadascun d'aquests col·lectius en els diferents territoris de la ciutat, el que fa preveure una importància distinta del col·lectiu de persones amb major risc de pobresa i exclusió social i diferent tipus de demandes i necessitats no cobertes i pels quals serà necessària l'ajuda dels serveis socials i del PIRMI en particular.

Per tant, i arribats en aquest punt, pot concloure's que les diferències en les demandes dels assistits segons territoris seran reflex tant de característiques de la mateixa estructura productiva i del mercat de treball, com de les possibilitats alternatives que ofereix l'estat del benestar, com de les característiques personals dels propis individus demandants d'assistència.

3.- Pobres: quantitat i característiques³⁸

Si primerament s'han mostrat les diferents característiques sociodemogràfiques dels residents a cadascun dels deu districtes de la ciutat de Barcelona, i també, la diferent composició de l'activitat econòmica en aquests diferents territoris municipals i seguidament s'ha palesat com el seu diferent risc d'exclusió es concreta en diferències quant a la seva situació laboral, en aquest darrer apartat es vol centrar l'atenció sobre la quantitat i els diferents nivells de pobresa que hi pugui haver en els distints territoris de la ciutat en tant que aquests comportaran demandes diverses sobre els mecanismes d'integració que funcionin a cada context local i, per tant, a tenir en compte quan -com és el nostre cas- se'n pretén valorar els resultats i l'efectivitat.

3.1.- L'extensió de la pobresa a Barcelona

Les dades sobre pobresa a Barcelona -que recull la taula 6.16- indiquen que a Barcelona hi viuen uns 266.300 pobres. És a dir, que aproximadament un 16% de la població d'aquesta ciutat és pobre. El nombre estimat de llars pobres és de 74.870. Per tant, la mitjana de membres per llar pobre és de 3.56.

Taula 6.16.- L'extensió de la pobresa a Barcelona ciutat. 1995

BARCELONA CIUTAT	DADES
Població de fet (cens de 1991)	1.681.132
% Població pobre	15,8
Nombre estimat de persones pobres	266.300
Nombre estimat de llars pobres	74.870
Mitjana de persones per llar pobre	3,56

Font: FOESA-EDIS (1996: 27; 42; 43; 50).

3.2.- Nivell de pobresa econòmica a Barcelona

No totes les famílies ni persones pobres sofreixen la pobresa amb una mateixa intensitat. De fet, l'anàlisi de com es distribueixen el total de famílies i persones pobres entre els diferents nivells de pobresa³⁹ mostra que els majors percentatges d'aquelles es concentren en els nivells de pobresa

³⁸ Les informacions que es presenten en aquest apartat s'han obtingut fonamentalment amb la consulta de les referències AJUNTAMENT DE BARCELONA (1991a); DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL (1994b); DEPARTAMENT D'ECONOMIA I FINANCES (1998); i FOESA-EDIS (1996).

³⁹ Definites en el capítol segon, en l'apartat sobre *L'operativització del concepte de pobresa*.

menys severa. En concret -i com mostren les dades de la taula 6.17- el grup relativament més important correspon als que viuen en *precarietat social*, seguit del de gent i famílies en *pobresa moderada*. Finalment, la gent i les famílies en *pobresa extrema* són menys abundants que les que pateixen *pobresa greu*, en el conjunt de la ciutat.

Taula 6.17.- Els nivells de pobresa econòmica a Barcelona ciutat. 1995

NIVELLS DE POBRESA ECONÒMICA A BARCELONA	POBRESA SEVERA		POBRESA RELATIVA	
	EXTREMA	GREU	MODERADA	PRECARIE- TAT SOCIAL
Nombre FAMÍLIES POBRES	2.212	11.332	19.295	42.035
% FAMÍLIES POBRES	3,0	15,1	25,8	56,1
Nombre PERSONES POBRES	14.921	49.607	83.849	117.923
% PERSONES POBRES	5,6	18,6	31,5	44,3

Font: FOESA-EDIS (1996: 219-222).

3.3.- Característiques principals dels pobres a Barcelona

Les principals dades que el Vè Informe Foesa aporta sobre les característiques dels pobres es recullen a la taula 6.18., en què s'observa que a la ciutat de Barcelona hi ha unes 266.300 persones pobres, que tenen una mitjana d'edat de prop de 35 anys, que viuen en llars que tenen 3,56 membres de mitjana, que presenten un percentatge de nens menors de 14 anys de prop del 19% i de persones majors de 65 de pràcticament el 10%⁴⁰.

Els ingressos mitjans en aquestes llars són d'unues 29.760 pessetes mensuals. El percentatge de pobres amb treball normalitzat és del 8.3% i tenint en compte únicament els caps de família aquest percentatge arriba al 23.3%. Hi ha un 45.4% de llars on viuen aturats, i el nombre estimat de pobres aturats és de 53.390⁴¹.

El percentatge d'analfabetisme absolut és de l'11.7%, el de desescolarització del 9.5%; el de malalts del 13.4% i el de minusvàlids del 3.6%. Al voltant del 5% de les llars no tenen seguretat social, més del 4% tenen delinqüents o alcohòlics, en un 3% hi viuen drogoaddictes i en un 0.8% ludòpates. Finalment, un 1.5% de les llars tenen una alimentació

⁴⁰ Fets que confirmen que el risc de pobresa i exclusió augmenten amb el nombre de persones dependents que viuen en una llar. Seria el cas dels ancians i menors, i també dels minusvàlids i malalts.

⁴¹ Dades que confirmen novament la importància de la vinculació amb el mercat de treball de com a mínim un membre de la unitat familiar per reduir-hi el risc de pobresa i exclusió social.

deficient, i en un 3.5% hi viuen ancians que requereixen residenciar-se. - Com s'ha indicat prèviament les famílies que pateixen aquests problemes són més vulnerables a la pobresa i l'exclusió social i laboral que les restants.

Taula 6.18.- Característiques dels pobres a Barcelona ciutat, 1995

CARACTERÍSTIQUES DELS POBRES A BARCELONA CIUTAT	TOTALS
<i>DADES SOCIODEMOGRÀFIQUES</i>	
Nombre estimat de pobres	266.300
Nombre membres per llar	3,56
Mitjana d'edat	34,9
% nens menors de 14 anys	18,7
% ancians majors de 65 anys	9,4
<i>DADES ECONÒMIQUES</i>	
Ingressos mitjans	29.760
% pobres severos	18,0
% treballadors amb treball normalitzat	8,3
% caps de família amb treball normalitzats sobre el total de c.f.	23,3
% llars amb aturats	45,4
Nombre estimat aturats	53.390
<i>DADES SOCIALS</i>	
% analfabets absoluts	11,7
% analfabets funcionals	37,0
% desescolarització	9,5
% malalts	13,4
% minusvàlids	3,6
Nivells de malestar ⁴²	36,4
<i>PROBLEMÀTIQUES MOLT GREUS</i>	
% famílies sense seguretat social	5,2
% famílies amb delinqüents	4,4
% famílies amb alcohòlics	4,3
% famílies amb drogoaddictes	3,0
% famílies amb ludòpates	0,8
% famílies amb deficient alimentació	1,5
% famílies amb ancians no ingressats en una residència	3,5

Font: FOESA-EDIS (1996: 65, 68, 73, 80, 85, 94, 99, 100, 101, 136, 209).

3.4.- L'economia dels pobres de Barcelona

Analitzant els ingressos i despeses mensuals dels pobres -que es presenten a la taula 6.19- es palesa que efectivament els pobres disposen d'uns ingressos insuficients per cobrir les seves despeses. Concretament s'observa que mentre l'ingrés mensual mitjà per persona se situa en 29.760

⁴² Com consta a FOESA-EDIS (1996: 198) els índexs de benestar-malestar mesuren de 0 (màxim benestar) a 100 (màxim malestar) la intensitat o gravetat dels problemes i carències soferts a les llars. Són, per tant, un indicador de la gravetat sociològica de la pobresa i de la seva diferent qualitat de vida. A menys malestar, millor qualitat de vida.

pessetes, les despeses per llar són de 107.520 pessetes (que, tenint en compte que la mitjana de membres per llar és de 3.56, voldria dir que equival a prop de 30.202 pessetes per persona). D'altra banda, els ingressos necessaris s'estimen en 239.000 pessetes mensuals per llar (equivalents a unes 67.135 pessetes per persona)⁴³.

Taula 6.19.- L'economia dels pobres a Barcelona ciutat. 1995

L'ECONOMIA DELS POBRES	BARCELONA
Ingrés mensual mitjà per persona	29.760
Despeses mitjanes per llar	107.520
Ingressos necessaris per llar	239.000

Font: FOESA-EDIS (1996: 111, 125, 128).

3.5.- Causes de la pobresa a Barcelona ciutat

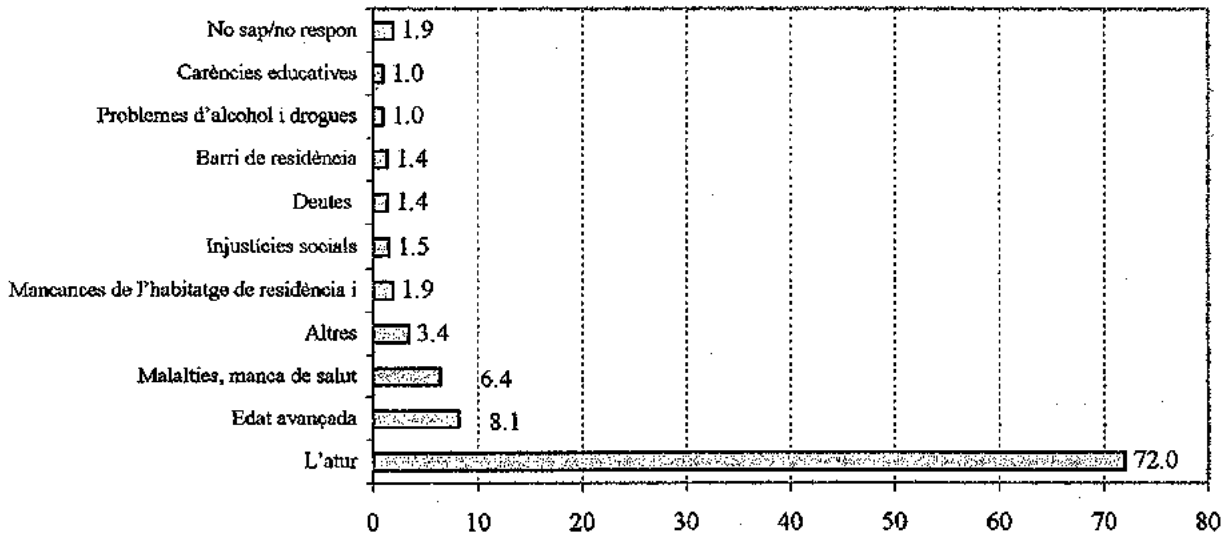
L'atur és el principal causant de la situació de pobresa segons s'indica a tres de cada quatre llars pobres en el conjunt de la ciutat, opinió que reflecteix l'important paper que encara avui té la inserció laboral com a mecanisme d'integració.

De les restants causes recollides -gràfic 6.14.-, les que es consideren més importants són l'edat avançada (8.1%), les malalties i la manca de salut -força relacionades també amb l'edat- (6.4%) i les mancances de l'habitatge de residència (1.9%). Les injustícies socials (1.5%), i els deutes i el barri de residència (1.4% en ambdós casos) són les úniques de les restants que han superat l'1% de les citacions.

Així, tot i que, com s'ha justificat anteriorment, l'educació és una variable fonamental per explicar el risc diferencial de pobresa i exclusió social i laboral, aquesta no és vista com a causa de la pobresa patida més que en un 1% de les llars entrevistades. És necessari, per tant, oferir no tan sols una formació que permeti als pobres aconseguir un nivell educatiu suficient per garantir la seva autosuficiència, sinó també fer comprendre a aquells que no el tenen la seva necessitat.

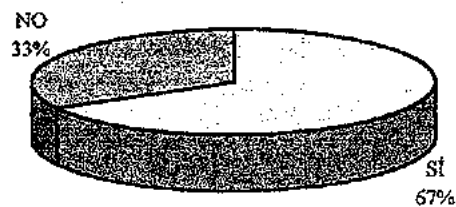
⁴³ Com pot palesar-se en les dades del capítol quart -taules 4.2 i 4.3-, aquesta quantitat estimada necessària és notablement superior a la que garanteix la renda mínima d'inserció que s'ofereix als beneficiaris del PIRMI.

Gràfic 6.14.- Causes que motiven la situació de pobresa (%). 1995

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir de les dades que consten a: FOESA-EDIS (1996: 151).

Gràfic 6.15.- Percentatge de famílies pobres que reben prestacions socials. 1995

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir de les dades que consten a: FOESA-EDIS (1996: 117).

3.6.- Cobertura i ús que fan els pobres dels serveis socials

A banda de conèixer el nombre de persones i llars en situació de pobresa i les diferències d'intensitat de la seva necessitat, és important saber en quina mesura fan ús dels distints mecanismes d'inserció tradicionals.

El gràfic 6.15. mostra que un 67% de les famílies pobres de la ciutat de Barcelona reben cobertura de les prestacions socials, mentre que el 33% restant no en reben cap.

D'altra banda, i com mostren les dades de la taula 6.20., sols un 42% de les famílies pobres usen els serveis socials. En concret, el nombre estimat de famílies que han usat els serveis socials és de 31.520 al conjunt de la ciutat -cosa que suposa que els usen aproximadament dues de cada cinc famílies pobres- i hi han anat com a mitjana una vegada cadascuna. L'ús dels serveis especialitzats és força menor, encara que la mitjana d'ús entre aquells que els utilitzen és similar al dels serveis socials en general⁴⁴.

Taula 6.20.- Ús que fan els pobres dels serveis socials. 1995

POBRES QUE USEN ELS SERVEIS SOCIALS	TOTALS
% famílies que els han usat	42,1
Nre. estimat famílies que els han usat	31.520
Nre. estimat de vegades que els han usat	35.150
Coefficient nre. vegades serv.soc./nre. Famílies	1,12
% fam. que han usat els serveis especialitzats	7,0
Coefficient nre. vegades serv. Espec./nre. famílies	1,12

Font: FOESA-EDIS (1996: 158, 170).

Tenint en compte les diferents institucions que ofereixen serveis socials a les famílies pobres, s'observa -taula 6.21- que la majoria d'aquestes usen els serveis socials públics (pràcticament set de cada deu en el conjunt de la ciutat). De les privades, els més emprats són els de Càritas⁴⁵.

⁴⁴ Poden existir diferències entre els usuaris dels serveis socials i els perceptors de prestacions socials ja que hi pot haver, per exemple, gent que està rebent algun tipus de prestació i no ha anat als serveis socials durant el període considerat, o gent que havent-hi anat, no estigui percebent cap tipus de prestació.

⁴⁵ La importància de Càritas Diocesana en l'atenció de persones que viuen en situacions de pobresa i exclusió social i laboral ha estat cabdal en un país com el nostre país amb un estat del benestar de desenvolupament tardà. S'ha parlat també de la seva importància en l'atenció de persones beneficiàries del PIRMI -en el capítol 4- i també del seu paper en el procés de desenvolupament dels serveis socials a Espanya i Catalunya -capítol 3-.

Taula 6.21.- Ús que fan els pobres dels serveis socials segons les institucions que els ofereixen (%). 1995

ÚS DELS SERVEIS SOCIALS SEGONS INSTITUCIONS	BARCELONA
Generalitat	2.5
Municipals	63.4
<i>TOTAL SERVEIS PÚBLICS</i>	<i>65.9</i>
Creu Roja	4.3
Càritas	22.8
Altres organitzacions no governamentals	6.9
<i>TOTAL SERVEIS PRIVATS</i>	<i>34.1</i>
TOTAL	100.0

Font: FOESA-EDIS (1996: 160).

3.7.- La distribució de rendes a Barcelona ciutat

La important diferència en la mitjana de renda mensual que es percep en cadascun dels districtes barcelonins palesa l'existència d'importants diferències econòmiques a la ciutat i, amb elles, d'importants diferències quant al risc de sofrir necessitat.

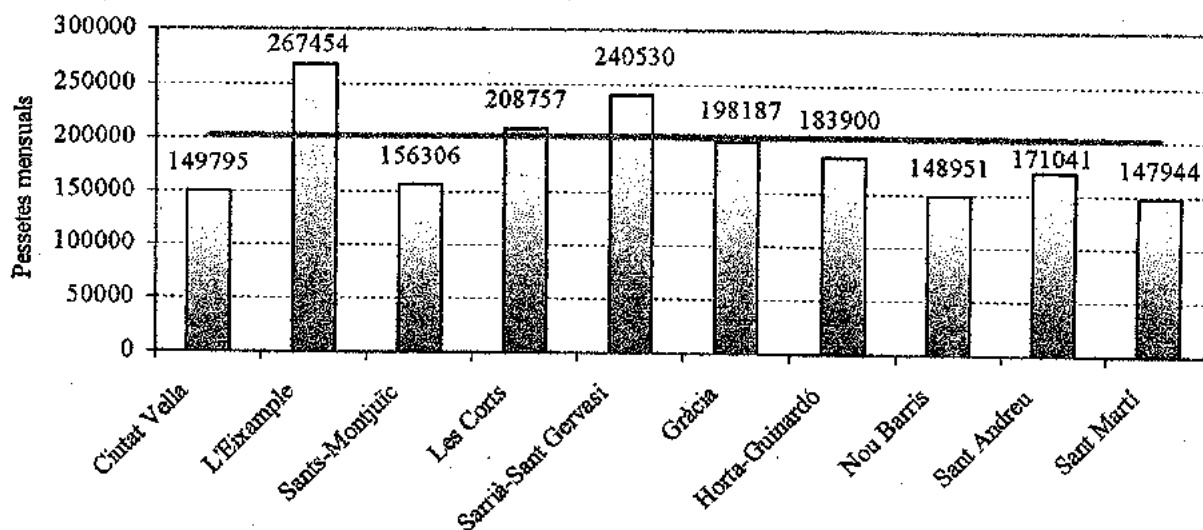
Concretament, la mitjana de rendes familiars mensuals a Barcelona ciutat és de 201.294 pessetes -la de Catalunya és de 168.475 pessetes-⁴⁶.

El gràfic 6.16. mostra que solament en el districte central de la ciutat -L'Eixample- i els dos tradicionalment coneguts com els de rendes més altes - Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts- se supera la mitjana de renda mensual de la ciutat. En l'extrem oposat, els districtes de Ciutat Vella, Nou Barris i Sant Martí són aquells en què la mitjana de renda mensual és menor, i on és més de 50.000 pessetes inferior a la del conjunt de la ciutat. La diferència de renda mensual mitjana percebuda per les famílies del districte on aquesta mitjana és superior (l'Eixample, amb 267.454 pessetes de renda mitjana) i d'aquell on és menor (Sant Martí, amb una renda mitjana de 147.944 pessetes) supera, per tant, les 100.000 pessetes (119.510 pessetes). El districte de Gràcia és el que té una mitjana de renda mensual més similar al del conjunt de la ciutat.

⁴⁶ Així consta a: DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL (1994b: 82), on es recullen les dades del Mapa de la Pobresa a Catalunya, volum 8, pàgina 164.

Gràfic 6.16.- Renda familiar mensual als districtes barcelonins

Font: Elaboració pròpia del gràfic a partir de les dades corresponents al Mapa de la pobresa de Catalunya, volum 8, pàgina 164, extretes de DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL (1994b: 82).

3.8.- L'índex de la capacitat econòmica familiar

L'índex de la capacitat econòmica familiar és un indicador que es construeix mitjançant una anàlisi de correspondències simples a partir d'informació prèviament existent (en el padró d'habitants, fitxers de vehicles, fitxers cadastrals, etc.)⁴⁷ i permet definir aquesta capacitat com segueix⁴⁸:

⁴⁷ Aquest procés d'estimació indirecta de la capacitat econòmica de les llars presenta avantatges de costos i de rapidesa respecte a si es fes amb una enquesta específica o s'estimés indirectament a través de les despeses efectuades també via enquesta a una mostra significativa de les llars, però condiona la fiabilitat de les dades obtingudes a la de les fonts seleccionades.

⁴⁸ Per a més informació sobre el complex procés de construcció de l'ICEF es recomana consultar la referència AJUNTAMENT DE BARCELONA (1991a: 21) i (1999: 11-12 i 84-85), obres en què també es pot completar la informació que es presenta en aquest apartat en tant que hi consta l'ICEF i la seva distribució per districtes, per zones estadístiques o barris i per zones de recerca, i també els resultats de totes les variables que intervenen en la seva construcció desagregades per aquests mateixos territoris.

ICEF=

$$0.89CSP+0.84POTMI+0.68ECOT+0.90VSERCO+0.88VSOL+0.88CTEL,$$

on:

ICEF= índex de la capacitat econòmica familiar

CSP= estatus social (provinent principalment de la categoria socioprofessional)

POTMI= potència fiscal mitjana per família dels turismes

ECOT= edat mitjana dels turismes

VSERCO= valor mitjà cadastral dels serveis i construcció dels locals

VSOL= valor mitjà cadastral del sòl

CTEL= despesa mitjana mensual en telèfon de les famílies

Com que per a l'estimació de la capacitat econòmica familiar es considera la categoria socioprofessional dels residents a Barcelona, només disponible els anys que hi ha hagut padró, les estimacions que se n'han fet es corresponen justament a aquests anys⁴⁹. La taula 6.22. recull aquestes estimacions. Les columnes segona, tercera i quarta de la taula recullen l'ICEF centrat, les columnes cinquena, sisena i setena, l'ICEF no centrat, per a cadascun dels districtes i el conjunt de la ciutat de Barcelona.

L'ICEF centrat "s'obté fent la mitjana de Barcelona = 100 per a cada any. Això permet comparar l'evolució relativa d'una secció central respecte de la mitjana de tota la ciutat constant i igual a 100 per a cada any"⁵⁰. Les dades centrades mostren que han estat justament els districtes amb menor capacitat econòmica familiar -districtes 3, 7, 8, 9 i 10- aquells que l'han vist créixer en relació amb la mitjana de capacitat econòmica del conjunt de barcelonins, mentre en els districtes més benestants -districtes 2, 4, 5 i 6- hi ha hagut una pèrdua de pes relatiu. Tanmateix "continua havent-hi grans diferències en termes de distribució de la capacitat econòmica de les famílies tant dins dels districtes com entre ells"⁵¹. Ciutat Vella és el districte amb una menor capacitat econòmica familiar tots tres anys i, a més, és aquell on aquesta capacitat s'ha mantingut més estable en relació amb la del conjunt de barcelonins.

⁴⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999c: 11).

⁵⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999c: 12).

⁵¹ Pot ampliar-se la informació sobre les diferències en la capacitat econòmica de les famílies consultant la distribució de la capacitat econòmica familiar als diferents districtes (AJUNTAMENT DE BARCELONA 1999c: 26-45), als diferents barris (ibídem: 53-55) i a les diferents zones de recerca (ibídem: 59-65); els mapatges dels respectius resultats (ibídem 25; 55; 151-157); o també, els valors que prenen a cadascun d'aquests territoris les variables a partir de les quals es construeixen els índexs (ibídem: 87-149). Al llibre es conclou que és als districtes de Sant Andreu, Nou Barris i Horta-Guinardó on la capacitat econòmica de les famílies que hi viuen és més homogènia -ja que en ells és major la seva concentració entorn de la mitjana del districte-, mentre els districtes que presenten una major dispersió són justament els districtes de l'Eixample, Sarrià-Sant Gervasi i especialment Les Corts (AJUNTAMENT DE BARCELONA 1999: 21).

Taula 6.22.- L'índex de la capacitat econòmica familiar als districtes barcelonins

ICEF	ICEF centrat			ICEF no centrat		
	1988	1991	1996	1988	1991	1996
BARCELONA	100,0	100,0	100,0	100,0	129,3	149,6
Ciutat Vella	62,7	65,5	65,4	62,7	84,7	97,9
L'Eixample	114,4	112,4	111,0	114,4	145,3	166,1
Sants-Montjuïc	86,1	87,8	89,2	86,1	113,5	133,5
Les Corts	138,8	134,8	133,1	138,8	174,2	199,1
Sarrià-Sant Gervasi	162,7	151,1	149,3	162,7	195,4	223,4
Gràcia	101,0	99,4	99,4	101,0	128,5	148,8
Horta-Guinardó	91,7	93,7	94,6	91,7	121,1	141,5
Nou Barris	77,3	81,3	83,5	77,3	105,2	124,9
Sant Andreu	88,8	91,0	92,0	88,8	117,7	137,6
Sant Martí	86,9	89,2	91,7	86,9	115,3	137,1

Font: Ajuntament de Barcelona (1999c: 23).

Taula 6.23.-Capacitat econòmica familiar i famílies als districtes barcelonins (%)

ICEF	1986		1991		1996	
	% capacitat	% famílies	% capacitat	% famílies	% capacitat	% famílies
BARCELONA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ciutat Vella	4,4	6,9	4,1	6,3	4,2	6,4
L'Eixample	20,8	18,2	20,1	17,9	19,5	17,5
Sants-Montjuïc	9,5	11,0	10,0	11,4	10,1	11,3
Les Corts	6,9	5,0	7,0	5,2	6,8	5,1
Sarrià-Sant Gervasi	13,8	8,5	13,0	8,6	12,2	8,2
Gràcia	8,5	8,4	8,2	8,3	8,1	8,2
Horta-Guinardó	9,7	10,6	9,9	10,6	10,2	10,8
Nou Barris	8,3	10,7	8,8	10,8	9,0	10,7
Sant Andreu	7,4	8,3	7,7	8,4	7,9	8,6
Sant Martí	10,8	12,4	11,3	12,7	12,1	13,2

Font: Ajuntament de Barcelona (1999c: 23).

L'ICEF no centrat "dóna la variació percentual de la capacitat econòmica de cada secció censal i per cada any d'estudi respecte a la mitjana de Barcelona per l'any base (mitjana de l'índex de Barcelona = 100 per 1988)"⁵², per tant, "permet tenir una estimació de l'evolució de la capacitat econòmica a Barcelona durant el període analitzat" però no permet fer comparacions de les variacions percentuals de capacitat respecte de la mitjana de Barcelona de cada any⁵³.

La taula 6.23. indica el percentatge de capacitat econòmica i de famílies que sobre el total recull cadascun dels districtes barcelonins els anys 1988, 1991 i 1996. De l'anàlisi d'aquestes dades destaca principalment que els districtes de l'Eixample, Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi són els únics en què el percentatge de capacitat econòmica és major que el percentatge de famílies, refermant la idea que són aquells en què les famílies que hi resideixen gaudeixen d'un major benestar. Gràcia és el districte en què ambdós percentatges són més similars i, per tant, aquell districte en què la capacitat econòmica acumulada és més propera al que seria demogràficament esperable. I, en els restants districtes, els percentatges de famílies superen en tots els casos el de capacitat econòmica familiar.

Els mapes 6.4 i 6.5. recullen visualment les diferències més importants entre els districtes i barris, atès que recullen els ICEF's en sis trams de capacitats.

3.9.- Algunes reflexions sobre les principals característiques diferencials dels pobres a Barcelona ciutat, i la possible relació amb les característiques principals dels residents a la ciutat i el seu diferent risc i vulnerabilitat.

L'anàlisi de les dades disponibles sobre les característiques de la població pobre resident a la ciutat de Barcelona mostren:

- Que el volum de pobres seria d'aproximadament un 15.8% de la població de fet que hi ha a la ciutat, és a dir, uns 266.000 individus i unes 75.000 famílies.
- Que hi ha diferents intensitats de pobresa, i que no tots ells tenen una mateixa importància relativa a la ciutat. De fet, la majoria de pobres viuen en precaritat social (un 56.1%). Dels restants, un 25.8% viu en pobresa moderada, un 15.1% en pobresa greu i un 3% en pobresa extrema.

---

⁵² AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999c: 12).

⁵³ No ho permet perquè els índexs no centrats tenen mitjanes diferents. A tal efecte, s'utilitzen els índexs centrats que s'han definit amb anterioritat. AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999c: 12).